

Tartalom

MÉCSSES A TE IGÉD

BALOG ESZTER / Lépésről lépésre	241
---------------------------------	-----

FIGYELŐ

BARTHA ISTVÁN / Passió – passzivitás	242
RÉZ-NAGY ZOLTÁN / Jézus és Szókratész	244
SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA / Szószéki plágium	248
LÁZÁR ZSOLT / Tessedikkel a XXI. századba – Második Esély Népfőiskola	250
KARL JÁNOSNÉ CSEPREGI ERZSÉBET / Fésületlen gondolatok falunkról, gyülekezetünkről, alapítványunkról, magunkról	251
BENCE GÁBOR / <i>A Gyülekezeti liturgikus könyv</i> bemutatása	252
VLADIMIR GÁL / Dr. Podmaniczky Pál	255
PODMANICZKY PÁL / Igehirdetés Péter és Pál napján	256

KITEKINTÉS

Házasság, család és szexualitás – A Lutheránus Világszövetség dokumentuma	258
Elsüllyed az ökumené hajója? – Interjú Hilarion (Alfejev) püspökkel	266

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

SOLYMÁR PÉTER TAMÁS / Szentháromság ünnepe után 6. vasárnap	270
BOZORÁDY ZOLTÁN / Szentháromság ünnepe után 7. vasárnap	272
KIS JÁNOS / Szentháromság ünnepe után 8. vasárnap	275
SZEMEREI JÁNOS / Szentháromság ünnepe után 9. vasárnap	277

BALOG ESZTER

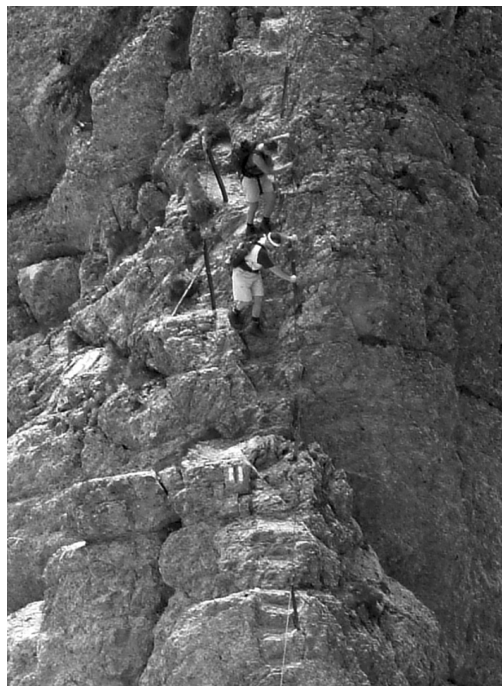
Lépésről lépésre

A képen hegymászókat látunk. Ki mondaná meg, hogy nem profik, hanem teljesen egyszerű, hétköznapi emberek? Csupán vállalkozó kedvű fiatalok, akik egy svájci hegygerincen lépésről lépésre haladnak. Tőlük jobbra és balra meredek, sziklás, félelmetes szakadék. Vaskötélbe kapaszkodva koncentrálnak a soron következő lépésre. Itt most nem lehet hibázni, vicceket mesélni, hadonászni, vagy épp lenézni a szédítő mélységbe. Itt most csakis előre lehet haladni, apránként, csendesen.

Ez a kép akkor készült, amikor barátaimmal együtt „hegytetőt értünk”, és visszatekintettünk a megtett útra, az utánunk érkezőkre pillantva.

Emlékszem az elindulásra: csak úgy mertem nekivágni a hihetetlenül veszélyesnek tűnő szakasznak, ha előttem is és mögöttem is halad valaki. Kérésem teljesült, hamar nekivágtunk a sziklafal megmászásának. Az úton minden erőmmel a vaskötélbe kapaszkodtam, közben szüntelenül az előttem levő bakancsát figyeltem, hogy én is éppen oda, „a biztosba” tehessem a lábam. Szép nyugodtan haladtunk előre, egyik megfontolt lépés után jött a másik. Többre nem is lehetett ott akkor gondolni. Mindig csak épp a soron következőre. Mindeközben csodálatos élmény volt megbízni az utánam haladóban is – a bátortás, a segítségnyújtás mindig nagyon jólesett. Be kell vallanom, mindezek ellenére rettenetesen féltem.

A kirándulás óta jöttek olyan események – mondhatni másfajta hegygerincek – az életben, amikor nem kísérhetett senki, és nem volt kit követnem sem. A feladattal és annak megoldásával egyedül maradtam, csupán a félelmeim lehettek velem. Ezek a helyzetek életem legfontosabb emlékei, mert hi-

tem próbájának a perceit, óráit, napjait és éveit éltem meg akkor. Hiszen mibe kapaszkodhat az egyedül maradt ember, ha jobbra is, balra is csak szakadékot lát? Honnan legyen ilyenkor bátorságunk akár csak egy kis lépés megtételéhez is?

Az ember ilyenkor látja meg igazán, hogy valaki mégis megy elől, valaki mégis bátorságot ad. Isten életem túravezetőjeként olyan vaskötelet nyújt, amibe ha belekapaszkodok, életben maradok. Így szól minden hegygerincen járóhoz: *Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy!* (Ézs 43,1)

Miközben előrehaladok, észrevétlenül elszáll a félelmem is. Megtapasztalom, hogy nincs olyan kegyetlen szakasza életemnek, ahol Isten körül ne fogna segítő szeretetével. És egyszer csak azon kapom magam, hogy örömmel bandukolok a szédületes tájon, és észreveszem, hogy a sziklákön édes kicsi lila virágok nyílnak.

Megérkezve megkönnyebbülten állok meg pihenni, hogy majd újból, tapasztaltabban tovább indulhassak. Aztán felnézek a soron következő, talán egy kicsit nagyobb hegyre. De a magasságok és mélységek most már szinte nem is fontosak. Ami továbbvisz, az a belső meggyőződés: Isten bátorít minden helyzetben, Isten a magáénak tud, és én hozzá tartozom. Így indulok tovább. Ő vezet, ez ad erőt, és én örömmel lépdelek.

A képen hegymászókat látunk. Ki mondaná meg, hogy nem profik, hanem teljesen egyszerű, hétköznapi emberek? És azt ki mondaná meg, hogy te és én ma vagy holnap beérjük egymást a hegyi pihenőn? A te utadról vajon mit mesélnél el nekem? Mibe kapaszkodtál, milyen volt a köteled? Örömmel meghallgatnám.

BARTHA ISTVÁN

Passió – passzivitás

Néhány évvel ezelőtt nagy port kavart Mel Gibson *Passió*-ja. Voltak, akik élesen bírálták, és olyanok is, akik agyon dicsérték. Az egyházi emberek többsége részéről mindenesetre nagyon lelkes volt a fogadtatása. Szinte ötödik evangélistává avatták a rendezőt. Még a pápa is elismerően nyilatkozott a filmről megtekintése után. A megnyilatkozások többségében a dicséret mellett azt az érvet hallottam, hogy végre egy film, amely naturalisztikusan ábrázolja a szenvedést. Gyakori véleményként hangzott el, hogy az akciófilmekhez szokott mai fiatalokat épp ezek a brutális és véres jelenetek gondolkodtathatják el Jézus értünk hozott áldozatáról. Egy ökumenikus ifjúsági körben véletlenül fültanúja voltam egy beszélgetésnek, amint egy fiú épp azt ecsetelte társának, mennyire hátborzongatóan hiteles volt az a snitt, amelyen a római katona rácsap korbácsával az asztalra, és a szíjak végére erősített éles fémdarabok mélyen belefúródtak a fába, hogy a kirántás pillanatában azután ceruzányi forgácsokat szaggassanak ki annak felszínéből. Nem csupán e film kapcsán, hanem ettől függetlenül is megerősödött bennem egy kérdés az utóbbi években: valóban a temérdek vér, a fájdalom mennyisége és intenzitása, a minél mélyebb vágások a húson, a minél inkább eltorzult arc volna Jézus szenvedésének igazi értelme?

Töprengésemet tovább mélyítették az utóbbi években felgyorsult információáramlás következtében szinte naponként átélt lelki szenvedések. Szökőár által eltüntetett települések, gyermekei szeme láttára agyonvert apa, szülők szeme láttára a gyerekeikkel együtt habokba merülő autó, megerőszkolt és felgyújtott lány, gumilövedékkel kilőtt szem, részeg autós által járdán halálra gázolt vétlen gyalogos, és lehetne sorolni azokat a borzalmakat, amelyek hírek formájában naponként sokkolnak minden valamennyire is érezni tudó embert. Ha Jézus értünk vállalt szenvedésének értelme valóban a szenvedés mértéke és nagysága volna, akkor mindezek a borzalmak, amelyek szinte elárasztanak bennünket, felülmúlhatatlanok volnának.

Valóban fenyegeti, mindig is fenyegette az evangélium üzenetének tisztaságát az a szemlélet, amely Jézus személyében csupán a kiváló embert, a példaképet, a megértő jó barátot látja. Aki azonban akár csak egy kicsit is ismeri és

érti Luthert, és legalább a Loewenich-könyvet olvasta, annak ez nem lehet többé kérdés. Igehirdetéssel, tanítással folyamatosan dolgoznunk kell azon, hogy az evangéliumot igazi evangélikusokként adjuk tovább minden embernek. Keresztközpontú igehirdetésünk közben azonban arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy az evangélium üzenetét ugyanennyire fenyegeti másik oldalról a történeti környezetéből kiragadott, egyoldalúan és öncélúan túlhangsúlyozott válságdogma és szenvedésmagasztalás. Ez ugyanis Krisztus szolgálatának csupán egy aspektusa, ha tetszik, „értelmezése” vagy „olvasata”, amely különösképpen is Pál apostol leveleiben válik hangsúlyossá; érthető okból, hiszen az evangéliumot épp a szenvedő Krisztus iránt megütközést tanúsító zsidóság és a legyőzöttel szemben gúnyos megvetést érző hellenista világpolgárok körében kellett hirdetnie, és ott ezen szempontoknak különös hangsúlyt volt szükséges biztosítani.

Most azt a – szerintem elhanyagolt – aspektusát szeretném fölvetni a passiónak, amely a szenvedést nem a fájdalom és gyötrelmek mértékének nagyságában, nem is annyira a válságként vagy áldozatként való szenvedésben, hanem az *e*/szenvedés, a passzivitás vonatkozásában látja.

Az ember talán természeténél fogva kezdeményező, aktív, offenzív lény. Teremtettségünkől következő adottság, hogy cselekszünk, dolgozunk és keressük létünk, életünk célját, értelmét. Ha minden erőnket megfeszítenénk, akkor sem tudnánk nyugton maradni, hiszen Isten tevékenységre alkotott minket. Értelmes tevékenységre. Keressük tevékenységünkben is a hasznosat, az előremutatót, az értelmeset. Az ember értelmes építő munkára teremtett – ez a kultúrparancsban is megfogalmazódik. Isten képmása, munkatársa, a Föld gondnoka, „istene”. „Hogy művelje és gondozza azt.”

Az emberi élet értelmes tevékenység. Látjuk és tapasztaljuk azonban, hogy az Istentől való elszakíttóság, a bűn épp legnemesebb természeti adottságainkat fertőzi meg és ronsolja szét legjobban. Ugyanakkor – s épp az előző okból következően – az is elemi tapasztalatunk, hogy minden érdemi esemény, ami egész valónkat érinti, és mintegy előfeltétele minden értelmes, Isten akarásával összhangba kerülő tevékenységünknek, valójában rajtunk kívül, minket, akara-

tunkat, cselekvő erőnket, kezdeményező készségünket megelőzve, mintegy „megtörténik” velünk. Isten megteremti az embert. A jahvista forrás szerint „megformálja a föld porából, és élet leheletét leheli az orrába.” Az asszony teremtéséhez pedig elaltatja Ádámot, és egy műtét során eltávolított bordából, ismét mint valami ügyes kézműves, megformálja Évát. Az igazán fontos dolgok „megtörténnek” velünk. Magyar nyelvünkben az egyetlen épségben megmaradt és mindennapos használatban lévő passzív igealakunk, a „születni” életünk, létezésünk legerendőbb előfeltételére vonatkozó eseményre utal. Vita tárgyát képezheti, hogy a meghalásban milyen mértékben veszünk részt aktívan, s mennyire inkább elszenvendő esemény életünkben a földi élet végét jelentő halál. A keresztény hitünk szempontjából sorsdöntő esemény, Krisztus feltámadása akkor és olyan körülmények között következett be, amikor maga a testté lett Ige, a Názáreti Jézus is tökéletes megüresedésben, Istentől való elhagyatottságát átélve kilehelte lelkét, és ezt követően jámbor emberek az immár élettelen testet lepelbe bugyolálva elhelyezték egy sírbarlangban. Jézus teste már harmadik napja magatehetetlenül feküdt a sötétben, amikor Isten tevékeny szeretete és hatalma megfordította a teremtet világ sorsát egyszülött Fiának feltámasztásával.

Tegyük fel önmagunknak a kérdést őszintén: vajon nem éltük már át sokszor életünk során azt a kudarcot, hogy épp akkor, amikor olyasmibe vágjuk a fejszénket, amit annyira világosan Isten terveibe illőnek látunk, és tevékenységünket az ő legszentebb akaratának megvalósulásaként, magunkat pedig az ő munkatársaként gondoltuk el, mégis más irányt vesznek az események, és erőtlenségünk, külső-belső akadályok diadalmaskodnak a jó ügy felett? Ilyenkor vagyunk hajlamosak azt mondani, hogy a „sátán akadályoz” minket szolgálatunkban. Magától értetődőnek tűnik, hogy ilyenkor erőnket, eltökéltségünket összeszedve igyekszünk felülkerekedni a nehézségeken.

Tipikusnak mondható a Pál testébe adott tövis esete. Valami akadályoztatást tapasztal. Fájdalmat érez. Nehézségei támadnak. Nem tudjuk, mi lehet ez, talán nem is lényeges az ügy megértése szempontjából. A különféle betegségektől az üldöztetésekig sok mindenre gondoltak már az exegéták. Lényeg, hogy Pál tipikusan emberi módon reagál erre a tapasztalatra. A szenvedés

- akadály, amelyet el kell távolítani az útból;
- gyengeség, amelyen erőt kell venni;
- ellenség, akit le kell győzni;
- feladat, amelyet meg kell oldani;
- kihívás, amelynek meg kell felelni;
- probléma, amelyet orvosolni kell;
- túrhetetlen botrány, teher, amelytől meg kell szabadulni;
- csorba, amelyet ki kell köszörsülni.

Háromszor kérem az Urat. Pál számára nyilvánvaló volt, hogy ha Isten követségében jár, akkor Isten nem helyeselheti ezt az állapotot. Isten adta a küldetést, neki tehát elemi érdeke, ennélfogva „kötelessége”, hogy minden feltétel adva legyen számunkra annak teljesítéséhez.

Vannak tapasztalataink, ismereteink Istenről. Ebből pedig előfeltételezések rendszere alakul ki bennünk arról, hogy Istennek milyennek kell lennie, mit kell akarnia, mit kell helyeselnie, milyen céljai, törekvései kell, hogy legyenek. Ez visszahat saját – nemesnek és isteninek tartott – céljaink és törekvéseink irányultságára, hangoltságára. Könnyen zárt körben találhatjuk magunkat, ahol mindennek előre elrendelt helye van, mindent szigorú és precíz normák szabnak meg, mindennek pontosan meghatározott metódusa van, és minden, ami közvetlenül nem illik bele ezeknek a terveknek és céloknek a megvalósulásába, diabolikus, zavaró tényezőnek minősül. Sőt előbb-utóbb azok is diabolikusnak minősülnek, amelyekről nem bizonyítható kellőképpen, hogy közvetlen vagy közvetett hásszonnal bírnak az isteninek és magasztosnak minősülő tervek és célok elérésében.

Elkezdődik egy harc, egy belső, lelki boszorkányüldözés mindazon jelenségek ellen, amelyek egy ilyen racionalitással felépített haszon- és célrendszer szempontjából közömbösnek, pláne akadálynak minősülnek. Ezért megindul a

– harc az akadályok leküzdéséért;

– harc a kihívásoknak történő megfelelésért (és minden „Isten akaratának” minősül, ami a konvenciókon alapuló előfeltétel-rendszer követelményei szerint hasznos és jó; és minden kihívásnak, legyőzendő akadálynak minősül, ami ugyanezen alapelvek értelmében haszontalan és bűnös. Így alakulhatott ki bizonyos vallásos körökben nevelési alapelvként, hogy a gyerek ne játsszon, hanem már háromévesen az Úr Jézusnak adja a szívét stb.);

– harc a külső ellenséggel szemben (misszió, térítés, imahadjárat);

– harc a belső ellenséggel szemben (személyiségem, korlátaim, hajlamaim, vágyaim).

A harchoz pedig természetesen az Úr személyesen nyújt támaszt, ha elég kitartó és eltökélt vagyok. A test megsanyargatása, megöklése, naponkénti keresztre feszítése közben elengedhetetlen a kitartó és buzgó ima (*Háromszor kérem az Urat*).

Megtörténhet, hogy nem veszem észre, és már csupán egy saját magam által felépített normarendszer határozza meg törekvéseimet, amely a maga megkomponált lezárt-ságával előre kiszámított kényszerpályára helyez. Ezen az úton biztonságban érzem magam, amíg képes vagyok folyamatosan fenntartani az előre meghatározott racionalitás által diktált erőfeszítéseket. Ez nyilván nem tarthat sokáig. Ezért vagy az történik, hogy előbb-utóbb el fogok bukni önmagam szemében, vagy pedig elhitetem magammal, hogy megmaradtam hűségesnek, és onnantól kezdve magabiztos farizeusként járom az utamat, akit semmi el nem tántoríthat céljától. Mindkét irány az önámítástól kezdve az önhipnózisra át egy sajátos zombilétbe vezet. Az egyik irány a folyamatos önostorozás és aszkézis, a másik az önelégült, önimádó álszentség, amelyek végül konvergálnak és egyesülnek valamiféle nyárspolgári tartuffériában. Kevésbé tragikus eset a hitehagyás, mert itt

legalább a racionális elem megmarad, és az egyén számára újra nyitva marad a lehetőség arra, hogy újra megtapasztalt valós problémáival a valós Istenhez forduljon.

Mutatok azonban egy külön utat nektek, legalábbis kérdéseimmel megpróbálok lehetőséget adni arra, hogy ezt ki-ki a maga számára megkeresse:

Mi van akkor, ha nem akarok minden akadályt eltávolítani az útból? Mi van, ha megkerülöm őket? Mi van, ha másfelé veszem az irányt? Mi van, ha elfogadom, hogy nem tehetek ellenük semmit?

Mi van, ha nem akarok mindenáron mindig minden erőtlenségemen erőt venni, hanem elfogadom, hogy bizonyos dolgokra nem vagyok képes?

Mi van akkor, ha nem akarom legyőzni ellenségeimet? Mi van akkor, ha nem látok mindenben és mindenkiiben ellenséget, ami vagy aki nem támogat legjobb meggyőződésem szerinti törekvéseim és céljaim megvalósulásában? Mi van akkor, ha céljaimat és törekvéseimet olykor revideálok?

Mi van akkor, ha nem akarok minden feladatot megoldani? Mi van akkor, ha egyáltalán nem tekintek minden élethelyzetet feladatnak? Mi van akkor, ha magát az életet is elsősorban ajándéknak látom, és elfogadom, mintsem inkább feladatként értelmezem?

Mi van akkor, ha nem ugrom minden kihívásra? Mi van akkor, ha nem veszek fel minden elém dobott kesztyűt? Mi van, ha nem látok mindenben kihívást? Mi van akkor, ha nem próbálok orvosolni minden problémát? Mi van akkor, ha nem akarok görcsösen és mindenáron megszabadulni minden tehertől és botrányos dologtól? Mi van akkor, ha nem akarok mindenáron kiköszörölni minden csorbát?

Mi van akkor, ha nem harcolok? Mi van akkor, ha nem akarok mindenáron offenzív, kezdeményező, aktív, behatoló, változtatni akaró lenni, hanem elengedem magam annak az Istennek a kezében,

- aki engem megalkotott;
- aki engem ismer;
- aki engem ilyenek ismer, jobban, mint én magamat;
- aki olyasmit is tud rólam, amit senki más nem tud, és mégis szeret;
- aki olyasmit is tud rólam, amivel én magam sem merek szembenézni;
- aki kezében formált;
- aki élet leheletét lehelte orromba;
- aki mindent megcselekedett az én üdvösségemért;
- aki mindent megcselekedett azok üdvösségéért is, akiket nekem nem sikerül megtéríteni;
- akit én soha nem ismerhetek meg tökéletesen doktrínákban, racionális megfontolások, ideológiák, gondolati rendszerek, mások tapasztalatai és véleménye által, csak a saját életemben szerzett tapasztalataimon keresztül, ha nem félek szembenézni azzal, aki vagyok, ha egyszer ő így és ezzel együtt szeret és elfogad engem, ezért nekem sem kell félnem tudomásul venni és elfogadni személyiségem sajátosságait, a korlátaimat, a hajlamaimat, a vágyaimat, a lehetőségeimet és adottságaimat.

Elég néked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által ér célhoz. Talán nem istenkáromlás azt állítani, hogy ez is a kereszt teológiájának gyakorlati konzekvenciája.

Néhány további ige, amely segíthet az elmélkedésben:
Jó az Úr a benne reménykedőkhöz, a hozzá folyamodókhöz. Jó csendben várni az Úr szabadítására. (JSir 3,25–26)

Mert aki meg akarja menteni az életét, elveszti, aki pedig elveszti az életét érterem, megtalálja. (Mt 16,25)

Hiszen így szól Mózeshez: „Könyörülök, akin könyörülök, és irgalmazok, akinek irgalmazok.” Ezért tehát nem azé, aki akarja, és nem is azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené. (Róm 9,15)

RÉZ-NAGY ZOLTÁN

Jézus és Szókratész

Komplementer és párhuzamos tanítás és passió

Régi vágyam volt, hogy egyszer párhuzamba rendezsem Szókratész és Jézus életének, tanításának, nyilvános működésének és elítéltetésének elemeit, azzal a feltett szándékkal, hogy olyan szöveget kapjak a végén, amelyben az egymás mellé helyezett párhuzamok felerősítik egymást. Éppen a hasonlóságok teszik a történeteket általános érvényűvé, azzá, ami maga a passió.

A VÁD

A Szókratész ellen emelt vád nagyjából így hangzott: Szókratész vétkes, mert nem tiszteli az állam által tisztelt isteneket, hanem más, új daimónokat vezet be, vétkes továbbá az ifjak megrontásában. A Jézus ellen megfogalmazott vád ez volt: Jesuhu ha-Nocri varázslást űzött, félrevezette és eltántorította a népet.

ÍRÁSÉRTELMEZÉS

Szókratész kiválogatta a legjelesebb költők műveiből a legmegbotránkoztatóbb részleteket, és ezeket érve használva úgymond gonosztevővé és zsarnoki természetűvé nevelte társait. „Hésziodosztól azt idézte, hogy nem szégyen dolgozni, de szégyen tétlenül élni.”

A vádló szerint tehát Szókratész úgy értelmezte a költő szavait, hogy arra buzdítanak: semmiféle munkától, még a jogtalantól és szégyenletestől sem kell tartózkodni, hanem a haszon érdekében azt is el kell végezni. De Szókratész valójában úgy gondolta, hogy az ember számára hasznos és jó a munkálkodó természet, a lustaság pedig ártalmas és rossz, vagyis dolgozni jó, henyélni rossz.

Jézus, amikor egy alkalommal meg akarták kövezni, megkérdezte tőlük: „Sok jó cselekedetet vittem véghez..., ezek közül melyik cselekedetem miatt köveztek meg engem?” A zsidók így feleltek neki: „Nem jó cselekedeteidért kövezünk meg téged, hanem káromlásért, és azért, hogy te ember létedre Istenné teszed magad.” Jézus erre a 82. zsolttár egy mondatát idézi nekik: „Azt mondtam, istenek vagytok.” A zsolttár így folytatódik: „a felséges fia mindannyian”. Jézus ezt az igehelyet felhasználva így érvelt: *Ha isteneknek mondta azokat, akikhez az Isten igéje szólt..., akkor akit az Atya megszentelt és elküldött a világba, arról ti azt mondjátok: Káromlást szólsz, mert azt mondtam: az Isten Fia vagyok?!* (Jn 10,31–36)

JÓ PÁSZTOR – MARHAPÁSZTOR

Szókratész a harmincak zsarnoksága idején, amikor azok sok polgárt – és nem is a legrosszabbakat – megölettek, másokat meg jogtalankodásba hajszoltak, megjegyezte: „Nagyon furcsállnám, ha egy marhapásztor, akinek a kezén fogynak és elsatnyulnak a marhák, nem ismerné be, hogy rossz pásztor. (Azt meg még inkább furcsállnám, ha az állam valamelyik elöljárója egyre csak apasztaná a polgárok számát, a maradékot semmirekellővé tenné, és mégsem szégyenkezne, mégsem vallaná be, hogy rossz elöljáró.)”

Jézus: *Aki élőlőttem jött, mind tolvaj és rabló, de a juhok nem is hallgattak rájuk. Én vagyok az ajtó, ha valaki rajtam át megy be, megtartatik... A tolvaj csak azért jön, hogy lopjon, öljön és pusztítson: én azért jöttem, hogy életük legyen, sőt, bőségben éljenek. Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a juhokért. Aki béres és nem pásztor, akinek a juhok nem tulajdonai, látja a farkast jönni, elhagyja a juhokat, és elfut, a farkas pedig elragadja és elszéleszti őket.* (Jn 10,8–12)

TANÍTÁS, NYILVÁNOS FELLÉPÉS

Szókratész és Khariklész párbeszéde:

Khariklész: Minthogy értetlenkedsz, világosabb parancsot adunk: egyáltalán ne társalogj az ifjakkal!

Szókratész: Hogy ne legyen kétségem felőle, nem teszek-e mást, csak ami parancs, határozottak meg nekem, hogy hány éves korig kell ifjúnak tekintenem az embereket?

Khariklész: Amíg nem válhatnak a tanács tagjává, mert nem elég bölcssek, vagyis harminc évesnél fiatalabbakkal.

Szókratész: Ha egy olyan boltostól vásárolok, aki nem éri el a harminc évet, akkor nem kérdezhetem meg, mennyibe kerül az áruja?

Khariklész: Az olyasmit megkérdezheted, de te általában olyasmiről szoktál érdeklődni, amiről pontosan tudod, hogy s mint van. Ilyesmiről tehát ne tegyél föl kérdést.

Szókratész: Ne válaszoljak, ha egy ifjú megkérdezi tőlem, merre lakik Khariklész?

Khariklész: Az ilyen kérdésekre felelhetsz, de tartózkodnod kell a vargákról és kovácsokról tartott példázataidtól, mert valósággal elnyűted őket, annyit fecsegtél róluk.

Szókratész: Nemde a vesszőparipáimról is tegyek le, az igazságosságról, a jámborságról és hasonlókról?

Khariklész: Így van, de még a marhapásztorokról is, mert ha nem, jól vigyázz, még te is hozzájárulhatsz a marhák megfogyatkozásához!

A szolgák ekkor visszamentek a főpapokhoz és farizeusokhoz, akik ezt kérdezték tőlük: „Miért nem hoztátok ide?” A szolgák így feleltek: „Ember még így soha nem beszélt, ahogyan ő.” A farizeusok ezt mondták nekik: „Titeket is megtévesztett? Vajon a vezetők vagy a farizeusok közül hitt-e benne valaki? De ez a sokaság, amely nem ismeri a törvényt, átkozott!” (Jn 7,45–49)

Jézus így beszélt az írástudók ellen: *Jaj nektek, képmutató írástudók és farizeusok, mert síremlékeket emeltek a prófétáknak, és felékesítitek az igazak sírköveit, és ezt mondjátok: Ha atyáink idejében éltünk volna, nem vettünk volna részt velük a próféták véreinek kiontásában. Így magatok ellen tanúskodtok azzal, hogy fiait vagytok a próféták gyilkosainak. Éljetek csak ti is atyáitok mértéke szerint!* (Mt 23,29–31)

IMÁDKOZÁS – AGGODALMASKODÁS

Szókratész az istenektől egyszerűen azt kérte, hogy jót adjanak neki, mivel az istenek tudják legjobban, mi a jó. Akik viszont imájukban aranyért, ezüstért, türanniszért vagy hasonlóért könyörögtek, azokról azt tartotta, nem különböznek a kockajátékért, csatáért vagy más, nyilvánvalóan kétséges kimenetelű vállalkozásért esedezőktől.

Jézus mondja: *Melyik apa az közületek, aki fiának kígyót ad, amikor az halat kér tőle, vagy amikor tojást kér, skorpiót ad neki? Ha tehát ti gonosz létekre tudtok gyermekeiteknek jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ad mennyei Atyátok Szentlelket azoknak, akik kéri tőle?* (Lk 11,11–13)

Ne aggódjatok tehát, és ne mondjátok: Mit együnk? – vagy: Mit igyunk? ... Mindezt a pogányok kérdezzetik; a ti mennyei Atyátok pedig tudja, hogy szükségetek van minderre. De keressétek először az ő országát és igazságát, és ezek is mind ráadásul megadatnak nektek. (Mt 6,31–32)

ÁLDOZATBEMUTATÁS, ADAKOZÁS

Szókratész csekély vagyonából kis áldozatot mutatott be, nem gondolta, hogy elmaradna azok mögött, akik sok és nagy vagyonukból sok és nagy áldozatot mutatnak be. Mert – mint mondta – nem volna szép az istenektől, hogy a nagy áldozatoknak jobban örülnének, mint a kicsiknek, ekkor ugyanis a hitványok áldozata gyakran kedvesebb lenne számukra, mint a tisztességeseké.

Jézus amikor feltekintett, látta, hogyan dobják a gazdagok áldozati ajándékaikat a perselybe. Észrevett ott egy szegény özvegyasszonyt is, aki két fillért dobott abba, és így szólt: „Bizony, mondom néktek, hogy ez a szegény özvegyasszony mindenkinél többet dobott a perselybe. Azok ugyanis mind a feleslegükből dobtak az áldozati ajándékokhoz, ő azonban szegénységéből mindazt beledobta, amije volt, az egész vagyónát.” (Lk 21,1–4)

A FILOZÓFIA HASZNA

A szofista Antiphón egy alkalommal át akarta csábítani Szókratész társait magához, ezért a következőképpen beszélt Szókratész ellen:

– Én azt hittem, Szókratész, hogy akik filozófiával foglalkoznak, boldogabbak lesznek, de úgy látom, te éppen az ellenkezőjét érted el a filozófia révén. Úgy élsz, hogy még egy rabszolga sem maradna meg uránál, ha a te életmódot kellene folytatnia. A legsilányabb ételt és italt eszed és iszod, télen-nyáron ugyanazokban az ócska rongyokban jársz, méghozzá mezítláb és khitón nélkül. Nem gyűjtesz vagyont, pedig a vagyon örömmel tölti el a megszerzőit, és a birtoklóinak életét szabad emberhez méltóvá és kellemessé teszi. Ha tehát úgy hatsz te társaidra, mint a többi mesterség tanítói, akik saját magukhoz teszik hasonlóvá tanítványaikat, valld be, hogy a boldogtalanság tanítója vagy.

Szókratész így felelt:

– Látom, Antiphón, olyan nyomorúságosnak képzeld az életemet, hogy inkább a halált választanád, mint hogy úgy élj, ahogy én. Én azonban úgy látom, hogy semmire sem szorulni: istenhez méltó, a lehető legkevesebbre szorulni pedig megközelíti az istenit.

Jézus a Hegyi beszédben így tanított: *Ne aggódjatok..., hogy mit egyetek, és mit igyatok, se testetekért, hogy mivel ruházkodjatok. ... Nézzétek meg az égi madarakat. Nem vetnek, nem is aratnak, csűrbe sem takarnak, és mennyei Atyátok eltartja őket. Nem vagytok-e ti sokkal értékesebbek náluk?* (Mt 6,25–26)

A PÉNZHEZ VALÓ VISZONY ÉS A BARÁTSÁG

Szókratész úgy vélekedett, hogy a fizetségtől tartózkodván saját szabadságát teszi tartóssá. Azokat, akik tanításaiért pénzt fogadtak el, önmaguk rabszolgakereskedőinek

nevezte, hiszen eladván magukat, rákényszerültek, hogy mindenkivel társalogjanak, akitől pénzt fogadtak el. Csodálkozott azon, aki pénzért hirdeti az erényt, és nem azt tartja a legnagyobb nyereségnek, ha jó barátokat szerez. Bízott benne, hogy mindazok a társai, akik elfogadják nézeteit, egész életükben az ő és egymás jó barátai lesznek.

Jézus mondja: *Szerezzenek magatoknak barátokat a hamis mammonnal, hogy amikor elfogy, befogadjanak titeket az örök hajlékokba.* (Lk 16,9)

Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki az életét adja a barátaiért. Ti barátaim vagytok, ha azt teszitek, amit én parancsolok nektek. (Jn 15,13)

VALLÁSOSSÁG, HÍVÓ ÉLET

Szókratész: Mondd csak, Euthüdemosz, milyennek tartod a jámborságot, a kegyességet?

Euthüdemosz: A legszebbnek.

Szókratész: El tudod hát mondani, hogy milyen az az ember, aki kegyes, jámbor?

Euthüdemosz: Azt hiszem, olyan, aki tiszteli az isteneket.

Szókratész: És bármilyen módon tisztelheti az isteneket, ahogy akarja?

Euthüdemosz: Dehogy, megvannak a törvények, azok alapján kell az isteneket tisztelni. [...]

Szókratész: Aki tehát az istenekkel kapcsolatos törvényeket tudja, arról az emberről helyes a meghatározásunk, hogy kegyes?

Euthüdemosz: Nekem úgy tűnik.

Szókratész: No és az emberekkel bárki úgy bánhat, ahogy csak akar?

Euthüdemosz: Nem, hanem az az ember jár el a törvény szerint, aki azt is tudja, hogyan szól az emberekre vonatkozó törvény, mely egymással való viselkedésünk alapja.

Jézus elé állt egy törvénytudó, és ezt kérdezte: *„Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?”* Ő pedig ezt mondta neki: *„Mi van megírva a törvényben? Hogyan olvasod?”* Ő pedig így válaszolt: *„Szeresd az Urat... teljes szívedből, teljes lelkedből... és teljes elmédből, és felebarátodat, mint magadat.”* Jézus ezt mondta neki: *„Helyesen feleltél: tedd ezt, és élni fogsz.”* (Lk 10,25–28)

GYŰLÖLET

Szókratész: „Sokan meggyűlöltek engem, higgyétek el, hogy igaz. És ez az, ami elveszít engem, nem vádlóim, hanem a sokaság rágalma és irigysége. Mert ez már sok más derék embert elveszített, és gondolom, fog is még elveszíteni. Attól ugyan nem kell félnem, hogy énnálam megállapodik.”

Jézus elítélése: *Azok pedig együttesen kimondták az ítéletet, hogy méltó a halálra. Akkor némelyek elkezdték őt köpdösni, arcát betakarni és ütlegetni őt... A szolgák is arcul verték őt.* (Mk 14,64b–65)

VÉDEKEZÉS

Szókratész szerint az olyan férfinak, akiben csak egy kis érték is van, nem az életben maradás vagy a meghalás eshetőségét kell mérlegelnie, hanem csupán azt kell vizsgálnia, derék vagy rossz emberhez illő dolgot cselekszik-e.

Szókratésztől megkérdezte Hermogenész:

– Nem kellene azon gondolkodnod, Szókratész, hogy mivel fogsz védekezni?

– Nem gondolod, hogy egész életemben erre a védőbeszédre készültem?

– Hogyan?

– Úgy, hogy soha semmi jogtalanságot nem követtem el. Szerintem ez a legszebb felkészülés a védekezésre... Két-szer is nekifogtam, hogy védőbeszédemen töprengjek, de a daimónion mindig megakadályozott benne.

Miután Jézust elfogták, a Nagytanács előtti kihallgatása során a főpap végül középre állt, és azt kérdezte: „*Semmit sem felelsz arra, amit ezek ellened vallanak?*” Ő azonban hallgatott, és nem válaszolt semmit. (Mk 14,60–61)

AZ ÍTÉLET ELVÁLLALÁSA

Szókratész így szólt a bírákhoz és a jelenlevőkhöz:

„Ha Ti – bírám – így szólnátok hozzám: »Szókratész, elbocsátunk téged, de csak azzal a feltétellel, hogy soha többé nem foglalkozol azzal a vizsgálódással, soha nem bölcsekedel, ha pedig mégis rajtakapunk, akkor meghalsz.« Nos, ha ezzel a feltétellel mentenétek föl, akkor azt felelném, szeretlek is, kedvellek is, athéni férfiak, engedelmeskedni azonban inkább fogok Istennek, mint nektek, és ameddig csak lehelek és képes vagyok rá, nem hagyom abba az elmélkedést, sem azt, hogy ne intsem és ne világosítsam föl, akivel csak éppen találkozom közületek, a szokott módon eképpen szólva hozzá: »Ejnye, te legdere-kabb ember, athéni polgár vagy, nem szégyelled, hogy csak vagyoned gyarapítására van gondod, de belátásról, igazságról, és arról, hogy lelkedet a lehető legjobbra tedd, nem is gondolkodol?«”

Amikor Jézus meghallotta, hogy Lázár beteg, két napig azon a helyen maradt, ahol volt, de azután így szólt tanítványaihoz: „*Menjünk ismét Júdeába!*” A tanítványok ezt mondták neki: „*Mester, most akartak megkövezni a zsidók, és ismét oda mégy?*” Jézus így válaszolt: „*Nem tizenkét órája van-e a nappalnak? Ha valaki nappal jár, nem botlik meg, mert látja a világ világosságát, de ha éjjel jár, megbotlik, mert nincs világossága.*” (Jn 11,6–10)

KINEK KÉNE MAGÁT INKÁBB SAJNÁLNIA?

Szókratész: „Nagyon is távol állok attól, hogy magamat védelmezzem, inkább titeket védelmezlek: Ne vétkezzetek az Isten ajándéka ellen azáltal, hogy engem elítéltek. Mert

ha engem kivégeztettek, nem egykönnyen találtok más ilyen embert.”

Amikor Jézust már a vesztőhely felé terelték, a népek és az asszonyoknak nagy sokasága követte őt, akik jajgattak és siratták őt. Jézus pedig feljűk fordulva ezt mondta nekik: „*Jeruzsálem leányai, ne engem sirassatok, hanem magatokat és gyermekeiteket sirassatok... Mert ha a zöldellő fával ezt teszik, mi történik a szárazzal?*” (Lk 23,27–28.31)

BELZEBÚB

Szókratész: „Egyenesen úgy küldött városotokra az Isten, mint egy legyet egy nemes és nagysága miatt meglehetősen lomha paripára, mely rászorul arra, hogy egy bögöly felébressze. Úgy vélem, ilyesvalaminek rendelt a város számára Isten engem, aki benneteket külön-külön ébreszteni, buzdítani és korholni egész nap és soha meg nem szűnök, hanem mindig a nyakatokon ülök.

Lehet, hogy mint a felriasztott szundikálók, haragotokban felém csaptok, és megöltök, de azután az egész hátralevő életeteket alva tölthetitek, hacsak az Isten nem gondoskodik rólatok, hogy küld másvalakit.”

Az írástudók pedig, akik Jeruzsálemből jöttek le, azt mondták, hogy Belzebub van benne, és hogy az ördögök fejedelmének a segítségével úzi ki az ördögöket. (Mk 3,22)

Belzebub jelentése: legyek és bögölyök Ura.

HARMINC EZÜST

Akkor a tizenkettő közül egy, akit Iskáriótes Júdásnak hívtak, elment a főpapokhoz, és így szólt: „Mit adnátok nekem, ha a kezetekbe adnám őt?” Azok harminc ezüstöt állapítottak meg neki. (Mt 26,14)

Szókratész a bírákhoz szólva:

„Talán szólhatna valaki így: Hát csendben és nyugton maradván nem vagy képes élni, Szókratész, ha tőlünk önként száműzetésbe mész? Ez az, amiről a legeslegnehezebb meggyőzőnöm titeket: Mert ez annyi, mint nem engedelmeskedni az Istennek, azaz lehetetlen nyugton maradnom. Mert az ember számára a legfőbb jó, hogy naponként az erényről beszélgethet, és hogy a vizsgálódás nélküli élet nem embernek való élet. Ha volna vagyonom, pénzbüntetést javallanék, akkorát, amekkorát ki tudnék fizetni. Hiszen ebből semmi károm sem lenne. Így azonban tudjátok, hogy nincs... hacsak nem akartok annyira ítélni, amennyit ki tudnék fizetni. Talán tudnék nektek fizetni egy ezüstöt [ezüstminát]. Ekkora összeget indítványozok tehát. Ez a Platón itt, és Kritón, meg Kritobulosz, meg Apollodórosz arra biztatnak, hogy harminc ezüstöt [ezüstminát] ajánljak, ők majd kezeskednek. Ennyit ajánlok hát, és ők majd elég megbízható kezesek lesznek az ezüstökért.”

Miután Szókratész nem volt hajlandó száműzetésbe menni, a bíróság pedig nem mérlegelte a pénzbürságra tett ajánlatot, végül a méregpohár kiivására ítélték.

Jézus a Gecsemáné-kertben térdre borulva így imádkozott: *Atyám, ha akarod, vedd el tőlem ezt a poharat, mindazáltal ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied.* (Lk 22,42)

Szószerki plágium

Az egyetemek már megtalálták azokat a szoftvereket, amelyek segítségével kiszűrik a dolgozatok internetről kiollózott részeit. Úgy tűnik, lejárt a könnyen-gyorsan készített diplomamunkák ideje. De mi a helyzet a szószerki plágiummal? A téma izgalmas, hiszen nemcsak teológushallgatók ékesednek homiletika gyakorlaton internetes tollakkal, hanem sok lelkész szombat esti gyötrelmén is segít, ha rábukkan a világhálón egy jó prédikációra. Márpedig ez könnyen megeshet, hiszen egyre több ilyen forrás található. Mielőtt egy lelkész a direkt felhasználás céljával letölti a prédikációt, nyilvánvalóan megszólal a lelkiismerete. Nem számít ez lopásnak? Nem csapom be a hallgatóimat? Azután menetrendszerűen megszólal a lelkiismeretet megnyugtató hang is: a tekintélyes homiletikatanár szavai arról, hogy a szószerken nincs plágium. Sőt eszébe jut Augustinus ismert gondolata, amely szerint vannak emberek, akik jó előadók, de nem képesek megalkotni az előadnivaló szöveget. Ha ők – nem csalásként, hanem jószándékúan – megtanulják és előadják, amit mások bölcsen és ékesszólóan írtak, akkor nem lehet őket lopással vádolni. Vagyis nem létezik szószerki plágium. (Azért ne felejtjük Augustinus intését: ha a dolog jószándékúan, és nem csalásként történik...) Szóval a lelkiismeret szombat este többnyire elhallgat, az idő nyomása alatt álló lelkész letölti a szöveget – ha idegen nyelvű, márpedig többnyire az, le is fordítja –, és vasárnap „vendégprédikátor” szól a gyülekezetéhez...

Lehet felfortyanni: milyen etika érvényesül ott, ahol lelkészek minden jelzés nélkül mások gondolatait mondják el a szószerken? De a kérdés ennél sokkal bonyolultabb. Az internet léte hatalmas kulturális változást hozott abban a kérdésben is, hogy hogyan értelmezzük a szellemi tulajdont és az információk kezelését. A tulajdonjog szabályozása egy bizonyos kultúrában állt elő, ami nem biztos, hogy egy az egyben alkalmazható egy másik kultúrában. Megdöbbentő példával is alátámaszthatjuk ezt az érvelést: Máté evangéliuma egyetlen lábjegyzetet sem tartalmaz, miközben fejezeteket vesz át Márktól... Sokan úgy érvelnek, hogy a szellemi tulajdon egész koncepciója – amelyen a plágium elv nyugszik – a felvilágosodást követő, modernista illúzió, amely napjainkban rapid módon lelepleződik. Az volt az illúzió, hogy emberek szavakból új dolgot

teremtene. Ma azt mondjuk, hogy minden szellemi termék, ami létrejön, csak újabb ötvözete mindannak, ami már korábban is megvolt.

Egyesek úgy írják le korunkat, mint olyan posztmodern kort, amelyet egyebek mellett a szabad források elve is jellemmez. Némely lelkészek magukévá teszik ezt a nyitott forrás elvet, és úgy érvelnek, hogy az igehirdetés szavai Isten szabad ajándékai, ezért nyugodtan felhasználhatja őket bárki, aki azonosulni tud velük. Az Isten adta szavak olyanok, mintha gyümölcsök csüngnének az ágon, csak le kell szakítani őket. Az eredetiség igencsak túlértékelt erény, mondják, az eredetiséghez való makacs ragaszkodás az igehirdetés esetében még a hübrisz lehetőségét is magában hordozza. Azok a prédikátorok, akik így érvelnek, hatást akarnak gyakorolni hallgatóikra, és századrangú kérdés, hogy a szavak, amelyekkel ezt megteszik, honnan származnak. Ne légy eredeti – biztat a Pastors.com honlapon valaki –, légy hatásos!

Vannak persze nyegle megnyilvánulások is: „Ha illik a golyó a puskádba, mért ne lőnéd ki?” Vagy: „Majd ha XY (és itt az internetes prédikátor neve következik) jobban prédikál, akkor én is.”

A szószerki plágiumból természetesen már botrányok is születtek. Egy prominens washingtoni gyülekezet nem kevésbé prominens lelkészének szószerken elmondott és a szokásos istentiszteleti szórólapon közzétett igehirdetését valaki megtalálta az interneten. Az esetből botrány lett, egy ismert hetilap etikai levelező rovata is foglalkozott a történetekkel, aztán bünbánat következett, és második esélyt kapott a lelkész. Ám az ügy – és a hozzá hasonlók – felvetették a lelkészválasztási procedúra egy lehetséges új szempontját: nincs kizárva, hogy lelkészválasztó gyülekezetek a jövőben meg fogják követelni, hogy a pályázó lelkészek mellékeljék az elmúlt öt év igehirdetéseinek kéziratát. A plagizálók így szépen fennakadnának a rostán.

Vannak persze az ügyben gyakorlatiasan gondolkodók is. Az ő érvelésük pofonegszerű és praktikus: inkább vegyen kölcsön a lelkész egy jó prédikációt az internetről, mintsem unalmas és lagymatag szöveggel zsibbassza a szegény gyülekezetet.

Tovább komplikálja a helyzetet, hogy még adott kultú-

rán belül is vannak sajátos szokások. Amerikai fekete gyülekezetekben például szokás híres és népszerű prédikációkat újra előadni. Hasonlít ez a gyakorlat bizonyos dzsesszkoncertekhez, ahol az előadó jól ismert műveket saját értelmezésben, improvizációkkal szólaltat meg. A közönség pedig egyszerre élvezzi az újra hallott kedves dalmot és értékeli annak friss és eredeti interpretációját. Témank szempontjából hogyan értékeljük ezt a szituációt?

Nem olyan egyszerű tehát az etikai állásfoglalás az igehirdetési plágium ügyében. Két szempont azonban tisztábbá teszi a helyzetet. A plágium nem más, mint az intellektuális csalás egy fajtája – írja Richard A. Posner *The Little Book of Plagiarism* című könyvében. Két tartozéka van ennek a csalásnak. Az egyik, hogy valaki kimásol valamit valahonnan, és azután azt állítja – explicit vagy implicit módon; szándékosan vagy figyelmetlenül –, hogy ezek az ő saját szavai. A másik: ez a megtévesztés más hatást gyakorol az olvasóra vagy hallgatóra, másfajta cselekedetre indítja, mintha tudomása lenne az igazságról. Ha tehát egy igehirdető jelzés nélkül használ föl egy regény-, film- vagy prédikációs részletet, akkor megvalósul az első tényező. Az igehirdetésben természetesen nem használunk lábjegyzetet vagy pontos forrásmegjelölést, inkább ilyesfajta utalást: „egy másik igehirdető erről ezt mondja”, vagy „egy író a következő történetet közli ebben a témában”. Ennél többet csak akkor kell mondani a forrásról, ha az konkrétan segíti a hallgatót. Ha például fontos többlet, hogy a hallgató tudja, ez a részlet Luthertől vagy mástól származik, akkor nevezzük meg a forrást.

Hogy így kell eljárni, annak nemcsak etikai okai vannak, hanem fontos lépés ez az evangéliumról való tanúskodás szempontjából is. Egyetlen igehirdetés sem áll önmagában, hanem „a bizonyágtevők fellegében” foglal helyet. A hirdett evangélium nem a mi bölcsességünk kútfejből pattan elő, és arról sincs szó, hogy újat hoznánk létre. Ha másoktól kölcsönveszünk szavakat, és rámutatunk arra, hogy igehirdetésünk leásott a közös bölcsesség mélyére, akkor az egyetlen keresztény bizonyágtételhez kapcsolódik mondanivalónk. Így tesz Pál apostol is, amikor azt mondja: ezt én is átvettem (lásd például 1Kor 11,23).

De mi a helyzet Posner második szempontjával, a hallgatókra gyakorolt hatással? Minden más kommunikációnál nagyobb a jelentősége az igehirdetésben annak a bizalomnak, ami a beszélő és a hallgató között fennáll. A jó igehirdetés nemcsak a hibátlan logikán, a magával ragadó stíluson vagy a biztos érvelésen nyugszik, hanem a szenvedélyesen képviselt igazságon, a meggyőző előadásmódon is. Ebben az értelemben hatalmas csatlódást okoz, ha kiderül, nem az igehirdető a gondolat. A gyülekezet becsapva érzi magát.

A prédikáció, mint minden kommunikáció, a közreműködő felek közötti hallgatólagos megegyezésen nyugszik. Ennek a megegyezésnek része az a feltételezés, hogy a lelkész a saját gondolatait mondja a szószéken. Ha vasárnap felmegy a lelkész a szószékre, és elmond egy szöveget,

ami nem az övé, akkor megsérti a feltételezett megegyezést a gyülekezettel. Jól bizonyítja a helyzet visszasságát, ha elképzeljük, hogy a lelkész megmondja az igazságot: „Hé, emberek! Nagyon kemény hetem volt, és egyébként sem vagyok az a kreatív fajta. Ezt a kis valamit találtam a neten.” Megfagyna a levegő. És ez jelezné, milyen nagy mértékben sérült a hallgatólagos megegyezés. Ez az, ami miatt a plagizálók – bár össze-vissza fecsegnek Isten szavának szabad ajándék voltáról – sohasem vallják be az igazi forrásukat, és mindig úgy tesznek, mintha a szavaik a szívük mélyéről jönnének. Igen, Augustinus megengedte, hogy előadják a prédikátorok ékesszóló igehirdető szavait, de hozzátette az igazság próbáját: feltételezzük, hogy nem csalásból teszik ezt.

Az igehirdetés elidegeníthetetlen ismerve a közvetlenség, az egyidejűség. Az igehirdetés élő szó: Isten szava ezeknek az embereknek, ezen a helyen, ebben a pillanatban. Jürgen Moltmann egyszer úgy írta körül az igehirdetést, hogy valaki feláll a gyülekezetből, Isten népe elé áll, és Krisztus nevében szól és cselekszik. Az egyház – így Moltmann – nem önmagát akarja hallgatni, és önmaga képét kivetíteni önmagára, hanem Krisztus hangját akarja hallani. Isten szavát, ami nekik szól, ebben a pillanatban.

Moltmann képe rámutat az igehirdető helyzetére, ami egyszerre örömteli és gyötrelmes. A prédikátor a padból jön, hogy felálljon a szószékre. Csak a saját gondolataikkal előálló igehirdetők vannak abban a helyzetben, hogy egyik lábukkal a hallgatók sorában állnak, a másikkal a bibliai szövegben. Ezt egyetlen internetes prédikátor sem tudja megtenni. Egyetlen kölcsönvett igehirdetés – még ha kiváló – sem felel meg a gyülekezet azon elvárásának, hogy ez Isten mai, nekünk szóló szava. Ez nem azt jelenti, hogy az igehirdetésnek teljes egészében eredetinek kell lennie. Minden igehirdető vesz kölcsön másoktól, és kell is, hogy vegyen. De különbség van a kölcsönző és a tolvaj között. Minden igehirdető a teológia tudósainak és hiteles bizonyágtevők generációinak a vállán áll. Nem eredeti esszéivel tartozunk a gyülekezetünknek, hanem az interpretáció friss eseményével.

Ha mindezeket komolyan vesszük, még akkor is maradnak szürke foltok, nyitott kérdések, és a megítélés problémája sem egyszerű. Ha például egy kiváló igehirdetésnek nem a részleteit vesszük kölcsön, hanem a struktúráját, akkor is meg kell nevezni a forrást? Azok az igehirdetők, akik igyekeznek igazat szólni – vagyis akiknek etikai integritása van –, küzdeni fognak ezekkel a kérdésekkel, és keresni fogják a lehető legjobb megoldást. A szószéki plagizálók viszont a célszerűség elvéből kiindulva megkaparintják, amit akarnak, akárhol is találják, és úgy fogják előadni, mint a sajátjukat. Lopott prédikációik lehetnek sziporkázóak, ám Isten asztalát kalória nélküli homiletikai fast fooddal terítik meg.

A Christian Century 2007. április 17-i számából
ollózta, továbbgondolta és átalakította:
Szabóné Mátrai Marianna

Tessedikkel a XXI. századba – Második Esély Népfőiskola

Tessedik Sámuel 240 évvel ezelőtt, 1767-ben kezdte meg lelkeszi szolgálatát Szarvason. A 25 évesen ide érkező lelkes, művelt fiatalember Pozsonyban, Debrecenben, Erlangenben megszerzett tudásával gazdagította a gyülekezet, sőt az egész város életét. Fölmérte a lehetőségeit, észrevette azokat a dolgokat, amelyeken változtatni kell. Minden beszédét, írását az vezérelte, hogy jobbítson, tanítson, hogy műveltebbé tegye, gyakorlati tudással vértessze fel az embereket.

Kezdetben prédikációin, látogatásain keresztül tanított, de elhatározta, hogy egy iskolát épít annak érdekében, hogy a „közhatalom ismereteket könnyebben kedvelté tegye”. Alig négy hónap alatt épült fel az a szép iskolaépület, amely az Ótemplom közelében helyezkedik el, és ma a Tessedik Múzeumnak ad helyet. Ebben az iskolában közel 900 diák tanult néhány év alatt, több mint hatvanféle szakmát tanítottak minden életkornak. Tessedik Sámuel így emlékezett vissza önéletrajzában az iskolára: „Igyekeztem kipótolni az elemi oktatás hiányait, így ébresztettem, fejlesztettem, buzdítottam, foglalkoztattam a parasztyermekek tehetségeit saját munkájuk által, így készítettem őket elő jövőendő életpályájukra, hogy a közszolgálatban, a munkában megerősödve, a nemzeti iparnak művelt előmozdítói lehessenek.” Ez volt az első gazdasági és ipari iskola Közép-Európában, amelynek nagy hatása volt a város életére.

Sajnos Tessedik iskolája 200 éve, 1806-ban bezárta kapuit, de erre az alapra építve, az iskola épületébe költözve kezdte meg működését a városban az evangélikus gimnázium 1834-ben, majd a tanítóképző is 1850-től. Ezek az oktatási intézmények országos hírnevet szereztek, és egészen az államosításig jól működtek, ám a kommunizmus éveiben az ótemplomi gyülekezet mindenét elveszítette. Új lehetőséget csak a rendszerváltás után kaptak a szarvasi evangélikusok.

Az egyháznak minden korban meg kell találnia a helyét, meg kell találnia azokat az eszközöket, amelyek segítségével az emberek életét javíthatja, a reményt adó örömhírt átadhatja. Ennek szellemében a rendszerváltás után az ótemplomi gyülekezet először a diakónia területén kezdte meg szolgálatát, hiszen egy jól működő szeretetszolgálat segíti a gyülekezet és a város életét is. Később az oktatásban is megkezdhetjük a szolgálatunkat: 1997-ben óvodát, majd 2000-ben iskolát indíthattunk.

Az a kérdés merült föl bennünk, hogy a 18 és 60 év közötti embereknek, főleg azoknak, akik munkájuk elvesztése vagy éppen veszélyeztetettsége miatt igen nehéz helyzetbe

kerültek, tud-e valamilyen segítséget adni gyülekezetünk. Ezért pályáztunk egy népfőiskola megvalósítására, hogy amit Tessedik 200 évvel ezelőtt kénytelen volt befejezni, azt újra életre keltsük.

A magyar EQUAL program – amelyet az Európai Unió és a magyar állam finanszíroz – azokat a kísérleti kezdeményezéseket támogatja, amelyek a hátrányos helyzetű emberek – az etnikai vagy nemi hovatartozással, fogyatékossággal, életkorral kapcsolatos diszkrimináció, az alacsony iskolai végzettség, a szakképzettség vagy a befogadó munkahelyi gyakorlatok hiánya miatt munkát vállalni nem tudók – képzését, munkához jutását, foglalkoztatását segítik elő. Több mint 300 embernek adunk új reményt, új esélyt tízféle szakmai képzéssel az informatikától az ár- és belvízvédelemig.

Programunk a hátrányos helyzetű, esetleg szenvedélybetegségektől érintett emberek munkaerőpiaci reintegrációját célozza. A projektben kiemelt szerepet kap a kompetencia alapú fejlesztés (ezen belül kiemelten az alapkészségek és az ITC), a szakmai alapkészségek fejlesztése, valamint a lelki megerősítést célzó tevékenység és a kulturális igény szint fejlesztése. Ez a program 2005 novembere és 2007 decembere között fut, a tapasztalatátadást és a végső jelentéseket 2008 májusáig kell megtennünk.

Látjuk, Isten milyen csodát tud tenni a jó szándékú emberek között. Megtapasztaltuk, hogy az egymás terhére hordozó közösség, a csoport milyen hatalmas erőt tud adni. Mi is megtanultuk a közös munka örömeit-nehézségeit, hiszen gyülekezetünk a Tessedik Sámuel Főiskolával, a SZIA Egyesülettel, a Bihari Népfőiskola Egyesülettel és a középhalmi misszióval közösen végzi munkáját, úgynevezett konzorciumban. Mindenki azon a területen szolgál, ahol a legnagyobb tapasztalata van. De sokat tanultunk a hallgatóinktól is, akiknek a véleményére mindig odafigyelünk.

Igen, tanultunk mi is ez alatt az idő alatt. Tudjuk, hogy ennek a programnak folytatódnia kell. Ehhez most új pályázat írásába kezdünk, és várjuk az új lehetőségeket, mert az egyháznak, a gyülekezeteknek is meg kell találniuk azokat az eszközöket, amivel a rájuk bízottakat segíteni tudják. Örömről szolgálunk, ha a Magyarországi Evangélikus Egyház más gyülekezetei is indítanának hasonló népfőiskolát, és át tudnánk adni megszerzett tapasztalatainkat. Hiszen közös feladatunk, hogy megtaláljuk az új utakat, az új eszközöket, amelyeknek segítségével a reményt és életet adó örömhírt át tudjuk adni minden embernek.

Fésületlen gondolatok falunkról, gyülekezetünkről, alapítványunkról, magunkról

Sárszentlőrinc előregedő község. A lakosság fogy, nagy a munkanélküliség. A közeli cigánytelepről a 60-as években telepítették be a cigányokat. Mára a lakosság 1/3-a cigány.

A 90-es évek elején láttuk, hogy a gyülekezeti élet hagyományos formáival nem tudunk segítséget nyújtani a településen élő embereknek életük égető szükségseiben. Mindenki közös gondja ekkor – és ez még ma is így van – a munkanélküliség volt. Először népfőiskolai keretben háziasszonyképző tanfolyamot szerveztünk, majd éreztük, hogy a továbblépéshez, a pályázatíráshoz alapítványt kell létrehozni. Így jött létre 1994 szeptemberében a Zsivora György Népfőiskolai Alapítvány a munkahelyteremtés, a hagyományőrzés, az ifjúság nevelése, a közösségformálás és minden hasznos és jó cél, tevékenység támogatására. Alapító tőkéül a dr. Pesthy Pál volt igazságügyminiszter, a sárszentlőrinci gyülekezet egykori felügyelőjének uzdi birtokaiért kapott kárpótlási összeg szolgált (345 ezer Ft), amelyet egyedüli magyar örököse, az időközben elhunyt dr. Predmerszky Tibor adományozott a gyülekezetnek.

A gyülekezet folyószámláján akkor 10 ezer Ft volt, mégis úgy éreztük, nem élhetjük fel a kapott összeget, s mint egykor a tanítványok a két kenyeret és öt halat, Krisztus kezébe tettük. Ha tetszik neki, szaporítsa meg és tegye eléggé, sokak eledelvé. Ez az alapító tőke azóta pályázatok, támogató adományok útján megsokszorozódott. Sok személy, család napi eledelét előteremtette az a bér, amelyet a foglalkoztatás során – 13 év alatt – kifizethettünk. Ma 11 dolgozója van az alapítványnak. Volt már szövőműhely – e munka következtében jelenleg rehabilitációs szövőműhely működik a községben. Van idősek napközije, teleház, edzőterem, „Biztos kezdet” klub 0–6 éves korú gyerekek és szülei támogatására, voltak mezőgazdasági jellegű próbálkozások, projektek, vannak faiskolából lett gyümölcsöseink, volt házi ápolás, gondozás, nehezen tanuló gyerekeknek szövéstanítás az iskolában. Sok-sok próbálkozás, kezdeményezés, amire a foglalkoztatás jellegű és egyéb pályázatok lehetőséget adtak. S közben megindult a cigányok közti munka is, a kapcsolatteremtés. Tudatosan alkalmaztunk a foglalkoztatási programokban cigányokat is, egy ideig ügyeltünk arra, hogy a dolgozóknak legalább a fele cigány legyen. Igyekeztünk a gyülekezeti életben meglévő formális kapcsolatot (keresztelés, temetés, hittan) mélyebb tartalommal megtölteni. Cigány bibliaóra tartását kezdtük; Kocsis Istvánt, aki ma az alapítvány titkára, kezdetben erre a munkára vettük fel mint missziói munkatársat. Kapcsolatba léptünk a kisebbségi

önkormányzat vezetőivel, közös pályázatok beadásán gondolkodtunk. Megragadtuk azokat a pályázati lehetőségeket is, amelyek cigány emberek foglalkoztatását, élet-színvonalának emelését szolgálták (Autonómia Alapítvány). Közben kikristályosodott az a véleményünk, hogy cigány testvéreinkkel partneri kapcsolatban kell lennünk, nincsenek alá-fölé rendeltségi viszonyok, szükségünk van egymásra, jobb együtt, mint külön, gazdagodhatunk egymás megismerése révén. Gyerektáborokat szervezünk, konferenciákra igyekszünk, olyan gyülekezetben, ahol nincsenek cigányok, szeretetvendégségeken beszélünk a cigányokkal való kapcsolatunkról cigány testvéreink részvételével. Személyes, baráti kapcsolatokon keresztül vagy tudatos gyűjtőmunka révén magunk is egyre többet megtudunk a cigányok kultúrájáról, személyes tapasztalatokon át sikerül megismerni életüket, hagyományait. Bibliaiskola indításával próbálkoztunk, kapcsolataink épülnek szomszédos falvakban élő, más csoportból származó cigányokkal is (nem beások, mint a lőrinciek, hanem oláh cigányok).

A gyülekezet befogadó. A „ki gazdag, ki szegény?” megkülönböztetés már a múlté. Olyan kevesen vagyunk már az ősgyülekezetből valók, hogy örülünk, ha bővül a közösség. A szegénység, a munkanélküliség, a politikai, gazdasági változások egygyé tették Lőrinc népét, nincs már őslakos vagy jöttment, cigány vagy magyar, katolikus, evangélikus vagy vallástalan. Az egyetlen templom mindenkit befogad, és a közösség mindenkit hív. Rendezvényeinkre mindig az egész faluba, mindenkinek küldünk meghívót. Mindennek ellenére nagyon kevesen vagyunk, és a közösség csak a személyes kapcsolatokon át – például egy házi bibliaórán kiformalódott közösség által – bővül, a meghívók önmagukban nem képesek mozgósítani.

A közösséget hét közben a népfőiskolai alapítvány keretei között éljük meg. Minden reggel van áhítat, amelyen részt vesznek a dolgozók és az idősek napközijének néhány tagja, valamint önkéntes munkásaink. Akár 15-en is lehetünk reggelente, mint egy kis szórványgyülekezet. Az alapítványi dolgozók természetesen segítenek a gyülekezeti rendezvények lebonyolításában is, az előregedő gyülekezetben már ők számítanak a gyülekezet derékhadának. A népfőiskolai alapítvány út a falu, a lakosság szélesebb köre felé, kapcsolattartás a faluban élőkkel, a gyülekezet kinyújtott keze.

Mi lenne, ha nem lenne népfőiskolai alapítvány, ha nem lenne cigányok közti munka? Az életünk szegényebb, eseménytelenebb lenne, s talán azt éreznénk, hogy evangéli-

kusként már élethetetlen az élet Sárszentlőrincen. De így céljaink, terveink vannak. Alapítvány, gyülekezet, önkormányzat együtt azon munkálkodik, hogy köztünk, bennünk, általunk az Isten országa épüljön. Közös vágyunk, hogy foghatóvá legyen közöttünk az Isten szeretete, eseményekben, történetekben megtestesüljön segítségé, jósága. Ezt kérjük, várjuk, s ennek megvalósulásán munkálkodunk – együtt. Így lép ki – az alapítványi munkán át is – a mi Istenünk a templomból, s lesz jelenléte, irgalma tapinthatóvá, láthatóvá az élet sok területén falunkban. Ezért küzdünk, fáradunk, s hisszük, hogy munkánk nem hiábavaló az Úrban.

És még nem is szóltunk a kiállításokról, a helytörténeti munkáról, kiadványokról, kézműves, számítógépes és nyelvi tanfolyamokról, külföldi önkéntes munkások ittlétéről, különféle rendezvényekről, amelyeket mind a népfőiskolai alapítvány keretében szerveztünk. Ha végiggondoljuk, mi minden történt az elmúlt 13 év alatt, magunk is elcsodálkozunk azon, hogy mi mindenre futotta erőnkből. Istennek adunk mindenért hálát. Nem vagyunk elbizakodottak amiatt, amit megtettünk, csak azt sajnáljuk, amit nem tudtunk megtenni.

BENCE GÁBOR

A Gyülekezeti liturgikus könyv bemutatása

Az énekeskönyv kiegészítő kötetének szükségességéről

Huszonöt éve jelent meg az *Evangélikus énekeskönyv*, amely a maga korában igen korszerű elvek szerint összeállított kötet volt. Egyszerre jellemezte az értékőrzés és az újszerűség; sokban rögzítette az addigi gyakorlatot, de bátran vállalt jelentős újításokat is. Az 1982-es énekeskönyv tette például lehetővé, hogy országszerte ritmikusan énekeljenek az evangélikus gyülekezetek. Sok új éneket is bevezetett, ezek nagy részét az idő igazolta, gyülekezeteink szívesen énekelik az új énekeket is. Az evangélikus hagyományoknak megfelelően ugyan nem kizárólag énekgyűjtemény az énekeskönyv, hiszen tartalmaz istentiszteleti rendeket, liturgikus énekeket és imádságokat is, anyaga túlnyomórészt mégis verses gyülekezeti énekekből áll.

Az eltelt negyed században összegyűlt annyi új tapasztalat az evangélikus egyházzenészek körében, hogy indokoltnak láttuk eredményeink egy részét közzétenni akkor is, ha az énekeskönyv felkínálta lehetőségeket nem aknáztuk még ki teljes mértékben.

Evangélikusságunk istentiszteleti életének megújulása is ezekben az években zajlik. Lelkészeink már két éve ismerkedhetnek azokkal a változatos istentiszteleti formákkal, amelyeket az új rendtartáskönyv kínál. Ahhoz, hogy e formákat be is vezethessük, szükséges egy olyan könyv, amely a gyülekezeti tagok kezébe adható, s amelyből a hívek követhetik a kellő magyarázatokkal ellátott istentiszteleti rendeket.

E két ok indokolja tehát a *Gyülekezeti liturgikus könyv* összeállítását: egyrészt énekes anyagával kiegészíti az ed-

digi énekeskönyvet, másrészt istentiszteleti rendjeivel megvalósíthatóvá teszi a liturgikus reformot.

A GYÜLEKEZETI LITURGIKUS KÖNYV ÉNEKES ANYAGÁNAK ÚJDONSÁGAIRÓL

Vegyük először számba, melyek azok a felismerések, amelyek az elmúlt évtizedekben gazdagították az evangélikus éneklési szokásokat!

Ezek között első helyen feltétlenül a *liturgikus éneklés* fontosságának felismerését kell említenünk. A mai általános gyakorlatban a gyülekezet szinte csak verses énekekkel kapcsolódik be a liturgiába, valamint néhány közösen mondott szöveggel (gyónó ima, hitvallás, Miatyánk). A verssé – néha csak versikévé – alakított liturgikus szöveg értelmileg szükségképpen csorbul, hiszen alkalmazkodik valamiféle versformához. Vannak ugyan zseniális parafrázisok, de többségében mégis kompromisszumok kísérik a liturgikus szövegek strofikussá tételét. Az énekverses rend másik alapvető gyengesége éppen a jellegzetes koráldallamok használata: néha ugyanis a dallam magával hozza eredeti szövegének hangulatát a liturgikus funkcióhoz is, máskor pedig éppen az énekverses rendekben sokat használt dallam fárad ki annyira, hogy a hozzá kapcsolódó eredeti éneket már nem is szívesen énekeljük a terhes aszociációk miatt.

Az elmúlt évtizedekben az is kiderült, mennyire hiányoznak magyar evangélikusságunk mai gyakorlatából a

főistentisztelettől különböző egyéb istentiszteleti formák. Az evangélikusság létszámbeli meggyengülése elsősorban éppen annak tudható be, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház elhanyagolta az egyéb istentiszteleti formákat: a gyülekezeti áhítatokat, a közös imádságokat, a napenkénti reggeli és esti istentiszteleteket, az adventi és böjti alkalmakat, a nagyhét első napjainak megünneplését. Természetesen feltehetjük a „tyúk vagy tojás” kérdést, de annyi bizonyos, hogy az evangélikus kegyesség elbizonytalanodott, és formáit minimalizálta. Missziói lendületünk is inkább csak fel-fellángoló, egy-egy akcióra koncentráló, de nem gondoskodunk kellőképpen olyan alkalmakról, amelyeken gyakorolni, megélni, elmélyíteni tudnánk evangélium-központú életünket.

A kora protestáns zsolnározó istentiszteletek hagyományait felélesztő emberek egybehangzó tanúsága szerint ez az istentiszteleti forma minden más modern kísérleti istentiszteletnél mélyebben érinti a tudatos keresztény résztvevőket, a *rendszeresség* és a *rendezettség* értéke méltó kerete lesz a közös imádságnak, igehallgatásnak és istendicsőítésnek. (A „sok jót elmulasztottam” bűneit szaporítanánk tehát, ha nem osztanánk meg tapasztalatainkat egyházunk egészével.)

Az „új agenda”, az *Evangélikus istentisztelet – Liturgikus könyv* megvalósíthatóvá teszi a közös imádságok több változatát; a *Gyülekezeti liturgikus könyv* ezekhez nyújt bőséges énekelhető zsolnárválogatást (összesen 115 zsolnár) és más szemelvényeket. Magyar evangélikusságunk ismét birtokba veheti a 18. század végén elhagyott liturgikus énekkincsének jó részét.

Mindemellett bizonyosak lehetünk abban, hogy az evangélikus istentisztelet legjellemzőbb zeneisége továbbra is a *koráléneklés* marad, sőt mondhatjuk: koráljaink súlya és értéke csak növekedni fog azáltal, ha a feleslegesen hozzájuk kötődő funkciók viselésétől megszabadítjuk őket.

A bevezetőben már említettük, hogy az *Evangélikus énekeskönyv* énekválasztását az idő igazolta, néhány ponton mégis úgy éreztük, hogy ki kell egészítenünk az eddigi énekkészletet. Mai énekeskönyvünk kevesebb régi magyar protestáns éneket közöl, mint ennek a stílusrétegnek a fontossága indokolná. Az elmúlt negyedszázad kutatásai megerősítették néhai Schulek Tibor elgondolását arról, hogy a 16–17. század magyar énekei legalább olyan fontos helyen kell hogy álljanak énekeskönyvünkben, mint az igen értékes német korálok. 1982-ben – talán egyházpolitikai okokból – a szerkesztők nem építhettek kellőképpen a század egyik legnagyobb himnológusának munkásságára (például a *Régi magyar istenes énekek* című kötetre), így a mai kor feladata ismét felmutatni a már-már elfeledett értékeket. Bizonyos, hogy a régi magyar énekek többsége nem kifejezetten fülbemászó dallamú és behízelt verseletű, de amint a gyümölcsök között a fanyarabbak általában vitamindúsabbak is egyben, úgy e szikár énekek is nagyon komoly zenei és szövegi információt hordoznak. (Emlékszem, eleinte mennyire nehezen fogadta be a német

zenén nevelkedett evangélikusság a „Semmit ne bánkódjál” [EÉ 261] kezdetű éneket éppen sajátos magyar reneszánsz dallama és pengeélesen fogalmazó veretes szövege miatt. Ma az egyik legkedveltebb, erőteljes hitvalló éneünk.) Mind a zsolnárok között, mind a verses gyülekezeti énekeket bemutató részben több régi magyar ének helyet kaphatott.

Nehezen védhető ma már az is, hogy az *Evangélikus énekeskönyv* mindössze hét genfi zsolnárt tartalmaz (erőteljesen átalakított szöveggel), hiszen ezek az énekek évszázadokig közös protestáns énekkincsnek számítottak Magyarországon. Most még huszonnégy genfi zsolnárt ismertettünk meg egyházunkkal.

Néhány német ének is bekerült a válogatásba: elsősorban olyanok, amelyeket eddig „ad notam” énekelünk egy másik dallamra, és időközben valamennyire elterjedt eredeti dallamuk is. Egy-két német ének hiánypótló jelleggel került a válogatásba, mint például egy vízkereszt-i korál vagy két reggeli ének. S megjelent a kötetben két Ordass Lajos fordította dán ének is.

Huszonöt éve néhány dallamot a szerkesztők tudatosan kihagytak, mert az eredeti dallam erősen romlott formában volt elterjedt, s nem látszott annak a reménye, hogy a javított formát átvennék a gyülekezetek. Ezért „pihentették” az énekeskönyv összeállítói például az „Ez esztendő megáldjad” vagy az „Örül mi szívünk” kezdetű énekeinket. Most a *Gyülekezeti liturgikus könyv*ben ismét lehetővé tesszük ezek használatát.

A GYÜLEKEZETI LITURGIKUS KÖNYVBEN SZEREPLŐ ISTENTISZTELETI RENDEKRŐL

A *Gyülekezeti liturgikus könyv* megjelentetésének apropóját az új Agenda bevezethetősége adta, anyagának közel fele természetesen istentiszteleti rendeket tartalmaz.

A főistentiszteleti rendek az eddig megszokott módon három változatban kerülnek elénk: liturgikus dallamokkal, énekverses parafrázisokkal és egyszerűsített, valamelyest rövidített módon. Az eddigi, énekeskönyvi istentiszteleti rendek közlésétől két fontos összetevőben térünk el. Egyrészt jóval több liturgikus dallamot ajánlunk választható módon, azt remélve, hogy minden gyülekezet megtalálja közülük azt, amelyet meg tud szólaltatni. Másrészt a kétszínnyomás lehetőségeit kihasználva a főszövegtől eltérő színnel bőséges magyarázatot is közlünk az istentiszteleti tételek mellett, segítve ezzel a templomba járók tájékozódását arról, hogy mi, miért és hogyan történik.

Az énekverses liturgia természetéből adódó veszteségről már szoltunk, mégis szembe kellett néznünk azzal a ténnyel, hogy bizonyára sok gyülekezet még néhány évig (akár évtizedig) szeretné gyakorolni ezt a formát is. Ezért igyekeztünk olyan énekversciklusokat alkotni, amelyek dallamilag valamiféle egységet alkotnak (így van ciklus például reformáció korabeli német dallamokra, magyar, cseh vagy szlovák hagyományú dallamokra). Az ed-

digi énekverses rendek külön kezelték az istentisztelet igei és úrvacsorai részét (EÉ 1–10, illetve 11–13), a *Gyülekezeti liturgikus könyv*ben minden ciklus hat-hat énekből áll (doxológia, Kyrie, Gloria, Sanctus, Agnus Dei énekvers és záróének). Az énekverses szövegezés az eredeti liturgikus szöveg mind pontosabb felidézésére törekszik, esetenként még a költőiség rovására is. Az összesen tizenkét ciklus közül kettőt általános használatra ajánlunk olyan gyülekezeteknek, ahol kevesebb dallam használata az építő. Ezekben szerepelnek az eddig legtöbbet használt liturgikus tételt pótolni hivatott parafrázisok is.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy az istentiszteleti rendek közlésekor igyekeztünk kellő részletességgel leírni az eseményeket, s ezt különös figyelemmel hajtottuk végre azokban az istentiszteleti formákban, amelyekben feltételezhető, hogy más felekezetűek vagy templomba ritkábban járó testvérek is jelen vannak. Az ökumenikus igeliturgia, a keresztelezés és a templomi temetés rendje jól követhető az idegenek számára is, s alkalmat ad arra, hogy mindenki előre készülhessen ezekre az eseményekre.

Ugyanez igaz a legtöbb helyen újdonságnak számító zsoltározó istentiszteletekre is. Külön-külön teljes részletességgel bemutatjuk a reggeli és az esti zsoltározás menetét, majd az egyházi év változó tételeivel közöljük azokat egyszerűbben, mégis úgy, hogy a gyülekezeti tagoknak ne kelljen a könyvben ide-oda lapozgatniuk, hanem folyamatában követhessék a liturgiát. Az összes áhítatformát úgy közöljük, hogy az megvalósítható legyen a *Liturgikus könyv* használata nélkül is: így ha egy közösségben nincs jelen lelkész, akkor is tarthatunk közös imádságot.

Az istentiszteleti rendek bővebb leírásának, magyarázatainak nem csupán gyakorlatiak az okai: azt reméljük, hogy ha a liturgikus utasítások a gyülekezeti tagok szeme előtt vannak, akkor megerősödik liturgikus érzékük is. S a *megszokottság* mellett a *tudatosság* ugyanolyan fontos megerősítője kegyességi életünknek.

A GYÜLEKEZETI LITURGIKUS KÖNYV SZÁMOZÁSÁRÓL

A *Gyülekezeti liturgikus könyv* csatlakozik az *Evangélikus énekeskönyv* számozási rendszeréhez: kezdő száma a 601-es. A teljes istentiszteleti rendek ugyanúgy kapnak egy számot, mint az énekeskönyvben (például 17-es liturgia), de egy-egy renden belüli tétel mellett is szerepel szám arra

az esetre gondolva, ha nem a teljes rendet akarjuk használni, hanem csak egy éneket abból. Így lépésekben is meg lehet ismertetni a gyülekezettel egy teljes rend énekanyagát úgy, hogy közben a többi tételt még a megszokott énekverses formában énekeljük.

FÜGGELÉK

A kötet függelékében találjuk az Ágostai hitvallás fő hitcikkeinek szövegét – sajátos evangélikus hitvallásunk nem szerepelt eddigi énekeskönyvünkben.

A szükséges mutatókon túl a *Gyülekezeti liturgikus könyv* függelékében találjuk még a közösségben mondott sekrestyeimádságokat. Reménységünk, hogy a szolgálattevők ezek segítségével együtt készülnek majd az istentiszteletre.

Az énekválasztást segíti és az idejében való felkészülést lehetővé teszi az istentiszteletek graduálénekeinek és a hétközi áhítatok úgynevezett heti énekeinek a jegyzéke. Hasonló jegyzéket állítottunk össze a zsoltárválasztás segítésére is.

A GYÜLEKEZETI LITURGIKUS KÖNYV BEVEZETÉSÉRŐL

Még nem született döntés arról, mikor jelenjen meg a *Gyülekezeti liturgikus könyv*. Helyes lenne a véglegesített lelkészki szertartáskönyvvel egy időben kiadni, hiszen nagymértékben egymásra épülő művekről van szó.

Maga a kötet a jelenlegi énekeskönyvvel megegyező méretű lesz, valamivel több, mint hatszáz oldal. Így egy új szerkesztésű énekeskönyv megjelenéséig a két kötetet egymás mellett kell használnunk.

Fontos tudni, hogy a *Gyülekezeti liturgikus könyv* – éppen gazdag énekanyaga miatt – azokban a gyülekezetekben is jó szolgálatot tehet, ahol még nem térnek át a megújított istentiszteleti formákra, hiszen a benne szereplő énekek nagy része a ma általános istentiszteleti rendekben is használható.

Bizonyos vagyok benne, hogy minden gyülekezet életét megmozgathatja, felfrissítheti, ha szeretettel kezdenek megismerkedni a *Gyülekezeti liturgikus könyv*vel, ha közös feladatnak látják a tanulást, és az abból fakadó örömeiket is közösen élik meg.

Dr. Podmaniczky Pál*

Szükséges megemlékeznünk egykori professzorainkról, akik a pozsonyi és az eperjesi teológiai akadémián tanítottak. Tudományos teológiai és pedagógiai munkájukkal nemcsak lelkészek generációira, de általuk egyházunk egész népére hatással voltak.

Podmaniczky Pál azok közé a professzorok közé tartozott, akik a történelmi Magyarország államjogi változása után is tartottak előadásokat ezekben az intézményekben. Ebben az évben születésének századik évfordulója alkalmából emlékezünk reá. Budapesten, 1885. március 16-án született. Ősei az egykori Trencsén vármegyéből, Podmanic vidékéről származtak, ezt jelzi családnévük is.

Podmaniczky Pál korán árvaságra jutott. Apja halálával a család nehéz anyagi helyzetbe került. Ekkor ő még csak harmadikos gimnazista volt, s tanulmányai megszakítására kényszerült. Magánúton tanult, és 1906-ban tett érettségi vizsgát a pozsonyi líceumban. Még az érettségi letétele előtt, 1903-tól a pozsonyi teológia hallgatója lett, ahol azzal a feltétellel fogadták el jelentkezését, hogy utólag pótolja az érettségi vizsgát. Pozsonyi tanulmányai után Modor gyülekezetében lett káplán.

1910-től a pozsonyi teológián magántanári minőségben tanított. 1911-ben Felsőszeli gyülekezete meghívta lelkészének. Áldásosan munkálkodott e közösségben 1917-ig. Noha a falusi környezet és az egyszerű emberek kezdetben idegennek tűntek számára, hamarosan megszokta a falut, és az egyszerű földműves emberekkel szoros, meghitt kapcsolatot tudott kialakítani. Lelkes lelképásztori munkájának hamarosan áldásos gyümölcsei jelentek meg. Az istentiszteletek mellett bevezette a házi bibliaórákat és imaközösségi alkalmakat. A gyülekezet nagyobb része bibliás, a Szentírást ismerő, olvasó ember lett. Ők nem különültek el a gyülekezettől, nem alakítottak külön közösséget, megmaradtak a gyülekezet buzgó, lelkes tagjainak. Hitük jószágosságukban nyilvánult meg.

Podmaniczky Pál számára természetes volt, hogy külön foglalkozott az ifjúsággal. Buzgóságára jellemző, hogy 1913-ban országos tanulói ifjúsági konferenciát hívott össze Felsőszelibe. Ebben az időben bekapcsolódott az ébredési mozgalomba is. Lelkiismeretes lelképásztori munkájának e gyülekezetben még ma is él a hatása.

1913-ban kötött házasságot Varga Ilonával. 1916-ban tett professzori vizsgát. Dolgozatának e címet adta: „A nevelés jelentősége a reformáció történetében.” Egy év múlva meghívták az eperjesi teológiára az újszövetségi tanszék professzorának. Ennek az intézménynek a megszüntetésekor átkerült Pozsonyba. Itt szlovákul tartotta előadásait, de ez nem jelentett neki nehézséget, mivel tizennyolc nyelven beszélt. Pozsonyban filozófiatörténetet és vallástörténetet adott elő. Noha nem volt sovíniszta, és nemzetiségi tekintetben a tolerancia jellemezte, itt mégsem talált nyugalmat. 1920 tavaszán átköltözött Magyarországra, egy ideig apósánál Pusztalövőn élt alkalmazás nélkül. Az egyházi vezetés egy ideig neheztelt rá amiatt, hogy fontolgatta, halogatta áttelepülését. Akkor az egyházban is érződött az irredenta légkör. Később a diakonisszaintézet lelkésze lett, s közben börtönökben, rabok között végzett missziói munkát.

1923-tól a budapesti Deák téri gyülekezet káplánként alkalmazta őt. Ebben az időben sokat utazott külföldre, az ökumenikus gondolat terjesztése ösztönözte erre. Sokat írt az ökumenizmus szellemében.

Podmaniczky Pált 1926-ban, Debrecenben a teológiai tudományok doktorává avatták. Disszertációjának címe: „A missziótudomány történetének vázlata.” 1928-ban nevezték a soproni teológiai fakultás professzorává. Vallástörténetet, vallásfilozófiát és pedagógiát adott elő. Soproni professzorként munkálkodott 1949. október 3-án bekövetkezett haláláig. Teste Sopronban nyugszik.

Halálakor a *Cirkevné Listy* havilapban nálunk is megemlékeztek róla. Ósusky professzor írta a nekrológot, értékelte lelkiismeretes akadémiai munkáját.

Podmaniczky professzor sokat publikált. Jelentősebb tanulmányai: „A keresztyén istentisztelet lényege pszichológiai és dogmatikai alapon” (Pozsony, 1916); „Bodelschwingh – a belmisszió atyja” (Budapest, 1917); „Az ágostai hitvallású egyház és a misszió” (Sopron, 1930).

Megemlítem végül, hogy egyházunkban ő volt az első, aki hangsúlyozta Kierkegaard jelentőségét. Körülbelül száz egyházi éneket írt. Egész lényét Krisztus evangéliuma hatotta át, és szorgalmas munkára serkentette őt. Ez ösztönöz minket is e szerény emlékezésre.

Fordította Cselovszky Ferenc (id.)

* Az *Evanjelický posol spod Tatier* 1985. július 15-i számából.

Igehirdetés Péter és Pál napján*

Lk 5,1–11

Péter és Pál apostolok napja van. Lelki szemeink előtt felragyog a két apostol óriási alakja. Látjuk Pétert, akinek a hitét az Úr Jézus olyan erősnek tartotta, hogy ezt mondta neki: *Te Péter vagy, és én ezen a kősziklán építem fel egyházamat, és a pokol kapui sem fogják diadalmaskodni rajta.* Péter később ugyan háromszor is megtagadta az Urat, de megtért hozzá, és a Szentlélek kitöltésekor félelem nélkül tett tanúságot a megfeszített, de a halálból feltámadt Üdvözítőről, így Isten eszköze lett az egyház megalapításánál.

Látjuk Pált is, aki egykor Saulként fenyegetéstől és öldökléstől lihegve üldözte Krisztus egyházát, de miután találkozott a feltámadt, élő Úr Jézussal, megtelve Szentlélekkel, az evangélium legnagyobb tanújává lett. Félelmet és veszélyt nem ismerő bátorsággal hirdette a Krisztussal való megbékélés ígését Jeruzsálemtől egészen Rómáig.

Péternek és Pálnak nemcsak az egyház megalapításánál van jelentősége, példák ők a mi számunkra is. Azt kívánják, hogy mi is tanúskodjunk Krisztusról szóval és életünk jó példájával. Amikor Pétert figyeljük, minden lépésnél tekintsünk Pál életének eseményeire is. Kettőjük példájából megtanulhatjuk, *hogyan lehetünk jó keresztényekké.* E kérdésre igénk négy lépésben adja meg a választ:

1. Hallották Jézus beszédét;
2. Engedelmeskedtek az Úr Jézusnak;
3. Bűnbánatot tartottak;
4. Isten országának a szolgálatába léptek.

HALLOTTÁK JÉZUS BESZÉDÉT

Jézus a Genezáret-tó partján nagy sokaságnak hirdette Isten ígését. Majd belépett az egyik hajóba, amelyik Simoné volt, és megkérte, hogy vigye őt a parttól egy kissé beljebb, azután leült, és a hajóból tanította a sokaságot. Felvetődik a kérdés: Jézus miért éppen Simont tüntette ki azzal, hogy az ő hajójába lépett? Más hajók is voltak ott. Az Úr az ő mindentudásával látta, hogy Simon mellében olyan szív dobog, amely ujjongó örömmel hallgatja és hálás hittel fogadja az ő beszédét. Simon, hallva az Úr szavait, felismerte a maga bűnösségét, és amikor az Úr Jézus arról beszélt, hogy ő azért jött, hogy megkeresse és megmentse a bűnösöket, Simon megtört, bűnbánó szíve boldogan hitt benne. Ez a kezdete annak, hogy Simon a Péter nevet kapta, ami azt jelenti: szikla. Simon Péter bűnbánó, hívő szívvel befogadta Jézus szavait.

* Elhangzott a Pozsony melletti Pezinok ünnepén, szlovákul, 1919-ben.

Pálnál is megfigyelhetjük ezt. Pál korábban büszke, makacs farizeusként lázadt az ellen, hogy megváltójaként elfogadja Jézust. Úgy vélekedett, hogy megmentheti magát a saját erejéből, a saját igazságával és cselekedeteivel. De a Damaszkuszba vezető úton felismerte, hogy Jézus győzött a halál felett és feltámadt a halálból, beismerte azt is, hogy szüksége van Isten Fiának segítségére. Hittel fogadta a Feltámadott szavait, Krisztus követőjévé és az evangélium hirdetőjévé lett.

Mi úgy lehetünk jó keresztényekké, ha hallgatjuk Isten ígését, és engedelmeskedünk annak. Tartsuk nagy kegyelemnek, hogy számunkra is hirdetik az élő Isten ígését. Isten ajándéka, hogy hallhatjuk üzenetét, hívását, és olvashatjuk a próféták és az apostolok írásait a Bibliából. Bár egyetlen alkalmat sem mulasztanánk el, amikor Isten ígéje hirdettetik! Bár szorgalmas olvasói lennénk otthonunkban is a Szentírásnak! Csak az Isten ígéje tehet minket alkalmassá annak a felismerésére, hogy bűnösök vagyunk, és megváltásra van szükségünk. Csak az Isten ígéje vezethet el Jézus Krisztushoz, aki azt kínálja, amire nekünk leginkább szükségünk van.

ENGEDELMESEKEDTEK AZ ÚR JÉZUSNAK

Péter engedelmeskedett az Úrnak, és kivetette a hálót. Hivatkozhatott volna a halászok tapasztalatára, megtagadhatta volna az engedelmisséget. De Péter megérezte, hogy az áll előtte, aki bölcsebb a világ legbölcsebbjeinél is, aki Úr a világ minden ura felett. Tudta, hogy az Úr Jézus tőle feltétlen engedelmisséget vár.

Pál is szép példája az engedelmisségnek. A Damaszkusz felé vezető úton elfogadta urának Jézust, és ezt kérdezte: *Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?* (ApCsel 9,6) Attól a pillanattól átadta magát Urának, minden gondolatával és akaratával Ura hűséges szolgálatában töltötte életét. Pál a legjobb példája az Úr iránti engedelmisségnek. Vallotta: *Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus.* (Gal 2,20)

Az Úr Jézus tőlünk is engedelmisséget vár. Aki Jézus ígét csak úgy hallgatja, hogy az egyik fülén bemegegy, a másikon ki, az sohasem tapasztalja meg Jézus kegyelmének újjászülő hatalmát, és sohasem tud győzni a sátán elleni harcban. Urunk mindenekelőtt a hivatásunkban vár tőlünk engedelmisséget. Azt akarja, hogy legyünk kiváló igehirdetők, hivatalnokok, munkások, iparosok, és családi körünkben jó atyák és anyák. Az Úr ígésével mindenkinek

közvetlenül kijelenti akaratát a Szentlélek által, titkos sugalmazás útján. Hallgasd szorgalmasan az igét, olvasd a Szentírást, és egyre világosabban felismered, hogy a te életedben mi az Isten akarata. Miért kerülnek olyan sokan a templomot, és miért nem akarják hallani az Isten igéjét? Miért hanyagolják el olyan sokan a Szentírás olvasását? Azért, mert félnek Isten szavától, aki tőlünk feltétlen engedelmességet vár.

BŰNBÁNATOT TARTOTTAK

Péter bűnbánatot tartott. Amikor látta, milyen nagy tömeg halat kerítettek be, *leborult Jézus lábai elé, és így szólt: „Menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok, Uram!”* Látta, hogy az Úr csodatevő hatalmával jött az ő segítségére. E nagy kegyelem fényénél azt is felismerte, hogy az Úr közösségébe fogadja őt. Ez az igazi megtérés, amikor felismerjük méltatlanságunkat, hősködésünk értelmetlenségét és azt, hogy az Úr eltakarja kegyelmével vétkeinket.

Pál apostol leveleiből megismerhetjük életét, és azt is, hogy állandó megtérés jellemezte őt. Pál munkálkodott a legtöbbet az apostolok közül, mégis ilyen alázatosan írt magáról: *A legkisebb vagyok az apostolok között, aki arra sem vagyok méltó, hogy apostolnak neveztessem, mert üldöztem Isten egyházát.* (1Kor 15,9) Az igazi bűnbánat olyan feltétele a hívőnek, mint az alázatos hit. Csak az hihet az Úr Jézusban, aki beismerte vétkeit, és szorongó aggodalommal kereste a bocsánatot. Akit még nem nyomorgatott bűneinek a tudata, az aligha vágyódik bocsánatra és az Istennel való megbékélésre. De aki tudja, hogy vétkeiért az örök kárhozat fenyegeti, és hallja a megváltásról szóló jó hírt, az figyelmesebben ügyel életére, állandó megtérésben él, mert rádöbben arra, hogy újra és újra elene kell mondania a kísértésnek.

A bűnbánat állandó harcot jelent a bűnnel szemben, és

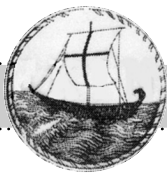
ez feltétele a keresztyén életnek. Ahogyan a tűz és a víz nem összeegyeztethetők, úgy lehetetlen, hogy Jézus közösségében, békéjében és szentségében éljenek azok, akik nem mondanak ellene bűneiknek.

ISTEN ORSZÁGÁNAK A SZOLGÁLATÁBA LÉPTEK

Péter követte Jézust, emberhalásszá lett, Isten országa érdekében munkálkodott. Pál apostol szerint is lehetetlen a keresztyén élet az Isten országáért való munkálkodás nélkül. Hirdetnünk kell Krisztus evangéliumát. Tanúskodnunk kell arról, hogy bűneink miatt az örök kárhozat várományosai voltunk, de bűneink bocsánatául Isten elfogadta Jézusnak a kereszten hozott véres áldozatát. Ezt a vallomást a világ fiai előtt csak az teheti, aki életével is tanúsítja, hogy elfordult a bűntől. Az ilyen ember Isten megtisztított, boldog gyermekeként örököse a mennyek országának. Láthatjuk, hogy az állandó megtérés feltétele annak, hogy Isten országa terjesztésén munkálkodhassunk.

Hallottuk most Isten igéjét arról, hogy mi a bűn, és milyen Istennek az Úr Jézusban megjelent kegyelme. Kérem az Urat, hogy szívedben áldja meg ezt az igét. Hallgasd az Úr Jézust, amikor rámutat bűneidre, amelyek megrontják életedet. Mondj ellene a kísértőnek. Ha így teszel, hallani fogod szavait: *Megbocsáttattak a te bűneid!* Hidd, azok az ítélet napján már nem fenyegetnek téged, mert Isten Fia elszenvedte a te bűneidért járó büntetést. Győzhetsz a kísértő felett, már nem vagy a bűnök rabságában, hanem Jézus érdeméért új életben járhatsz. Boldog örömmel vallhatod, hogy az örök élet reménysége tölt el, mert Megváltód biztosítja feltámasztásodat, és Isten országának polgárává tesz, ahol örökké dicsőítheted és magasztalhatod az Urat, üdvözítő Istenünket. Ámen.

Fordította Cselovszky Ferenc (id.)

A LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG DOKUMENTUMA

Házasság, család és szexualitás*

Javaslat a tiszteletteljes párbeszéd irányelveire és lépéseire

ELŐSZÓ

2003 júliusában a Lutheránus Világszövetség tizedik nagygyűlésének mottója „Gyógyulást a világnak” volt. Ennek egyik altémája, az „Igazságosság és gyógyulás a családokban” igen ellentmondásosnak bizonyult, és a plenáris üléseken heves vitát eredményezett a tagegyházak küldötteinek körében.

A családot a szeretet, a nevelés és a biztonság menedékének tekintjük, világunkban azonban integritása újra és újra veszélybe kerül a szegénység, az alkohol- és drogfüggőség, valamint a közösségi létforma változásai miatt. Az LVSZ egész világra kiterjedő közösségében nagyon különbözőek a családmockok, a családról alkotott nézetek, a kulturális szokások és a tabuk. Kihívást jelentő feladatunk, hogy ilyen körülmények között a szükséges toleranciával és tisztelettel törekedjünk az igazságosságra és a gyógyulásra.

A nagygyűlés sokat foglalkozott azzal a változó valósággal, amely a család, a nemek és a szexualitás kérdésében megfigyelhető. A család különböző formáinak megvitatása során keletkezett feszültség csak fokozódott, amikor a beszélgetés a homoszexualitásra terelődött, és arra, hogyan viszonyuljon az egyház a homoszexuálisokhoz. A kérdés valóban összetett, etikai vonatkozásai kiterjednek a kultúra, az antropológia és a spiritualitás területére is. Mivel közösségben élünk, és kölcsönösen függünk egymástól, egyetlen tagegyház sem hagyhatja figyelmen kívül a kérdést, illetve nem tekintheti azt lezártnak (bármilyen módon), amíg a testvéregyházak még küzdenek vele.

Ezen okok miatt a nagygyűlés résztvevői elkötelezték

* A dokumentumot az LVSZ tanácsa lundi ülésén tárgyalta. A tanácsagoktól és az Egyházvezetői Konferencia résztvevőitől érkezett visszajelzések alapján a tanács a dokumentumnak csak a második, irányelveket tartalmazó részét fogadta el hivatalosként, az első rész teológiai fejtegetéseit csak mint a munkacsoport véleményét ajánlja tanulmányozásra. (A ford.)

magukat és felszólították a tagegyházakat, hogy „bátorítsák és támogassák egymást

a) a házasság, a család és a szexualitás kérdésének tanulmányozásában és az arról folytatott tiszteletteljes párbeszédben olyan módon, amely az egyes tagegyházak szükségleteinek megfelel, és

b) a nemre vagy szexuális irányultságra való tekintet nélkül mindenkit megillető emberi jogok és méltóság érdekében végzett munkában”.

2004-ben az újonnan választott tanács kinevezett egy munkacsoportot, amelynek tagjai az LVSZ hét régióját képviselték. A munkacsoport tagjai a következők voltak: *Kristin Tomasdottir* lelkész (Izland – elnök és tanács-tag), *Kristin Anderson Ostram* (USA), *prof. Jan-Olav Henriksen* (Norvégia), *dr. Lothar Carlos Hoch* (Brazília), *prof. Otieno Malo* (Kenya), *dr. Ken Phin Pang* (Malaysia – később egészségi okok miatt lemondott), *Mindaugas Sabutis* püspök (Litvánia) és *Manuela Tokatli* lelkész (Ausztria). A munkacsoport azt kapta feladatul, hogy „tekintse át biblikus, történelmi és etikai szempontból az érvényben lévő gyakorlatot és nézeteket, és különösen is vizsgálja meg azt a kérdést, hogy lehet-e, illetve hogyan lehet kezelni azokat az eltéréseket, amelyek a Szentírás hermeneutikai megközelítésében, az etikai hozzáállásban, valamint az elvi álláspontokban és a gyakorlatban megfigyelhetők, és amelyek kihatnak az egyház egységére is”.

Az LVSZ titkársága felkérte a tagegyházakat, hogy bocsássák rendelkezésre azokat a tanulmányokat, dokumentumokat és véleményeket, amelyek a témában elérhetőek. A munkacsoport elemezte ezt az anyagot, és beépítette saját munkájába. Ezen túlmenően tanulmányozta az Egyházak Világtanácsánál (különösen a Hit és Egyházszervezet Bizottságban), más egyházi világszervezeteknél, illetve az LVSZ titkárságán a témában végzett munkát is. Szeretném megragadni az alkalmat, hogy a munkacsoport nevében megköszönjem az értékes tanulmányokat és dokumentumokat, amelyek jól tükrözik a tagegyházakon belüli és a tagegyházak közötti véleménykülönbségeket.

A munkacsoport kétszer találkozott, 2005 áprilisában

és 2006 januárjában. Már a kezdeteknél nyilvánvalóvá vált a munkacsoport tagjainak eltérő kulturális és etikai öröksége, és ezek a különbségek végig, egészen az irányelvek összeállításáig kihívást jelentettek mindenkinek. A munkacsoport tagjai azonban megtanulták, hogyan figyeljenek oda egymás véleményére, hogyan értsék meg és hogyan tiszteljék a kulturális és spirituális különbségeket, és hogyan kérjék Isten vezetését, amikor a beszélgetés holtpontra jutott. A második ülés végén a munkacsoport egzyeésre jutott a „Javaslat a házasság, család és szexualitás kérdéséről folytatott tiszteletteljes párbeszéd irányelveire és lépéseire” című dokumentumot illetően. A tagoknak lehetőségük volt a szöveget hazatérésük után még egyszer átolvasni, és megjegyzéseiket az elnöknek elküldeni. Néhány apró megjegyzéstől és változtatástól eltekintve a munkacsoport tagjai egy kivétellel mind elfogadták a dokumentumot.

A munkacsoport munkája iránti hálával és csodálattal szeretném átnyújtani a jelen dokumentumot. Személyesen is szeretném megköszönni a tanács által kinevezett nagyszerű és éleslátással megáldott tagoknak, hogy komolyan és szorgalommal vették magukra a feladatot. Megtiszteltetés számomra, hogy együtt dolgozhattam velük és tanulhattam tőlük. Az ülések jegyzőkönyvének vezetéséért és a dokumentum összeállításáért Jan-Olav Henriksent illeti a köszönet. Szintén szeretném megköszönni *dr. Ishmael Noko* főtitkárnak, hogy megosztotta velünk bölcsességét és meglátásait, és *Ingrid Krählenbühl*nek, hogy a háttér-feladatok elvégzésével segítette munkánkat.

Kristin Tomasdottir
a munkacsoport vezetője

A HÁZASSÁG, A CSALÁD ÉS A SZEXUALITÁS LUTHERÁNUS KERETBEN

A Szentírás mint közös alap¹

A lutheránus hitvallások a Bibliára épülő teológiai tanításnak három nélkülözhetetlen elvét emelik ki: *sola Christus*, *sola Scriptura* és *sola gratia*. Ezeknek az elveknek (egyedül Krisztus, egyedül a Szentírás és egyedül a kegyelem) a teológiai értelmezése képezi a mi eszmecszerénk alapját is. Azért hívjuk fel rájuk a figyelmet, mert úgy érezzük, hogy fontos szerepük van az általunk megvitatott kérdések vonatkozásában is.

Krisztus

Először is az *egyedül Krisztus* elv azt jelenti, hogy a Szentírást úgy olvassuk, mint ami elsősorban Jézus Krisztusról,

¹ Ez a fejezet a Szentháromság Isten munkájával és ajándékaival foglalkozik, aki az Ó- és Újszövetség tanúsága szerint a világ teremtője, megváltója és megszentelője. Istennek e szentháromsági megvallása implicit módon bennefoglalja a tagegyházaktól kapott anyagban, ezért ezt a megközelítést úgy tekintjük, mint aminek egyre nagyobb jelentősége van a kérdéskör megvitatására kialakított keretben.

a világ Megváltójáról tesz bizonyosságot. Krisztus áll a Szentírás középpontjában, reá mutat minden. A lutheránus tanításban nincs helye más szentírás-értelmezésnek, csak annak, amely Krisztust hirdeti. Az *egyedül Krisztus* elv hangsúlyozásával azt valljuk meg, hogy a lutheránus teológia legfontosabb eleme számunkra Krisztus műve, és így elkerülhetjük azokat a teológiákat, amelyek a mi tetteinket, a mi kudarcainkat és a mi tehetetlenségünket veszik viszonyítási alappul. Ezekkel a megközelítésekkel ellentétben egyedül Krisztusnak és az ő művének a hirdetése akadályozhatja meg, hogy az egyház az önelégültség ösvényére lépjen, vagy bármi mást az Isten előtti megigazulás feltételül szabjon.

Kegyelem

Az *egyedül a kegyelem* ugyanezt az igazságot fejezi ki más módon: ez az elv azt jelenti, hogy egyedül kegyelemből váltattunk meg. Isten kegyelméből új kapcsolatba kerülhetünk vele és egymással. Pontosán ennek a kegyelemnek a felismerése és elfogadása áll a keresztyén tanítás középpontjában. Ha ezen a teológiai alapon állunk, lehetetlenné válnak azok a próbálkozások, amelyek az ember saját cselekedeteit akarják követelményként állítani az egyházban való tagsághoz (lásd Gal 3,10kk). Ennek az elvnek nyilvánvaló kifejeződése, hogy olyan korban keresztyéljük meg a gyermekeket, amikor még túl kicsik ahhoz, hogy bármit is tegyenek, vagy felelősséget vállaljanak saját viselkedésükért és tetteikért (lásd Ef 2,8–10 és *Közös nyilatkozat* §25).

A kegyelemből való üdvösségnek ez az értelmezése nem teszi lényegtelenné a jó cselekedeteket a keresztyén ember számára. Teológiai szempontból azonban ezek a jó cselekedetek a kegyelem elfogadásából fakadnak, és Isten igazságának természetes következményei (lásd *Ágostai hitvallás* VI.). A jó cselekedetek nem tehetnek igazzá. Ráadásul a keresztyén ember, annak ellenére, hogy igazként új identitást nyert, továbbra is bűnt követ el. Ezért naponta bűnbánatra van szüksége, és Isten megváltó kegyelmére kell bíznia magát, amely Jézus Krisztusban lett nyilvánvalóvá (lásd *Közös nyilatkozat* §28–29).

Szentírás

Az *egyedül a Szentírás* elv célja, hogy megvédjen attól, hogy az emberi szokások vagy bármely más emberi magyarázat az isteni kegyelemben való részesülés feltételévé váljon. A Szentírás Krisztus művéről ad kinyilatkoztatást. Ha az isteni kegyelem elfogadásának feltételeként további emberi cselekedeteket határozunk meg, eltorzítjuk a Szentírás által kinyilatkoztatott kegyelmet. Amikor tehát az egyház megfogalmazza tanítását arról, hogy mi a feltétele az isteni megváltó kegyelemben való részesülésnek,

² A tagegyházaktól kapott anyagban észrevehető, milyen fontos szerepet tulajdonítanak az egyházak a Szentírásnak az itt tárgyalt kérdés tekintetében. Ezt a nagy változatosságot mutató, gazdag anyagot itt nem tudjuk összefoglalni, de javasoljuk, hogy a tagegyházak munkájuk során vegyék azt figyelembe.

egyetlen hagyomány, egyetlen lelkész, egyetlen egyházvezetés, egyetlen zsinat sem tehet hozzá semmit ahhoz, amit a Szentírás mond az üdvösség szükséges feltételeiről. A *sola Scriptura* elv tehát egy újabb megfogalmazása a *sola gratia* és *solus Christus* elveknek.²

A megigazulás és az üdvösség feltételeinek kérdésében a Szentírás tekintélye megkérdőjelezhetetlen. Senki nem tehet hozzá semmit, mert azzal Krisztus művét és áldozatát tenné jelentéktelenebbé. Az ilyen kiegészítések azt jelentenék, hogy az emberi megfontolások, cselekedetek vagy erőfeszítések az üdvösség szempontjából részben szükségesek. Ezt az értelmezést nevezi Luther „cselekedetek általi megigazulásnak”. Az evangélium hirdetése szempontjából tehát a Szentírás a *norma normans* – az a norma, amelyből minden más norma ered (lásd *Ágostai hitvallás* XV. és *Apológia* XV.).

Ha elfogadjuk, hogy az evangélium központi tartalma Krisztus művének a bemutatása, akkor a bűnt az istenfélelem és az Istenben való bizalom hiányaként és bűnös kívánságként kell értelmeznünk (lásd *Ágostai hitvallás* II.). A bűn elsősorban abban jut kifejeződésre, hogy az ember igazságát saját cselekedeteivel akarja biztosítani, és azokban bízik, nem pedig Isten megváltó művében. A bűn alapvetően az a hajlam, amely az embert arra készíti, hogy önmagát helyezze a középpontba, ahelyett, hogy Istenben bízna és szeretné a felebarátját. A bűn tehát meghatározza az Istenhez való viszonyunkat, megrontja mind a vele, mind a felebarátunkkal való kapcsolatunkat, és tönkreteszi embertársaink életét. Amikor Krisztus megszabadít a bűntől, felszabadít az Isten iránti bizalomra és a felebarát szeretetére. Mielőtt Isten elvégezné bennünk megigazító munkáját, az isteni törvény alapján rá kell ébrednünk bűnös természetünkre és bűnös cselekedeteinkre.

A család, a házasság és a szexualitás nem olyan kérdések, amelyek az evangélium vagy annak befogadása szempontjából lényegesek lennének, hanem az isteni törvény hatáskörébe tartoznak. Nem tekinthetjük azonban őket számunkra jelentéktelennek sem, mert olyan területeket képviselnek, amelyeken Isten akaratának megfelelően kell élnünk. A történelem során az egyház különböző nézeteket vallott arról, hogyan szabályozza ezeket a területeket. Ez azonban nem akadályozta abban, hogy hirdesse az evangéliumot, és bizonyosságot tegyen Krisztus művéről, amely üdvösségünk alapja. Ha túl nagy hangsúlyt fektetünk ezekre a kérdésekre ahelyett, hogy Krisztusról tanúskodnánk, akkor egyesek esetleg részben emiatt nem látják meg, hogy a Szentírás központi üzenete Krisztus és a megváltás.

Az *Ágostai hitvallás* VII. cikkelye megfelelő összefoglalása lehet az eddigieknek. Ott azt olvassuk, hogy az egyház valódi egységéhez két dolog szükséges: az egyetértés az evangéliumról (a *solus Christus*, *sola Scriptura* és *sola gratia* elvekben kifejezettek alapján) és a szentségek kiszolgáltatásáról. Az egyházat csakis ezek a kérdések oszthatják meg. A lutheránus értelmezés szerint a különböző helyi szokások és szabályozások mindaddig lehetségesek,

amíg azok nem válnak az üdvösség feltételeivé. Ezzel biztosítva van egy központi elv a Szentírásban és a keresztény tanításban, és így nagyobb biztonsággal dönthetünk afelől, hogy mi szükséges az egyház egységéhez, és mi nem.

Az Isten kettős kormányzásáról szóló tanítás a család, a házasság és a szexualitás kérdésének vonatkozásában

A lutheránus reformátorok kidolgoztak egy olyan megközelítést, amely segíthet a morális és etikai kérdések megvitatásában. Egyrészt megvéd attól, hogy Isten kegyelmén kívül bármi más feltételt belelássunk a Szentírásba, másrészt világossá teszi, milyen kontextusban lehet a család, a házasság és a szexualitás kérdéskörét lutheránus szemzőből vizsgálni. Ezért azt javasoljuk, hogy az Isten kettős kormányzásáról szóló tanítást mint hasznos eszközt alkalmazzuk ebben az összefüggésben is.

Isten a teremtés és az egyház Ura is. Isten az egyházat az evangélium, a világot pedig a törvény által irányítja. Mindkettőben Isten akarata nyilvánul meg. Néhány más egyházzal ellentétben a lutheránus egyháznak az a felfogása, hogy a család, a házasság és a szexualitás kérdései – mint az etikai kérdések általában – civil kérdések, azaz a kettős kormányzás tanításának vonatkozásában a *világi* birodalomba tartoznak. A *lelki* birodalomban az evangélium igéje érvényesül, és itt kell a hitet is megélni. Azonban mindenki máshoz hasonlóan a keresztények tagjai a világi társadalomnak is, amelyben különböző törvények vannak érvényben, és ahol Isten törvénye uralkodik. A világi birodalomban az értelmünkre kell hagyatkoznunk. A törvények megfogalmazását és szabályozását a társadalom tagjainak igazságérzete, valamint morális és etikai meglátások határozzák meg. Isten törvénye itt azok között is kifejezésre jut, akik nem hisznek az evangéliumban (lásd Róm 2,14kk).

Napjainkban a család, a házasság és a szexualitás kérdései mind jogtudományi, mind emberi jogi összefüggésben felmerülnek. A kérdések körüli vita azt mutatja, hogy a társadalom nehezen birkózik meg a különböző szférákban jelen lévő megoldatlan problémákkal. Az Isten kettős kormányzásáról szóló tanítás lehetővé teszi, hogy a lutheránusok felismerjék ezeknek a vitáknak a fontosságát és érvényességét, és a társadalom többi tagjával egy szinten, ugyanolyan kompetenciával tudjanak azokban részt venni.

A keresztény etika szempontjából fontos, hogy a törvényhozás és az emberi jogi szabályozások megalkotásakor érvényesüljenek azok az értékek, amelyek biztosítják és elősegítik az emberi közösségek és a teremtettség fennmaradását. A világi társadalom nem annak alapján hozza döntéseit, hogy mi Istennek tetsző, vagy mi nyeri el Isten jóindulatát (lásd *Ágostai hitvallás* VI.), hanem annak alapján, hogy mi szolgálja az embertárs érdekét. A lutheránus

tanítás szerint ez így helyes is, mert az ilyenfajta sáfárság megfelel Isten akaratának, és biztosítja, hogy üdvösségünk egyetlen feltétele Krisztus keresztese maradjon.

A Bibliának azonban fontos mondanivalója van a világi kormányzás területén is, annak ellenére, hogy a kontextuálisan beágyazott morális kérdésekben nincs olyanfajta abszolút tekintélye, mint az üdvösség kérdésében. (Mint említettük, a *sola Scriptura* elv célja, hogy a *solus Christus* és a *sola gratia*t biztosítsa.) Azonban segít megvilágítani a vitás területeket, és hangsúlyozza azokat az elveket és megfontolásokat, amelyek az embertárs jóléte szempontjából jelentősek. Maga Luther is tisztában volt azzal, hogy a Biblia morális tanítása kontextusfüggő, sőt a Tízparancsolatra mint „a zsidóknak íródott *Szász tükörre*” hivatkozott.³ Éppen ezért a világi szférára vonatkozóan mindig szükség van a Biblia, a kontextus, az alapvető értékek, a tapasztalat és általában a józan ész egyidejű figyelembevételére. Egyetlen egyház sem hanyagolhatja el a bibliai érveket és megfontolásokat olyankor, amikor a világi szférában a jogi és morális struktúrák vagy történések igazságosságát próbálja megítélni.

Mindebből az következik, hogy az egyháznak kritikusan, ugyanakkor támogatóan kell viszonyulnia a társadalmi folyamatokhoz. A társadalmi elfogadottságot nem lehet az elfogadhatóság végső kritériumának tekinteni, hanem a bibliai tanítás szemszögéből kell megvizsgálni a világi szférát. Az ott felmerülő kérdésekben azonban az egyháznak nincs világi hatalma, és nem kényszeríthet rá egy bizonyos rendet vagy törvényhozást a társadalomra. Ha meghallgatásra akar találni a világi kérdésekben, akkor a társadalom tagjainak belátására és bölcsességére kell hagyatkoznia.

Ennek megfelelően sem a családról, a házasságról és a szexualitásról alkotott különböző elképzelések – amelyek árnyalataikban a Szentírásban is megtalálhatók –, sem azok gyakorlati megvalósítása nem befolyásolhatja az evangélium lényegét. Az egyház nem hagyhatja őket figyelmen kívül, mert a világban betöltendő hivatásunk fontos részét képezik. Lutheránus megítélés szerint azonban jelentőségük – az Isten kettős kormányzásáról szóló tanítás szóhasználatával élve – a világi birodalomhoz kapcsolódik.

A világi kormányzás tekintetében a bűn azt jelenti, hogy az ember megrontja saját és felebarátja jólétének feltételeit. Ennek kifejeződése az emberi méltóság megsértése és a teremtés javainak elpusztítása. Az itt tárgyalt kérdések összefüggésében példaként említhetjük a családon belüli erőszakot, a szexuális erőszakot, az emberkereskedelmet vagy a prostitúciót. Bár a Biblia nem mindet nevezi meg bűnként, mégis annak tekinthetjük őket, mert az igazságtalanság és az isteni törvény elleni engedetlenség jelei;

³ Luther itt egy középkori dokumentumra utal (az úgynevezett *Sachsen-spiegelre* – a ford.), amely fontos szerepet játszott Szászország kormányzásában. A Tízparancsolattal való összehasonlítás abból a felismerésből fakad, hogy Isten akaratára különböző módon jut kifejezésre a különböző emberek számára.

ezért hívhatjuk bűnbánatra azokat, akik elkövetik őket. A bűnbánat részeként az egyes keresztyéneknek és a teljes keresztyén közösségnek törekednie kell arra, hogy a kegyelem gyümölcseit teremjék, és Isten gyermekeiként, a Szentlélek által újjászültén Isten iránti engedelmességben éljenek.

Annak megítélése, hogy melyek a bűn és a gonosz konkrét kifejeződési formái, a különböző kultúrákban és történelmi korszakokban eltérő lehet. A lutheránus egyházon belül sem vagyunk feltétlenül egy véleményen erről a kérdéstről, ugyanakkor egyetérthetünk abban, hogy a világi birodalomban a bűn igazságtalanságként és az életkörülmények megrontásaként jelenik meg, a lelki birodalomban pedig az Isten művébe vetett bizalom hiányaként (a hit és bizalom hiányáról lásd a korábbi utalást az *Ágostai hitvallás* II. cikkére). A bűn konkrét következményeiről alkotott felfogást a kultúra és a kontextus formálja, és kihívást jelent végiggondolni, hogyan értékeljük a különböző egyházakat körülvevő társadalmi szokásokat. Mindaddig, amíg az ezekről folyó vita célja a világi birodalmon belüli igazságosság biztosítása, annak nincs kihatása a megváltásról szóló evangéliumra. Éppen ezért lehet egymástól különböző véleményünk a világi kormányzás e területéről anélkül, hogy Szentírásra épülő egységünk sérülne.

Két példaértékű modell

Két példa segítségével szeretnénk megvilágítani azokat a különbségeket, amelyek az egyházon belül a világi birodalom kérdéseinek megítélésében jelentkeznek. Azt javasoljuk, hogy tekintsük ezeket a példákat modelleknek a család, a házasság és a szexualitás területén tapasztalt nézeteltérések kezelésében. A példák kiválasztását az motiválta, hogy az esetek elég jól ismertek és könnyen érthetőek, viszont kevésbé „terheltek”, mint a szexualitás problémája. Éppen ezért utat mutathatnak abban, hogyan lehet a szóban forgó kérdéseket egy másik, kevésbé ellentmondásos szemszögéből megvizsgálni. Ugyanakkor tisztában vagyunk vele, hogy ezek a példák egyes kontextusokban tanulságosabbak, illetve jobban érvényesülnek, mint másokban, és szemléltető funkciójuk is különböző lehet.

A történelemből jól ismert példa, hogy az egyház a keresztyének fegyveres szolgálatának kérdésében két egymással összeegyeztethetetlen véleményt is elfogadott. Mindkettőnek érthető okai és szentírásbeli alapjai vannak. Az egyén döntésének a Szentírás ismeretében és a körülmények tudatában kell megszületnie. Az egyház pedig meg egyezett abban, hogy ebben a kérdésben senkit nem lehet a lelkiismeretével ellenkező cselekedetre kényszeríteni.

Másik példánk a kamatos kölcsön kérdése, amely szintén problémákat okozott a hagyományos teológiai tanításban a körülmények megváltozásai miatt. A kamatos kölcsönhöz való hozzáállásra vonatkozóan mind a Bibliában, mind a teológiai hagyományban találunk említést, és az egyház általában nagyon kritikus volt e tekintetben. Lu-

ther maga is egy olyan nézetet fejtett ki, amely tarthatatlannak tűnik a mai világban.

„Adj kölcsönt tartózkodás nélkül, és vállalj annak kockázatát, hogy nem biztos, hogy visszakapod. Ha visszakapod, fogadd el; ha nem, tekintsd ajándéknak. A Szentírás szerint egyetlen különbség van az ajándék és a kölcsön között: az ajándékot nem vesszük vissza, a kölcsönt azonban igen – ha visszaadják. A kölcsön azonban mindig magában rejteti azt a kockázatot, hogy ajándékká válik. Aki olyan szándékkal ad kölcsön, hogy többet vagy jobbat kapjon vissza, mint amit kölcsönadott, nem egyéb, mint nyilvánvaló és elítélendő uzsorás, hiszen még azok sem cselekednek keresztényhez méltó módon, akik pontosan azt követelik vagy várják vissza, amit kölcsönadtak, és nem vállalják annak kockázatát, hogy esetleg nem kapják vissza.”⁴

Ma mindannyian tudjuk, hogy a társadalom nem működne kamatok nélkül. Ugyanakkor azzal is tisztában vagyunk, hogy ez a gyakorlat sok országban a szegénység egyik kiváltója és fenntartója. A probléma megoldásához nem elegendő egyszerűen a Bibliához visszanyúlnunk, hanem fel kell tennünk a kérdést, milyen módon tudnánk felelősen bánni nemcsak a szövegekkel és a hagyománnyal, hanem napjaink gyakorlatával is. Ehhez alapos megfontolásokra, ésszerűségekre és az embertárs szeretetére van szükség.

Azt is tudjuk, hogy továbbra is eltérő vélemények uralkodnak az egyházakban a nők ordinációjával kapcsolatban. A lutheránus egyházak eldöntötték, hogy ezek az eltérések nem oszthatják meg a közösséget (lásd az 1990-es curitibai nagygyűlés állásfoglalását), ettől azonban a kérdés nem válik lényegtelenebbé számunkra. Ezért javasoljuk, hogy a család, a házasság és a szexualitás kérdéseit is hasonló módon közelítsük meg. A párbeszéd elősegítésének érdekében a jelentés második részében néhány irányelvet vázolunk fel.

A HÁZASSÁGRÓL, A CSALÁDRÓL ÉS A SZEKULÁRIS ÉS SZEXUALITÁSRÓL FOLYTATOTT PÁRBESZÉD IRÁNYELVEI

A munkacsoport azt kapta feladatul, hogy „tegyen javaslatot olyan irányelvekre és módszerekre, amelyek segítségével tiszteletteljes párbeszéd folytatható”. Ennek alapján az itt olvasható gondolatokat és irányelveket fogalmaztuk meg.

A párbeszéd bibliai és teológiai alapja

A tagegyházaknak lehetőségük volt a témára vonatkozó információikat és dokumentumaikat a munkacsoportnak megküldeni. Az anyag áttekintése és megvitatása során a munkacsoport a következő közös pontokat fedezte fel.

A lutheránus egyházak önmeghatározása folyamatosan

⁴ Luther: A kereskedésről és az uzsoráról. Fordítás az angol kiadás alapján: *Sermon on Trade and Usury. Luther's Works*. 45. St. Louis, 1955.

formálódik, és nem a 16. századi gondolatok statikus ismétlésén alapul. Közösségként való együtt gondolkodásuk során a lutheránus egyházak sok tapasztalatot osztottak meg egymással arról, mi köti össze őket. Ugyanakkor az egyházak olyan szituációban élnek, amelyben el kell fogadni mind a sokféleséget, mind a toleranciát, és teret is kell adni azoknak. Igaz ez az egyházak saját kulturális környezetében és világszinten is. Mindez gazdag erőforrást jelent számunkra, amelyet javaslatunk szerint továbbra is igénybe kell venni a közösség építése során. Véleményünk szerint ez a 20. századi ökumenikus mozgalom egyik maradandó gyümölcse.

Az általunk áttekintett anyagban gyakran találoztunk bibliai idézetekkel. Ez azt mutatja, hogy az LVSZ közösségéhez tartozó minden egyház egyetért abban, hogy a Biblia olyan tekintély, amely a szóban forgó kérdések megvitatását meghatározza.

Tisztában vagyunk azzal, hogy az összegyűlt anyag tükrözi azt is, hogyan olvassuk a Bibliát különböző kontextusokban és különböző szemszögből. Olvasás közben a tudományos, kulturális és hagyományra épülő forrásokat tartalmazó gyakorlati tudás különböző elemeit használjuk fel. Ennek fényében szükségét látjuk annak, hogy gondosan és egymást tiszteletben tartva végiggondoljuk, hogyan használjuk a Bibliát a család, a házasság és a szexualitás kérdéseinek megvitatása során.

A tagegyházaktól származó anyag bizonyossága annak a meggyőződésnek is, hogy minden ember Isten képmására teremtett, mindenkit tiszteletben kell tartani, és mindenkinek biztosítani kell az őt megillető emberi jogokat. E meggyőződés társadalmi osztályra, korra, nemre, származásra vagy szexuális irányultságra való tekintet nélkül érvényes.

Az egyházak által összeállított nagy mennyiségű anyagot nehéz lenne részleteiben úgy összefoglalni, hogy az eredmény arányban legyen a beérkezett dokumentumok alaposságával és gondosságával. Ezért az javasoljuk, hogy a tagegyházak gyűjtsenek anyagokat egymástól, hogy különböző nézőpontokból legyen rálátásuk a kérdésre, és hogy megértsék, mi a véleménykülönbség oka.

Egyértelművé vált az is, hogy a munkacsoport által vizsgált kérdésekkel kapcsolatos nézetek nem kizárólag a kulturális eltérések mentén oszlanak meg, nem lehet például szembeállítani a „szekuláris Nyugatot” a „tradicionális Déellel”. A választóvonalak nem egyértelműen földrajziak, sokkal inkább azzal vannak kapcsolatban, hogyan olvassuk a Bibliát, és mit tartunk a bibliai tanítás legfontosabb elemeinek. Ha ebből a szempontból vizsgáljuk meg a tagegyházak válaszait, nyilvánvalóvá válik, hogy a földrajzi hely, valamint a tradicionális és szekuláris felfogás közötti ellentét háttérszerepet játszik.

A mi olvasatunk szerint az anyagban két jellegzetesség figyelhető meg.

Az első jellemző a homoszexualitással szembeni nyitottság. Ez leginkább azokban az egyházakban van jelen, amelyekben hosszú és nyílt vita folyt a témáról, és ame-

lyek olyan környezetben szolgálnak, ahol jelenleg a homoszexualitás valamilyen módon kulturálisan elfogadottnak számít. Ez a nyitottság nagy valószínűséggel szükségessé tette, hogy az egyházak mérlegeljék hagyományos hozzáállásukat és gyakorlatukat, és átgondolják, mennyiben normatív a bibliai anyag a szexualitás kérdésében. Ezek az egyházak nehezen tudják azonosítani, hogy melyek azok az értékek, amelyek védelmét a homoszexuális gyakorlatot korlátozó hozzáállás szolgálja, ezért annak pozitívabb megítélését a keresztény tanítás más, általánosabb elveire alapozzák. Olyan elvekre, amelyek kevésbé helyezik a hangsúlyt a gyermeknemzésre, mint a szexualitással kapcsolatos hagyományos bibliai tanítás. Elképzelhető, hogy ez a fajta nyitottság összefügg a kulturális pluralizmussal és a különböző jogi szabályozási formákkal is.

A bibliai szövegek interpretációját meghatározó hermeneutikai elvek azonosítása szempontjából kulcsfontosságú az a felismerés, hogy a szexualitáshoz való hozzáállás szoros kapcsolatban áll a kulturális értékekkel. Azokban a kultúrákban például, ahol az uralkodó hagyományos értékek többé-kevésbé hasonlóak a bibliai világ értékeihez, az interpretáció és a probléma meghatározása eltérő lehet, mint máshol. Ugyanakkor egyetlen kultúra sem mentesülhet a kritikus vizsgálat alól, amelynek célja, hogy megítéljük, mennyiben segíti az adott kultúra az embereket egy olyan életforma megélésében, amely a felebarát jólétét és emberi méltóságának tiszteletben tartását szolgálja (lásd fent).

A történetkritikai bibliaértelmezés segítségünkre lehet abban, hogy különbséget tudjunk tenni Isten örök akarata és igéje, valamint a bibliai kontextusba tartozó kulturális elemek között. Ha az egyházak fel akarják ismerni Isten akaratát, fel kell tenniük a kérdést, hogy melyek azok az értékek és pozitív célok, amelyeket a Biblia tanítása meg akar őrizni, és nincs-e szükség más eszközökre ezek megőrzéséhez, mint 2000 évvel ezelőtt. Ez a megfontolás következik azokból a gondolatokból is, amelyeket korábban a világi birodalomban felmerülő etikai kérdésekkel és a józan ész alkalmazásával kapcsolatban említettünk.

A benyújtott anyagban szintén megfigyelhető egy ki nem mondott feszültség a „teológusok és tudósok”, illetve a többiek között, annak ellenére, hogy úgy tűnik, sok egyház jelentős mértékben alapoz az exegéták és az etikusok szavára. Javasoljuk, hogy folytatódjék a párbeszéd annak érdekében, hogy ezek a feszültségek csökkenjenek, hiszen az egyháznak szüksége van a szilárd bibliai és teológiai kutatásokra a napjainkban felmerülő különböző kérdések kezeléséhez. A kutatási eredmények figyelembevétele eredményezheti azt is, hogy nehezebbé válik a bibliai szövegek szó szerinti értelmezése, ugyanakkor szilárd alapot adhat az egyháznak a modern kérdések bibliai szempontból történő kezeléséhez. Az is lehetséges, hogy ez a megközelítés tiszteletet és megértést ébreszt a Biblia iránt, mert segít az embereknek abban, hogy a Bibliát olyan konkrét történelmi kontextusban lássák, amelyet nem teljesen osztunk a bibliai könyvek szerzőivel.

Az előbbieken említett két jellemzőn kívül még egy tény érdemel említést. Annak ellenére, hogy a tagegyházak belső nézeteltérésekről számolnak be, úgy tűnik, szinte egyetlen egyház sem húzza meg a választóvonalat a különböző véleményeket vallók között úgy, hogy azok ne tudnának közösséget vállalni egymással. Úgy tűnik tehát, hogy a belső feszültségekkel szembesülő egyházak nem érzik ezeket a különbségeket egyházat megosztó jelentőségűeknek. Tekintve az ilyen jellegű kérdések megvitatásában használatos, az előző fejezetben kifejtett lutheránus keretet, ez nem meglepő. Ez a tény a párbeszéd egy további fontos eleméről is tanúskodik: nem akarunk megválni azoktól, akiket megismertünk és megszerettünk, akkor sem, ha bizonyos kérdésekben nem értünk egyet. Ugyanakkor azonban a tény, hogy a lutheránus egyházak úgy gondolják, a szexualitás kérdése nem oszthatja meg őket, nem jelenti azt, hogy ne érzékelnék a kérdés súlyát és fontosságát, hiszen együtt kell vele élniük, és döntéseket kell hozniuk vele kapcsolatban.

Közös pontok a megítélésben és az értelmezésben

A munkacsoport megvizsgálta a tagegyházaktól és az ökumenikus partnerektől kapott anyagot, és megpróbálta meghatározni, melyek a közös érdeklődési pontok és problémák. Mindeközben világossá vált, hogy hasznos lenne a házasság, a család és a szexualitás témáját a célok, normák, módszerek és emberek tekintetében elemezni. Azt javasoljuk, hogy az egyházak vegyék figyelembe a következő megfontolásokat akkor, amikor az a kérdés kerül elő, hogy mi teszi az embereket felelőssé egymás iránt a házasság, a család és a szexualitás vonatkozásában, és amikor a közös elemeket keresik. Az itt összefoglalt gondolatok a munkacsoport véleményét tükrözik (a munkacsoportra vagy a „munkacsoport” szó használatával, vagy a többes szám első személyű megfogalmazással utalunk), de az egyházaktól kapott anyag alapján születtek.

Házasság: célok, normák és intézményes eszközök

A munkacsoport egyetértett abban, hogy a gyermeknemzés fontos, de nem szükségszerű célja a házasságnak. Azt gondoljuk továbbá, hogy a házasságnak szintén fontos célja, hogy keretet adjon az egyén kiteljesedésének és fejlődésének (mind szexuális, mind spirituális értelemben), biztonságot nyújtson a személyiségnek, és kölcsönös egymásrautaltságot hozzon létre.

Úgy gondoljuk, hogy ezeknek a céloknak az eléréséhez a legmegfelelőbb norma az egy életen át tartó, társadalmilag elismert, hűséges társkapcsolat, amely egyenlőségen és kölcsönös kötelezettségvállaláson alapul (gazdasági, érzelmi, szexuális stb. értelemben), és monogám kapcsolatban fejeződik ki.

A célok és normák megvalósulásához a legjobb eszköz az az értelmezés, miszerint a házasság egy megalapozott,

jól megkülönböztethető egység alapján jön létre, amely társadalmilag is elfogadottnak számít (és amelyet általában a vallási közösségek és egyházak is elismernek).

A hagyományos egyházi értelmezés szerint a házasság két ellenkező nemű egyént köt össze.

Megjegyzések: Bár elismerjük, hogy az előbbieken felsorolt elemek fontos részét képezik a házasságnak, tudjuk azt is, hogy a célok és normák közül nem mind valósul meg minden esetben, és ez kihívást jelent a családok, egyének és egyházak számára. A házasság alapelemeinek szeretetben kell kifejezésre jutnia, de a házasság nemcsak a szeretetnek ad helyet, hanem visszaéléseknek és erőszaknak is. Ezt nem hagyhatjuk figyelmen kívül. A házasság azonban még akkor is jobb keretet biztosít a társ kapcsolat kialakítása számára, mint az ilyen kereteket nélkülöző megoldások, ha tudjuk, hogy nem minden házasságban élnek szeretetben, megbecsülésben és hűségben.

Lutheránusokként úgy látjuk, hogy a házasság legtöbbször számunkra Isten egyik, a világi birodalomban betöltendő elhívása. Ez az értelmezés áll annak a ténynek a háttérben, hogy az egyházak általában felajánlják a megkötött polgári házasság megáldását. Az azonban, hogy Isten áldását kérjük, nem jelenti azt, hogy a lutheránus tanításban a házasság szentség lenne. Úgy gondoljuk, hogy a házasság jó világi rend, amelyet Isten rendelt el azok számára, akik egy életen át tartó társ kapcsolatban szeretnének élni egy, az ellenkező nemhez tartozó, számukra különleges másik személlyel.

Ettől függetlenül előfordulhat, hogy a házasság már nem tölti be azokat a normákat és célokat, amelyekért létrejött, és ebben a szituációban a válás esetleg megoldást jelenthet. A válás annak a jele, hogy a házasság intézményén belüli társ kapcsolat zátonyra futott, ez azonban nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy Isten új házasságra hív el bennünket. A lutheránus egyházak mindig is eltérő módon ítélték meg az újraházasodást, és az érvényben lévő gyakorlatok is eltértek egymástól. Az eltérések máig is megmaradtak. Ugyanakkor nagyon kevés azoknak az egyházaknak a száma – ha van ilyen egyáltalán –, ahol ez a kérdés döntő jelentőségű az egyháztagság, a szentségekben való részesülés stb. szempontjából. Ez összhangban is áll a hasonló kérdések kezelésében alkalmazott lutheránus meglátásokkal (lásd az előző fejezetet).

Család: célok, normák és intézményes eszközök

A lutheránus egyházak közös véleménye, hogy a család egy felnőtteket és gyermekeket, esetleg több generációt is magában foglaló embercsoport, amelynek a tagjai rokoni viszonyban állnak egymással. A család célja, hogy a kölcsönös fejlődés, tanulás és növekedés számára egy életen át tartó környezetet biztosítson.

A rendelkezésünkre álló anyagban kifejezésre jutnak a család alapvető normái és értékei: felelősségvállalás, hűség, fegyelem, kölcsönösség, igazságosság, tisztelet és őszinteség mind a gyermekek, mind a felnőttek iránt, és

az emberi jogok által is biztosított, egészségre, oktatásra és szociális jólétre vonatkozó értékek védelme.

A család összetartásának eszköze, hogy a tagok szükségleteit kielégítő, megfelelő lakhatási és gazdasági feltételek álljanak rendelkezésre, és hogy az állam vagy más hatóságok különálló egységként ismerjék azt el.

A családhoz két vagy több személy tartozik, akik vérségi kapcsolat, házasság (együttélés) vagy örökbefogadás révén állnak egymással rokonságban.

Megjegyzések: A tagegyházak némileg eltérően határozzák meg a családot olyan szempontból, hogy van-e különbség az egy családban élők és az egy háztartásban élők között, illetve hogy két ágy- és asztalközösségben, egy fedél alatt élő személy családnak számít-e.

A munkacsoporton belül megvitattunk sok különböző, napjainkban előforduló családformát: a gyermekek által vezetett családok esetét, a gyermekeket egyedül nevelő szülők esetét, a nagyszülők által vezetett családok esetét, vagy azokat a családokat, ahol a gyermekeket két különböző háztartásban élő szülő neveli fel. Egyeseknek nincs lehetősége arra, hogy megosszák a felelősséget egy háztartással vagy családtaggal, mások poligámiára épülő családokban élnek. A lutheránus egyházaknak tovább kell gondolkodniuk, és meg kell vitatniuk a napjainkban tapasztalható különböző családformákat.

Szexualitás: célok, normák és intézményes eszközök

A tagegyházaktól kapott anyag alapján a munkacsoport által kialakított értelmezés szerint a szexualitás célja, hogy lehetővé tegye a nemi aktusokat, valamint a szexuális örömeket és vágyakat; elmélyítse a felnőtt emberek közötti kölcsönös szeretetkapcsolatot; biztosítsa a gyermeknemzést; fejlessze a kommunikációt; és szolgálja az egyén kiteljesedését.

Véleményünk szerint a célok megvalósulásához normaként szeretetre, hűségre, kölcsönösségre, felelősségvállalásra és megbecsülésre van szükség, a szexuális kapcsolatnak pedig egyenlőségre kell épülnie, hogy egyik fél ne használja ki a másikat.

A munkacsoport meglátása szerint a következők tekinthetők a fentiek közé: az emberi test; a szükségletek és vágyak; egy bizalmas kapcsolat, amelyben a személy méltósága és sebezhetősége védeltséget nyer; valamint biztonságos, törvényes hozzáférés a megelőző szerekhez és a szexuális felvilágosításhoz.

Az emberek és a szexualitás iránti tisztelet jegyében a munkacsoport úgy találta, hogy a tagegyházak által rendelkezésre bocsátott anyagban konszenzus uralkodik a tekintetben, miszerint a szexualitás két, kizárólagos és elkötelezett párkapcsolatban élő személy számára van fenntartva. Az egyházak közötti alapvető különbség abban mutatkozik, hogy a szexualitás céljai vonatkozhatnak-e az azonos neműek, illetve a házasságon kívüli heteroszexuális kapcsolatban élők esetére.

Megjegyzés: A párkapcsolat szempontjából vizsgálva

feltehető, hogy mind az azonos neműek, mind a házasságon kívüli heteroszexuális kapcsolatban élők be tudják tölteni a szexualitás számos célját. Ezért az egyházaknak további párbeszédet kell folytatniuk arról, hogy az ilyen párkapcsolatokban megélt szexualitás tartalmaz-e vagy sem pozitív elemeket az értékek és normák tekintetében.

Befejezés

A lutheránus teológiai örökség és az *Ágostai hitvallás* VII. cikkelyének fényében fontosnak tartjuk, hogy az egyházak továbbgondolják, mennyiben van létjogosultsága annak az állításnak, miszerint a család, a házasság és a szexualitás (beleértve a homoszexualitást is) kérdései esetleg megoszthatják a lutheránus egyházakat, miközben az egyházak közösségben tudnak élni annak ellenére, hogy eltérő módon ítélik meg például a nők lelkészi szolgálatát, a válást, az újránházasodást, az együttélést vagy a fogamzásgátlást.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a család, a házasság és a szexualitás kérdéseiről alkotott véleményünket befolyásolja a kulturális környezet, mégis arra bátorítjuk a tag-egyházakat, hogy tekintsenek ezekre a különböző kultúrákra úgy, mint Isten által meghatározott kontextusokra, amelyekben az evangéliumot és Istennek az emberiségre vonatkozó akarát hirdetniük kell. Az, hogy Isten akarata hogyan valósul meg leginkább, kontextusról kontextusra különböző lehet. Ezeknek a kontextusbeli különbségeknek a felismerése és tiszteletben tartása arra is ösztönözhet minket, hogy tiszteletben tartsuk a kérdés megítélésében tapasztalt különbségeket is. A tageszélyházak számára azonban ez a folyamat nem vezethet diszkriminációhoz és egymás elítéléséhez. Lutheránus közösségként egymásnak is felelősséggel tartozunk az általunk alkalmazott gyakorlat és az üdvösségről szóló tanítás hirdetésének vonatkozásában.

Az egyházaknak azt is végig kell gondolniuk, hogy a szóban forgó kérdéskörben mi ellentétes a Szentírás azon tanításával, hogy az üdvösség Jézus Krisztus, az Isten Fia által lehetséges, a megigazulás pedig kegyelemből van, azzal a tanítással tehát, amelyen az egyház áll vagy bukik (*Ágostai hitvallás*, IV.). Ennek fényében megállapíthatjuk, hogy azok a kérdések, amelyeknek a megvitatására felhatalmazásunk szolgált, és amelyekre nézve javaslatot kellett tennünk, nem fenyegetik szükségszerűen szétszakadással a lutheránus közösséget, még akkor sem, ha velük kapcsolatban nem mindenben értünk egyet. A különböző egyházak különböző teológiai megközelítést alkalmazhatnak. Ezek a különbségek ugyanakkor nem jelentik azt, hogy ne vennénk komolyan a Bibliát vagy az itt vitatott kérdéseket. Komolyan kell vennünk őket, mint olyan problémákat, amelyek foglalkoztatják mind az egyházakat, mind azokat az embereket, akiknek életét és hitét érintik, és akik tudni szeretnék, vajon van-e számukra hely abban az

egyházban, amely az egyedül kegyelem általi megigazulást hirdeti.

Irányelvek a párbeszédre és annak lépéseire

A következő irányelveket ajánljuk a tageszélyházak figyelmébe a házasság, a család és a szexualitás kérdéseinek megvitatása során:

– Biztassuk az egyháztagokat arra, hogy a Szentírást annak központi üzenetének fényében olvassák – amely az üdvösség Jézus Krisztus által és a kegyelemből való megigazulás –, és ebből a nézőpontból ítélik meg az itt tárgyalt kérdéseket és a lehetséges nézeteltéréseket is.

– Gondoljuk végig alaposan azt a kérdést, hogy *miért* mondja a Biblia azt, amit mond – ne pedig csak azt, hogy *mit* mond.

– Vegyük észre, hogy a gyakorlat és az életvitel kérdéseiben tapasztalt sokféleség apostoli abban az értelemben, hogy a sokféleség már az Újszövetség idejében és az első keresztények korában is nyilvánvaló volt (lásd ApCsel 15).

– Vegyük figyelembe az ökumenikus szinten megtalálható többi véleményt, a lutheránus álláspontot pedig a többi egyház és szervezet viszonylatában, valamint saját lutheránus teológiai örökségünkkel összhangban fogalmazzuk meg.

– Tartsuk tiszteletben a szabad lelkiismeret elvét, biztosítva ezáltal, hogy senkinek ne kelljen olyan gyakorlatot követnie, amely meglátása szerint nem biblikus.

– Továbbra is munkálkodjunk közösen, éljünk együtt, osszuk meg egymással tapasztalatainkat, tanuljunk egymástól, és érleljük meglátásainkat az itt tárgyalt kérdéskörre vonatkozóan annak tudatában, hogy a különbségeket a közeljövőben nem leszünk képesek áthidalni.

– Ne felejtjük el, hogy a kérdésben összeegyeztethetetlen nézeteket, különbségeket és eltéréseket tapasztalunk abból adódóan, hogy a család, a házasság és a szexualitás a különböző kultúrákban eltérő megítélés alá esik.

– Biztassuk az egyháztagokat arra, hogy vegyék észre: a felelősségvállalás a családban, a házasságban és az egyéb kapcsolatokban különböző módokon alakítható ki és tartható fent, az adott kontextusban érvényes mód pedig nem az egyetlen morálisan elfogadható, abszolút érvényű forma. Ösztönözzük őket, hogy vizsgálják meg a különböző formákat és azok morális tartalmát.

– Gondoljuk végig, milyen mértékben jelenthetnek a család, a házasság vagy a szexualitás területén alkalmazott egyes gyakorlatok vagy elemek akadályt az üdvösségünk vagy a közösségként való együttélésünk számára annak fényében, hogy hitünk szerint mindannyian bűnösök vagyunk, akik számára a megváltást a Jézus Krisztusba vetett hit jelenti.

További javaslataink:

– Fogadjuk el, hogy a szexualitás Isten jó ajándéka. Ennek megfelelően továbbra is szükség van annak átfogó és árnyalt

értelmezésére, hogy hogyan lehet ezt az ajándékot felelős módon megőrizni egy felelősségteljes kapcsolat keretein belül.

– Vegyük figyelembe azokat a tudományos eredményeket, amelyek relevánsak általában a szexualitás, konkrétan pedig a homoszexualitás megértéséhez.

– Fontoljuk meg azt az állítást, hogy a szexuális irányultság nem feltétlenül személyes vagy morális döntés eredménye, hanem esetleg olyan feltételektől függ, amelyek már a döntés előtt is adottak.

– Különböztessük meg a biológiai nemhez kapcsolódó kérdéseket a társadalmi nemhez kapcsolódó kérdésektől.

– Fogadjuk el, hogy a szexuális (és a családi) kapcsolatok kialakításának és megélésének alapja a felelősségvállalás és a kölcsönösség. Bátorítsuk az egyházakat, hogy fordítsanak több figyelmet a szexualitással való visszaélés különböző formáira, például a prostitúcióra, a pornográfiára, a promiszkuitásra, az emberkereskedelemre vagy a vérfertőzésre, és ne kizárólag a homoszexualitásra koncentráljanak.

– Gondoljuk végig, hogy egy azonos nemű személlyel megélt felelősségteljes és állandó kapcsolat mennyiben egyeztethető össze a bibliai értékekkel.

– Ösztönözzük azokat az egyházakat, amelyekben a homoszexualitás nem kérdés vagy nem beszédtéma, hogy vegyék észre: a keresztény melegek és leszbikusok jelenlétével a világon minden egyháznak szembe kell néznie.

– Ismerjük el, hogy szexuális irányultságától függetlenül minden ember Isten képmására teremtett. Ösztönözzük az egyházakat a világ minden táján, hogy gondolják végig, kizárnak-e bárkit is azok köréből, akikre így tekintenek.

– Bátorítsuk az egyházakat, hogy emeljenek szót azok jogai és méltósága érdekében, akiket az a veszély fenyeget, hogy szexuális irányultságuk miatt kriminalizálják őket.

– Folytassuk a nyitott, őszinte és önkritikus párbeszédet a család, a házasság és a szexualitás kérdéseiről. Tegyük fel a kérdést, mennyiben járultak hozzá az egyházak ezeknek a kérdéseknek az elfojtásához és elhallgatásához, megnehezítve ezzel egy nyitott hozzáállás kialakulását. Fontos, hogy az egyházak továbbra is teret adjanak a kérdések lelkigondozói környezetben történő megvitatásának.

– Bátorítsuk az egyházakat, hogy gondolják tovább lelkigondozói felelősségüket azoknak a személyeknek az esetében, akik házasságkötés nélkül, de egy szertartás keretében kívánják megerősíteni elkötelezett párkapcsolatukat.

– Tekintve a homoszexualitás kérdésének komolyságát, bátorítsuk az egyházakat arra, hogy ne hagyják figyelmen kívül sem a problémát, sem a homoszexuális férfiak és nők jelenlétét az egyházban. Ugyanakkor szükség van arra is, hogy egyik egyház se erőltesse saját meglátását a többiekre a közösségen belül, hanem folytassuk a véleménycserét.

Ennek a jelentésnek, a jelentésben felhasznált, a tag-egyházaktól érkező anyagból származó felismeréseknek, valamint a javasolt irányelveknek az alapján a munkacsoport azt ajánlja, hogy az LVSZ tagegyházai további öt évig folytassák a párbeszédet az itt tárgyalt kérdésekben. Szükség lenne több ország és több régió részvételével szervezett konzultációkra, illetve – amennyiben lehetséges – valamilyen formában időközi visszajelzésre az LVSZ tanácsa számára.

Fordította Balicza Klára

Elsüllyed az ökumené hajója?

Interjú Hilarion (Alfejev) püspökkel

Az alábbiakban részleteket közlünk egy interjúból.¹ Hilarion bécsi és ausztriai püspök vezette az ortodox küldöttséget az Egyházak Világtanácsának a braziliai Porto Alegreből 2006. február 14–23. között megrendezett nagygyűlésén.

¹ Will the ecumenical ship sink? by Bishop Hilarion (Alfejev). *Religion in Eastern Europe* XXVI, 4 (November 2006) 54–59. Az interjú megtalálható az Orosz Ortodox Egyház Oroszországon Kívüli Püspöki Szinódusának hivatalos honlapján (http://www.synod.com/synod/engdocuments/enart_interviewwocor.html). A válaszokban előforduló vallási, egyházi kifejezésekben a magyar ortodoxok írásmódját alkalmazzuk. Vö: *Egyházi Krónika. Keleti Orthodox Egyházi Folyóirat*, valamint *Bevezetés az ortodoxia világába*. Szerk. Reinhard Thöle. Ford. Gromon András, lekt. Imrényi Tibor. Kálvin Kiadó, Budapest, 2001.

Az Egyházak Világtanácsában (EVT) való tagság nem kötelez olyan irányelvek elfogadására, amelyek ellentmondanak az ortodox ekkleziológiának?

Az EVT-tagság egyik egyháztól sem követeli meg, hogy az EVT többi tagegyházát egyházként ismerje el a szó szoros értelmében. Ez a tanács alapító okiratában is benne van. Ha egy protestáns vagy más felekezeti közösséget „egyháznak” nevezünk – egy olyan közösséget, amely a mi szemszögünkben az egyházi lét minden fő vonását elvesztette –, ezt csak azért tesszük, mert a közösség önmagát egyháznak nevezi. Az EVT tagjai között jónéhány hasonló csoport van, amelyek a mi szemszögünkben már régen elveszítették az egyházi lét alapvető jellemzőit, vagy egyáltalán nem is birtokolták őket. Olyan jellemzőkre gondolunk, mint például a hierarchia apostoli szuk-

cessziója, a szentségek, a hit az Eucharisztia valóságában stb.

Ugyanakkor az EVT nem csak holmi jótékonykodó ügynökségek vagy szervezetek tanácsa, amelyeknek némi egyházi kapcsolatuk is van. Az EVT olyan keresztény közösségek tanácsa, amelyek egyházaknak nevezik magukat, és tiszteletben tartják egymás ekkleziológiai önértelmzését. A tisztelet, amelyet a protestánsok tanúsítanak az orthodox ekkleziológiai alapelvek iránt, főként abban nyilvánul meg, hogy az EVT nem fogad be olyan egyházi csoportokat, amelyek orthodox szempontból szakadárokat (mint például a Kijevi Patriarchátus).² Az Orthodox Egyházak egységes, majdnem autonóm csoportot alkotnak az EVT-n belül, amelynek számára az EVT minden vezetőszervényében a helyek 25%-a biztosított. Ez a 25% egy úgynevezett orthodox lobbit alkot, amely a nem orthodox többséggel szemben működik. Az orthodox tagegyházak csoportjához az EVT-n belül hozzátartoznak a Chalkedón előtti egyházak, amelyek annak ellenére, hogy nem alkotnak eucharisztikus közösséget a keleti orthodox egyházzal, mégis osztják annak teológiai, ekkleziológiai és erkölcsi felfogását.

Vannak továbbá bizonyos teológiai kritériumok az EVT-ben, amelyeket minden tagnak el kell fogadnia. Ha egy egyházi csoport az EVT tagja szeretne lenni, ki kell fejeznie a Háromságban-Egy Istenbe vetett hitét, aki Atya, Fiú és Szent Lélek. Továbbá Krisztust Istennek és Megváltónak kell vallania, és el kell fogadnia a Nikea-Konstantinápolyi Hitvallás teológiai kijelentéseit. Azok a szervezetek, amelyek nem felelnek meg ezeknek a kritériumoknak, nem lehetnek az EVT tagjai. Minden különböző álláspont, szempont, ekkleziológiai tantétel, morális alapelv ellenére, amelyek orthodoxok és protestánsok között vannak, a Szentháromságba és Jézus Krisztusba mint Istenbe és Megváltóba vetett hit marad az egység közös alapja az EVT tagegyházai között.

Hogyan viszonyul az Orosz Orthodox Egyház az „elágazáselmélethez”?

Az Orosz Orthodox Egyház határozott kifejezésekkel definiálta hozzáállását az úgynevezett elágazás- vagy faágelmélethez „Az Orosz Orthodox Egyház kapcsolatainak alapelvei a nem orthodoxokkal” című dokumentumban:³ „Az Orthodox Egyház nem fogadja el azt az állítást, amely szerint a történelmi szakadások ellenére a lényegi, alapvető keresztény egység állítólag sértetlen maradt, és hogy az Egyháznak érzékelnie kell, hogy az megegyezik az egész »keresztény világgal«. Azzal sem ért egyet, hogy a keresztény egység minden felekezeti korlátot felül létezik, továbbá, hogy az egyházak szétszakadozottsága egyszerűen

² 1989-ben szakadt el az Orosz Orthodox Egyháztól Filaret kijevi metropolita vezetésével.

³ A nyilatkozatról lásd bővebben: Claus-Jürgen Roepke: A három nagy egyház nyilatkozatai 2000-ben az ökumenéről. Ford. Szentpétery Péter. *Lelkipásztor*, 2002/1. 17–23. o.

az emberi kapcsolatok tökéletlen voltából következnek. Ez a felfogás azt feltételezi, hogy az Egyház egysége fennmaradt, de ez az egység külsőleg nyilvánvalóan elégtelen. Ebben az egységmodellben a keresztények feladata nem az, hogy az elveszett egységet újból megalapozzák, hanem hogy kinyilvánítsák az egységet, amely létezik és nem vehető el. Ez a modell a reformációban született »láthatatlan egyházzal« szülő tanítást ismétli meg. A fenti véleményhez kapcsolódó álláspont éppúgy elfogadhatatlan, mint az úgynevezett elágazáselmélet, amely a különböző ágakra szakadt kereszténység normalitását, sőt gondviselészerű természetét hangoztatja.” Nehéz lenne ehhez a meghatározáshoz bármit is hozzátenni.

Miért maradt a nagygyűlés gyakorlatilag észrevétlen az orthodox társadalom számára?

Nem mondanám, hogy észrevétlen maradt. Jó néhány orthodox és egyházközpontú médium írt róla. Egy internetes oldal közzétett egy fotógalériát a következő címmel: „Meleg nap, forró tenger, ökumenikus baráti ölelés.” Természetesen nem volt forró tenger Porto Alegreben, hiszen a város kétszáz kilométerre fekszik a tengertől. A tíz nap hosszú, órákig tartó megbeszélésekkel, sűrű vitákkal telt, és a repülőút is fárasztó volt a küldöttség számára Európából Latin-Amerikába és vissza. Ha valaki úgy gondolja, hogy mindez csak szórakozás és pihenés, súlyosan téved. Ez munka – kemény munka, kimerítő és hálátlan. Hálátlan, mert az „ökumenikus egyetértésen” belül vagy visszahúzódnak, vagy konzervatívnak tartanak valakit, vitatkoznak vele és kritizálják, míg otthon az Orthodoxia elárulásával vádolják csupán azért, mert ilyen eseményeken vesz részt.

A fotógaléria ezen az internetes oldalon azt célozta meg, hogy bebizonyítsa a nagygyűlés szándékosan orthodoxellenes és komolytalan lelkiségét. Például az egyik kép egy egyszerű beszélgetést mutat: a résztvevők székeken ülnek és beszélgetnek. A felirat azonban: „Orthodox küldöttek egy ökumenikus imaalkalmon”. Egy másik képen brazil táncosokat látunk (a megbeszélések közötti szünetekben valóban volt tánc, a helyi csoportok előadásában). A képaláírás így szól: „A tűzimádás az ökumené kötelező rítusává vált”.

Mondanom sem kell, hogy amikor a keresztény egyházak közötti párbeszédben részt vevő Orosz Orthodox Egyházat ilyen módon ábrázolja a sajtó, az ember konkrét szándékokra gondol: a hierarchia iránti bizalmatlanságra biztat, és szakadár hangulatot kelt. Az efféle propaganda általában különböző szakadár szerveződésektől indul ki, mint például a régi naptárat követő görögöktől vagy az otthoni „alternatív orthodox” szerveződésektől. Az ilyen propaganda nem kis feszültséget okozott a múltban a Moszkvai Patriarchátus és az Oroszországon Kívüli Orosz Orthodox Egyház között. Őszintén örülök, hogy most már megvan a lehetőségünk a probléma megvitatására szemtől szemben, nyitott és jó szándékú dialógus keretei között.

Az Orosz Orthodox Egyház (Moszkvai Patriarchátus) miért vesz részt továbbra is az EVT-ben?

A Moszkvai Patriarchátus számos ok miatt vesz továbbra is részt az EVT-ben. Az előbb párat már említettem. A kérdés eldöntésében – maradni vagy kivonulni az EVT-ből – a Moszkvai Patriarchátust a „Az Orosz Orthodox Egyház kapcsolatainak alapelvei a nem orthodoxokkal” című nyilatkozat szerint az alábbi elvek vezetik: Különböző keresztény szervezetekben való részvétel okán a következő kritériumok érvényesülnek: az Orosz Orthodox Egyház nem vesz részt olyan nemzetközi (helyi, nemzeti) keresztény szervezetben, amelyben

a) a tagsági feltételek, a szabályok vagy a szokások megkövetelik az Orthodox Egyház tanításának vagy hagyományainak elvetését;

b) az Orthodox Egyháznak nincs módja, hogy önmagát az Egy Szent Katolikus és Apostoli Egyháznak vallja;

c) a döntéshozatal módja nem veszi figyelembe az Orthodox Egyház ekleziológiai önértelmezését;

d) a szabályok és az eljárások elfogadják a többségi döntés érvényét.

Az Orosz Orthodox Egyház nemzetközi keresztény szervezetekben való részvételi szintjeinek és formáinak figyelembe kell vennie ezen szervezetek egészének belső dinamizmusát, programjait, prioritásait és jellegét. Az Orosz Orthodox Egyház nemzetközi keresztény szervezetekben való részvételének helyét és mértékét a hierarchia határozza meg aszerint, hogy mi szolgálja az Egyház javát.

Jelenleg az EVT nem tartozik a fenti kategóriák egyikébe sem, amelyek lehetetlenné tennék Egyházunk számára a részvételt egy nemzetközi keresztény szervezetben. Elismerjük azt a tényt, hogy a hararei és a Porto Alegre-i gyűlés közti időszakban az EVT minden tőle telhetőt megtett, hogy az Orthodox Egyház kéréseit és igényeit felelősségteljesen kezelje. Kivonulásunk az EVT-ből ebben a helyzetben megalapozatlan lenne.

Ez nem jelenti azt, hogy az Orosz Orthodox Egyház mindig tagja lesz az EVT-nak. Ez a szervezet folyamatosan változik: ma jobban megfelel nekünk, holnap már lehet, hogy kevésbé. Ebben az esetben a tagság újra akut problémává válik, amint ez a '90-es évek közepén történt.

Meg szeretném osztani egy észrevételemet, amelyet az EVT-ben végzett tízéves munkám és egyéb, keresztény egyházak közötti párbeszédekben való részvételem során tettem. Manapság a keresztény világ jól láthatóan két csoportra szakadt. Az egyik oldalon az Egyházak állnak, amelyek ragaszkodnak az egyházi Hagyomány szükség-szerű követéséhez: ez a csoport főként az orthodox egyházakat, a Chalkedón előtti egyházakat és a római katolikus egyházat foglalja magában. A skála másik végén azok a protestáns közösségek vannak, amelyekben a Hagyomány követése soha nem szerepelt normaként, és amelyekben gyorsan liberalizálódik a dogma, az etikai alapelvek és az egyházi gyakorlat. Ez utóbbi csoport főként az északi protestáns közösségek zömét jelenti. A szakadék a „Hagyomány egyházai” és a „liberális elhajlás” egyházai között jellegzetes és egyre szélesedik, olyannyira, hogy nagyon

nehéz megjósolni, miként képzelhető el ez a „kereszténységen belüli kollegialitás” a közeljövőben.

A tény, hogy a mi Egyházunk már nem folytat párbeszédet az amerikai episzkopális egyházzal és a svéd egyházzal, tanúsítja, hogy a kereszténység közössége, úgy is mondhatjuk, „szétszakad a varrás mentén”. Nem kétséges, hogy más északi protestáns egyházak is követik majd az amerikai episzkopális és a svéd lutheránus egyházat, és hogy hamarosan a kötelékek szükségszerűen, mondhatni menetrendszerűen szét fognak szakadni. Ebben az esetben egy szép napon „az orthodoxok és a protestánsok egy-sége”, mint a mai EVT, egyszerűen képtelen lesz elviselni a különbözőségeket terhét, és az „ökumené hajója” el fog süllyedni.

Most két, nyilvánvalóan különböző változata van a kereszténységnek – a Hagyományt követő és a liberális. A mélység a jelenben nem annyira az orthodox és a katolikus vagy a katolikus és a protestáns egyházat választja el, mint inkább a „tradicionalistákat” és a „liberálisokat” (az ilyen címkék minden mellékizével). Természetesen a protestáns táborban is akadnak őrzői a hagyományos értékeknek (főként a déli egyházakban, mint például Afrikában, Ázsiában, Latin-Amerikában). De a protestánsok között alapvetően mégis a liberális hozzáállás uralkodik.

Ilyen helyzetben, úgy gondolom, a magukat történelmi egyháznak nevező egyházaknak (orthodox, római katolikus, nem-chalkedóni) megerősítésre van szükségük fáradozásukban. Nem az említett egyházak közötti komoly dogmatikai és egyházszerkezeti különbségekre gondolok, amelyek a párbeszéd keretei között tisztázhatók. Hanem inkább arra, hogy szükség van ezen egyházak egységére a hagyományos kereszténység mint olyan védelmére létrehozott stratégiai szövetségek, szerződések, uniók kérdésében: védelem a modern kihívásokkal szemben, vagy akár a harcok liberalizmus, ateizmus, iszlám ellen. Hangsúlyozni szeretném, hogy a stratégiai szövetség gondolata a sajátom, nem a Moszkvai Patriarchátus hivatalos állásfoglalása.

Nincs szükségünk unióra a katolikusokkal, „interkom-munióra”, a kompromisszumokat követelő kétes „újra-közeledésre”. Amire véleményem szerint szükségünk van, az egy stratégiai szövetség, amely a tradicionális kereszténységet mint olyat érő kihívásokkal szemben szolgálna. Ez legfőképpen Európában érzékelhető, ahol a kereszténységtől való eltávolodás és liberalizálódás éppoly kitartóan hódít, mint a fokozatosan előretörő és tántoríthatatlan iszlám. A protestáns közösségek liberális és meggyengült „kereszténysége” nem tud ellenállni az iszlám nyomulásának; csak a hűséges, tradicionális kereszténység képes szembe-szállni azzal, készen állva morális értékeinek megvédésére. Ebben a harcban az orthodoxok és a katolikusok képesek egységes frontot alkotni, még az évszázadok alatt felgyülemlt különbségek ellenére is.

A stratégiai szövetségnek, amelyet indítványoztam, elő-ször is meg kell védenie a hagyományos erkölcsi értékeket, mint a család, a gyermeknemzés, a házassági hűség. Ezek

az értékek rendszeres gúnyolódás és nevetség tárgyává lettek Európában a liberálisok és demokraták széles körében. Házastársi hűség helyett a szabad szerelmet támogatják, az egymeműek társas viszonyát egyenlőnek tekintik a házasság kötelékével, a gyermekek nemzése szemben áll a „tervezett családdal”. Sajnos erről vallott elveink jelentős különbségeket mutatnak a legtöbb protestánséval, nem is beszélve az alapvető teológiai és ekkleziológiai sajátosságokról.

Példaként említek egy evangélikus püspökkel való beszélgetést, amely az egyik északi evangélikus egyházzal tartott teológiai párbeszéd keretében zajlott le. Egy közös nyilatkozatot próbáltunk megfogalmazni a hagyományos értékek védelmében. Elkezdtünk beszélni az abortuszról. Megkérdeztem:

– Belevehetjük a közös nyilatkozatba, hogy az abortusz bűn? – Az evangélikus püspök így válaszolt:

– Hát persze, mi nem támogatjuk az abortuszt, mi a fogamzásgátlást részesítjük előnyben.

– De az ön egyháza szerint az abortusz bűn-e vagy sem?

– Nézze, különféle körülmények vannak, például az anya vagy a gyermek élete veszélyben lehet.

– Nos, ha sem az anya, sem a gyermek nincs veszélyben, akkor bűn-e vagy sem az abortusz? – Az evangélikus püspök képtelen volt elismerni, hogy az abortusz bűn.

Ezek után miről tudnánk még beszélgetni? Az abortusz nem bűn, az azonos neműek házassága nagyszerű, a fogamzásgátlás pedig csodálatos. Ez már liberális kereszténység, a maga teljes dicsőségében. Európában az ortho-

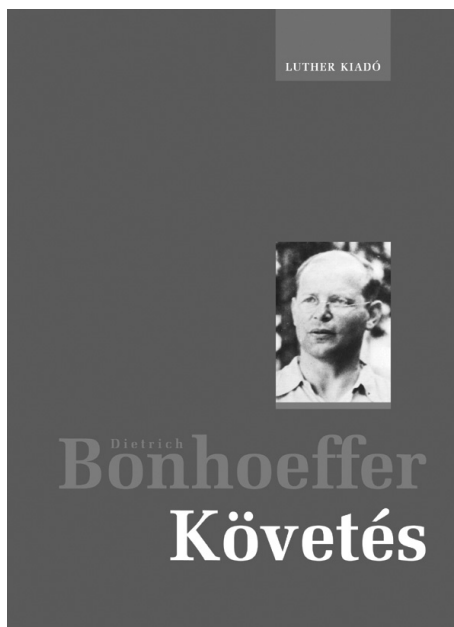
dox keresztények mellett egyedül a katolikusok őrzik a hagyományos családi értékeket, és ebben a tekintetben, mint sok másban is, ők a mi stratégiai partnereink.

Véleménye szerint az ökumené milyen formái fogadhatók el, és melyek azok, amelyek az egyházi életben végképp elfogadhatatlanok?

Az interkommunió elfogadhatatlan, a közös ökumenikus istentiszteletek azokkal az egyházakkal, amelyekkel nem vagyunk eucharisztikus közösségekben, elfogadhatatlanok. Az „elágazáselmélet” is elfogadhatatlan, és elfogadhatatlan minden teológiai, ekkleziológiai vagy morális kérdést illető kompromisszum. Elfogadhatatlan továbbá a teológiai szinkretizmus, amelyben a kereszténység alapvető tanításait felhigítják, és az orthodox hit alapvető tételeit megkérdőjelezzik.

Megengedhető és szükséges a keresztények közötti párbeszéd minden olyan formája, amely lehetőséget ad az Orthodox Egyháznak, hogy szabadon biznyságot tegyen az igazságról a nem orthodox világ szemében. Nem szabad elfelejtenünk, amit az Alapelvek rögzítenek: a biznyságtétel nem lehet monológ, mivel feltételezi, hogy van hallgatóság, és éppen ezért kommunikáció. A dialógushoz két fél kell, kölcsönös nyitottság a kommunikációra, és a megértés akarása; nemcsak „nyitott száj”, hanem „kitárt szív” is (2Kor 6,11).

*Fordította Horváth-Hegyi Áron, Köpe Lídia,
Nagy Gábor, Vigh Bence
Lektorálta Szentpétery Péter*

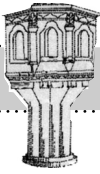
MEGJELENT

Dietrich Bonhoeffer

Követés

Amikor a Szentírás Jézus követéséről beszél, akkor azzal az ember felszabadítását hirdeti meg minden emberi rendelkezés, minden nyomasztó, lelkiismereti gyötrelmet okozó kényszer alól. A követésben az emberek saját törvényeik kemény igájából Jézus Krisztus könnyű igája alá kerülnek. Ott válik lehetségessé az emberek teljes felszabadítása a Jézussal való közösségre, ahol megmarad Jézus teljes parancsa, a feltétlen követésre hívás. Jézus parancsa embertelenül kemény annak, aki tiltakozik ellene. Jézus parancsa könnyű annak, aki készségesen belenyugszik. „Az ő parancsai nem nehezek.” (1Jn 5,3) Jézus semmit sem követel tőlünk anélkül, hogy ne adna erőt a megtételéhez. Hová vezet a követésre szólító hívás azokat, akik engedelmessé válnak? Ezzel a kérdéssel ahhoz kell fordulnunk, aki egyedül ismeri a választ. Egyedül a követést parancsoló Jézus Krisztus tudja, hová vezet az út. Mi viszont tudjuk, hogy egészen biztosan, minden mértéket meghaladóan kegyelmes út lesz. A követés – öröm. (Részlet az előszóából.)

Luther Kiadó • 268 oldal • 142x197 mm • kemény táblás • 1900 Ft

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 6. VASÁRNAP • Ézs 43,1–7

Exegézis

Az alapos exegézist segítheti Pethő Attila 2002-es előké-szítője, amelyet az *Ószövetség a szószéken* című *Lelekipász-tor*-mellékletben találhatunk. A kijelölt rész válasz az előző szakasz ítéletprófeciájára. Isten tomboló haragját egyedül Isten fékezheti meg. Ez az isteni cselekvés a teremtésből és a megváltásból következethet ki. A sorsfordulat már megtörtént azzal, hogy JHVH népe felé fordult, így nyeri el az ember a méltóságot, a nép pedig a hazatérés örömét. A 2–3. vers úgy beszél Istenről, mint az elemek és a történelem uráról. A természet elemei fölött uralkodik az Úr. A Vörös-tengeren való átkelés, a pusztai vándorlás tűzszlo-pa és Nebukadneccar tüzes kemencéje utalás lehet az isteni hatalom kiteljesedésére. A 3. versből nehéz kikövetkeztetni, hogy a próféta milyen konkrét politikai változást lát maga előtt, amelyetől népe sorsa megfordulhatna, de a hitvallás lényege a történelemben beavatkozó Isten akaratára irányul. A 4. versből kezdve a nyelvi fokozás segítségével érteti meg a próféta, hogy az egyéntől az egész világig mindenkire kiterjed Isten megváltó, néven nevező hatalma. A JHVH és népe közötti személyes kapcsolat nem csupán jelzői fordulat, amelyet a magyar fordítás is sugall, hanem sokkal inkább a cselekvés igéivel kifejezhető személyesség, az Úr és a nép viszonyának megelevenedése. A 7. versben éri el a fokozás a csúcspontját. *Mindenki, akit nevenről neveznek el* – ez a gondolat az Istenhez tartozás kötődését a birtoklás kegyelmével ruházza fel. Emberi és közösségi életünk nem céltalan és parttalan, hanem az Örökkévaló vonzásában útra lel.

A vasárnap jellege

A Szentháromság utáni vasárnapok Isten hívását hirdetik. A 6–9. vasárnapok arról szólnak, hogy Isten sötétségből

világosságra hív. Ezen belül a 6. vasárnap témája: „Kereszttség által megtérésre!” A kapcsolópont így a kereszt-ség lehet, amelyben Isten elfogadó, újjáteremtő kegyelmé-re kerülhet a hangsúly. A kereszttség nem csupán újszövete-ségi parancsolat, hanem Isten örök érvényű váltságműve, amely megjelent már az idők kezdetén. Ezzel párhuzamo-san értelmezhető a kereszttség mai aktualitása is. A kereszt-ség nem csupán a gyermekkor családi ünnepe, hanem élő megtapasztalás arról, hogy az Úr a mindennapok során hív a sötétségből az új élet világosságára. A Tamás-mise kedvelt liturgiai eleme is bekerülhetne az istentiszteletbe, amikor a kereszttségben való megerősítő áldásért járulnak a keresztelőkúthoz mindazok, akik élni kívánnak ezzel a szertartással. A szószékről elhangozhat Luther asztalának a hitvallása: „Meg vagyok keresztelve!”

Az igehirdetés felé

Közösség a kollektívizmus és az individualizáció között
A mai világ kihívása, hogy az ember mennyire tanulja meg a közösségi életformához történő ragaszkodást. A globalizáció és az izoláció között az ember keresi a választ az élet alapkérdéseire. Egyre inkább érezzük a globalizá-ció térnyerését, amelyben közel kerül hozzánk az egész vi-lág, otthonunkba költözik a föld túlsó része, és naponként száguldozhatunk az információs sztráda belső sávjában. A globális horizont kiteljesedésével együtt azonban nem tapasztaljuk meg az emberi méltóság virágzását. Techni-kai fejlődésünk mögött kullog személyiségünk fejlődése, így tapasztaljuk a mindennapokban az ember önértékelé-sének deviáns jeleit. A számítógép megabájtjai között vil-lámgyorsan utat találó fiatal nem tud beszélgetni barátai-val, a technika villámparipáján száguldó motorversenyző képtelen elkísérni nagymamáját a templomba. A virtuális győzelem ámokfutása újra és újra elkápráztatja az embert, de kiszolgáltatottan és kifosztottan botladozunk, amikor a személyesség útján vándorlunk. Nincs szó, nincs erő, nincs kapcsolat, amely embertársam személyességéhez vezet. Ebben a félelemekkel teli, valóságos világban szólít meg Isten

a személyesség üzenetével. Isten személyessége Krisztus szeretete. Ezért Krisztusban élni egyet jelent azzal: Isten személyességében élni. Ezt a különös intim kapcsolatot, Isten és ember közösségét a keresztség titkában élhetjük meg.

Sokak kedves igehelye ad útmutatást egyénieskedő, önző világunkban a bizalom felé. A próféta Isten szavában azt a gyógyító ígéretet közli, amelyben egyén és közösség egymásra talál, és a közösségben az egyén, illetve az egyén életében a közösség megtalálja a kölcsönös egymásrautaltság törvényét. A *neveden szólítottalak* önismerete és az *összegyűjtelek benneteket* közösségismerete között tapasztalhatjuk meg Isten cselekvését. Sokan az egyedülléttől való félelemből keresik a közösséget. Mivel nem tudnak egyedül élni, félnek a magánytól, ezért valósággal űzi őket a félelem az emberek közé. Sok keresztény van, aki önmagával nem tud boldogulni, saját magával kapcsolatban rossz tapasztalatai vannak, így azt reméli, hogy más emberek közösségében majd segítségben részesül. A keresztény közösség nem lelki szanatórium. Aki önmaga elől menekülve csatlakozik egy közösséghez, az visszaél vele, fecsegésre, szórakozásra, kikapcsolódásra használja azt, még ha ez a fecsegés, kikapcsolódás kegyesnek tűnne is. Valójában nem is a közösséget keresi, hanem – ha rövid időre is – a kábultságot, amely az egyedüllétet elfelejteti, éppen ezáltal halálos egyedüllétet okoz. Ilyen gyógyulási kísérlet eredménye a szónak és minden lelki tapasztalatnak a bomlasztása, s végül a rezignáció. Aki nem tud egyedül lenni, őrizkedjék a közösségtől. Fordítva is igaz a mondat: aki nem tartozik a közösséghez, őrizkedjék az egyedülléttől (Bonhoeffer). Felismerhetjük: csak a közösség tagjaként lehetünk egyedül, s csak aki egyedül van, az élhet közösségben – a kettő összetartozik.

Ez az összetartozás jelenik meg a próféta igehirdetésében. Úgy beszél a cselekvő Istenről, mint aki az embernek egyéni, név szerinti méltóságot ad. Úgy hirdeti Isten népének összegyűjtését, mint aki a közösség küldetését látta. Így az ember önismerete, önértékelése és önbecsülése Istentől áradó kegyelem. Ha az Isten drágának tart bennünket, ha az Örökkévaló szeret és néven nevez minket, akkor mi se féljünk saját életünket értékelni és szeretni.

Isten parancsában ott találjuk a helyes önszeretet paragrafusát is. A *szerezd felebarátodat, mint magadat* parancsolat utal önmagunk elfogadására. Az önvád és az önimádat között kell keresnünk a Szentírás bölcs útmutatását, mint az áldó és pusztító oltalmak közötti menedéket, a személyesség kulcsát. Ismerd meg magadat! – hirdeti a mai korszellem megannyi divatirányzata. Az önmegváltó tréningek, önfejlesztő meditációk és önmegvalósító továbbképzések piacán Isten ígéje szól hozzánk: neveden szólítottalak, nevedről neveznek. Életünk becsületét és értékét Isten világosságának a tükrében tapasztalhatjuk meg. Ő már előbb szeretett, hogy mi is szeretni tudjunk.

„Hajolj fölém, hogy arcodba láthassam az arcom” – Zek Zoltán kétkedő istenkeresése során rátalált a keresztény önismeret krisztusi útjára. Isten arcában láthatom meg

életem tekintetét, Krisztus nevében fogalmazódik újra személyes életem története. De nemcsak önismeretre van szükségünk a próféta útmutatása szerint, hanem a közösségismeret is osztályrésze kell hogy legyen életünknek. *Összegyűjtelek a föld végéről, a messzeségből* – mondja az Úr. Isten teremtő akaratában az embert közösségbe állítja. Ez a közösségi életforma Isten ajándéka, ahol az összetartozás tudata erősíti méltóságunkat. A közösség lételeme a befogadás. Az evangéliumi történetben olvashatjuk Jézus útmutatását a befogadást illetően. Isten országában a kirekesztés és a kiközösítés nem járható út. Az elfogadás és a befogadás ellenben az Úr áldása. A közösség tagjai nem csupán a bennfentesek, az nem csak a gazdag és jómódú, „értékes” emberek gyülekezete. Isten közösségébe tartozik mindenki, akit az Úr dicsőségére teremtett és alkotott, akit az Örökkévaló oltalmában keresztteltek meg.

Ézsaiás próféciája legyen útmutatás személyes és közösségi életünkben. Az individualizáció és globalizáció kihívásai közepette adjon nekünk bátorító ígéretet Isten cselekvő akaratának megtapasztalására.

Solymár Péter Tamás

.....

Tallózó

„(...) megváltottalak (...) ezt »perfectum profeticum«-nak nevezik. A próféta oly szilárd meggyőződéssel hiszi, hogy az isteni ígéret teljesülni fog, hogy úgy írja le a jövőendő eseményeket, mintha már látta vagy hallotta volna megvalósulásukat. Ezért pl. nem mondja, »Babilón el fog esni«, hanem »elesett Babilón« (...)» (*Hertz-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„A második ok, amiért Izráelnek nem kell félnie, az, hogy Isten szereti. Ez a különleges szeretet nem annak az eredménye, amit a nemzet tett, nem is egy különleges tulajdonságának gyümölcse, hanem Isten választásának köszönhető. (...) Bár Ézsaiás elsősorban a Babilonból való visszajövetelre utal (...), egy átfogóbb összegyűjtésről is beszél. Krisztus második eljövetelekor Izráel megint össze fog gyülekezni (...).» (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

„Dicsőséges és megdöbbentő bizonyágtétel ez arról, aki kegyelmes a bűnöshöz, s amikor a bűn elviselhetetlenné válik, a bűnös helyett a bűnt veti el! Ezt vitte véghez Isten Krisztus által.” (J. N. Darby: *A Biblia könyveinek áttekintése. Evangéliumi Kiadó*)

„Isten népének teremtője (...). Ő adott neki nevet, és ezzel vállalta érte a felelősséget és a gondviselői köteleességeket. Ez megmutatkozik abban is, hogy kiváltotta népét a száműzetésben az adósszolgaságból.” (*Biblia magyarázó jegyzetekkel. Magyar Bibliatársulat, Kálvin Kiadó*)

„Isten gyermekei olyan tökéletesen részesednek az isteni életben, hogy már nem saját nevükön szólítják őket, hanem az Úr nevét viselik.” (*Jeromos Bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„Ha lehet egyáltalán fokozni az 5Móz 7,7k bizalmas, de józanító közlését vagy Hóseás próféta Isten-parancsolta szeretetét (Hós 3,1), akkor itt, e vallomásban Isten szinte kiszolgáltatja magát, kitárva legbensőbb érzéseit (...)” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Talán a leggyengédebb szavak ezek, amelyekkel Isten valaha is gyermekeit illette (...). Ennek a szakasznak az erőteljes bátorítása a teremtés és a megváltás nagy igazságain nyugszik, melyek jelentése a szakasz előrehaladtával egyre gazdagabban tárul fel. (...) Azoknak, akiket így szeretnek, nem lehet semmi félnivalójuk (vö. Róm 8,31–39).” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve*. Harmat)

.....

Illusztráció

TÖRTÉNET

(Ha tűzben jársz, nem perzselődsz meg, a láng nem éget meg. Mert én, az Úr, vagyok a te Istened, Izráel Szentje, a te szabadítód!)

A 2. világháború utáni zsidó legendáriumból

Auschwitz felszabadulása után néhány héttel a túlélők összegyülekeztek egy helyen, azzal a céllal, hogy bírósági tárgyalást rendezzenek. Megválasztották a bírót, az esküdteket, az ügyvédet, az ügyészt. Csak a vádlottak padja látszott üresnek. Oda magát Istent ültették.

A vád lényegében bűnpártolás volt. A kétségbeeső kérdés: Hogyan engedhette a Mindenható, Izráel Szentje azt, ami történt? Hogyan hallgathatta az Irgalmasság Atyja a gázkamrák sikolyait, anyák és csecsemők, kisfiúk és kislányok hangját? Hogyan nézhette a Seregek Ura a kemencék füstjét, amelyekben egész családok váltak semmivé?

A tárgyalás hamar véget ért. Az ügyész szenvedélyes, olykor zokogásba fúló szavaira a védő lehajtott fejjel hallgatott. Az esküdtszék és a bíró döntése egyhangú volt: a vádlott bűnös.

Ekkor egy rokonszenves megjelenésű, karcsú fiatalember lépett be a terembe hosszú köpenyben, s megkérdezte, hogy mi folyik itt. A bíró elmondta a tárgyalás történetét. A fiatalember azt kérte, legyen perújrafelvétel: ismételjék meg a tárgyalást, ő vállalja a védő szerepét.

A többiek meglepetten bár, de elfogadták a javaslatot. Ám igazán akkor lepődtek meg, amikor azzal szembesültek, hogy az új védő olyan ügyesen érvel, hogy az ügyész lépésről lépésre meghátrálni kényszerült. Amikor elérkezett az ítélethirdetés ideje, az esküdtszéknek és a bírónak nem volt más választása, mint felmenteni a vádlottat.

A per végeztével a fiatalember távozott. S amikor az ajtónyitáskor a huzat kissé fellebbentette földig érő köpenyét, akkor látták csak, hogy az fekete szőrrel borított, patában végződő lábakat takar.

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 7. VASÁRNAP • 2Móz 16,2–3.11–18

Textusunk tartalmilag közel áll a pünkösdi ünnepi alapigénkhöz (4Móz 11). Jelentős azonban a különbség is, és meghatározza a mondanivalót az, hogy egyházi esztendőnek különböző helyén szerepelnek.

Exegézis

A választott nép megtapasztalta Isten hatalmát és azt, milyen nagy szeretettel szereti és oltalmazza népét. A fáraó elnyomó hatalma megszűnt a tizedik csapás után. Ahhoz, hogy a győzelem teljes legyen, el kellett pusztulnia a fáraó haderejének. Ez a győzelem Isten győzelme. Ez után a nagy győzelem után hálaadó éneket énekelnek. Talán lehet azt is mondani, hogy ezt követően naiv reménységgel néznek a jövő felé. Naiv hittet, várakozással készülnek az előttük lévő útra. Úgy gondolják, már csak jó jöhet. A hálaének utolsó sora is – amely könyörgés – utal erre: Jahve királyi uralma az Egyiptomból és a fáraótól való megszabadulás után is legyen megtapasztalható a választott nép számára. A tizedik csapás és a kivonulás ritualizálódott a későbbi nemzedékek életében.

Azonban a Sínai-hegy és Kánaán felé vezető úton Isten próbatételeket állít. Az egyiptomi tíz csapás után tíz próbatétel vár a választott népre. A Sás-tenger elhagyása után, Súr pusztája felé haladtukban Isten olyan helyzetbe hozza őket, amelyben tanúsítaniuk kell hűségüket, Isten iránti bizalmukat. Míg az egyiptomi szabadulás során a fáraó szívét Isten keményítette meg (a fáraó, aki istennek tekintette magát, játékszerré vált Isten kezében; a dolgok nem úgy alakultak, ahogy a fáraó akarta), a Vörös-tengeren való átkelés után a próbatételek hatására a nép keményíti meg a szívét. Az lett volna Isten szeretete megtapasztalásának következménye, hogy a nép megnyitja a szívét, és rábízza magát az Úrra. Ez áldások forrásává és gyógyulássá lett volna számára. Ám megkeményedett szívük elbizonytalanodik abban, hogy Isten egyáltalán velük van-e.

Textusunk az Egyiptomból történt szabadulás után egy hónappal bekövetkezett eseményt írja le, amikor fellép az élelmiszerhiány. A nép azonnal zúgolódní kezd, és Mózes ellen fordul. Hertz írja, hogy a történet leírása igazolja annak megtörtént voltát, tudniillik nem kozmetikázza, nem hallgatja el az eseményeket. Feltárja ugyanakkor Mózes rendkívüli egyéniségének vonásait, aki képes összebékíteni és vezetni a széthúzó és fellázadt csoportokat. Esetenként a zsidó írásmagyarázók Mózes egyéniségét és jellemét nagyobbra értékelik, mint Isten cselekvését. Ezt a megjegyzést csupán azért írom ide, mert úgy tűnik nekem, mintha az egyház olykor szintén nagyobb jelentőséget tulajdonítana az emberi szempontoknak, a rátermettségnek, a tehetségnek, mint Isten munkájának. A húsos fazekak em-

legetése jelzi, mennyire szelektív a nép emlékezete. Egyiptomban egyáltalán nem éltek jólétben és bőségben. Az elszenvedett megpróbáltatás, éhség felnagyítja emlékeztükben az Egyiptomban megélt viszonylagos biztos ellátás minőségét, és felnagyítja a jelen szenvedéseit. Egyiptomban az Úrhoz kiáltottak kétségbeesett helyzetük miatt, és várták Isten szabadítását. Itt pedig azt mondják: *Bárcsak haltunk volna meg az Úr kezétől Egyiptomban!* A népnek a vezetőjével történő szembefordulása tulajdonképpen Istennel való szembefordulást jelent.

A 11. versben Isten szólal meg, Mózesrel beszél. Az az Isten, aki megmutatta, hogy ura a történelemnek, most megmutatja, hogy ura a természet erőinek is.

Isten meghallja Izráel fiainak zúgolódását, és ígéretet tesz arra, hogy gondoskodik ellátásukról. Az Úr szándéka az, hogy biztosítsa népe számára a megélhetést, de az is, hogy igazolja előtük: ő Jahve, a nép Istene, a csodák Istene, aki hatalmát népe javára fordítja. Az ígéret tartalma, hogy húst és kenyeret kapnak.

A fűrj (*Coturnix coturnix*) vándormadár, tavasszal Arabiából nagy tömegekben jön. Különösen gyakran pihennek meg a Vörös-tengernél, a Sínai-félszigeten és Palesztinában. Repülésükhöz felhasználják a szelet. Amikor kimerülve leszállnak, könnyen esnek zsákmányul. A fűrjek a mannával ellentétben egyszeri ajándékot jelentenek. A manna, a mennyei kenyér neve a „Man hu?” (Mi ez?) népies etimológiából származik. Egyes írásmagyarozók a tamariszkuszfáról származó mézszzerű cseppekre gondolnak. Ezt a Sínain élő beduinok *mannak* nevezik. A tamariszkusz bőséges váladéka glukózt és fruktózt tartalmaz, de proteineket nem, így nem lehet sokáig eltartani. Egy másik elmélet szerint, amelyet évtizedekkel ezelőtt olvastam, a manna egy Szibériában termő zuzmó lehetett, amelyet a szél 1000 km-es távolságnál is messzebbre elvitt. Ez nagyobb bőségben található, mint a fent említett tamariszkuszból származó táplálék. Hertz Rásira hivatkozva írja, hogy először harmat hullott, azután a harmatra a manna, amelyre újból harmat rakódik, és így két harmatréteg közé volt ágyazva.

Úgy gondolom, különös jelentősége nincs is annak, hogy mi lehetett a manna. Ami biztos, hogy Isten csodát tett népével. Gondolhatunk Ászáf zsoltárára, aki „isteni kenyérnek” nevezi (Zsolt 78,25). Mindenkinek egy ómernyi kellett a sátrába vinni. Egyesek nem tartották be az útmutatást, és a következő napra is eltettek belőle. Nem volt hitük abban, hogy Isten a következő napra is megadja eledelüket. Nem volt senkinek sem hiánya, sem félreterhető tartaléka.

Töprengés az igehirdetésről

Örömmel olvastam Cserhádi Sándor írását a *Lelkipásztor* ez évi 5. számában, és szeretném tanítását követni abban, hogy nem hagyom faképnél a textust, de nem is bújok az egérlyukba. Ennek megfelelően egy fő üzenet két irányára szeretném helyezni a hangsúlyt:

Építs Isten ígéretére!

– Nem halsz éhen!

– Nem halsz meg!

Úgy gondolom, meg kell erősíteni magunkat és a ránk bízott gyülekezetet abban, hogy földi és örök életünk biztonsága azon múlik, merjük-e életünket egészen Isten kezébe tenni.

Az ezredforduló kereszténysége szinte teljes egészében azonosult azzal a korszellemmel, filozófiával, amely arra programozza be az embert, hogy itt és most van az örök élet. Itt és most kell megragadni a pillanatot adta lehetőségeket, és bebiztosítani az embernek magát egy gyorsan elröppenő örökkévalóságra. A kereszténységen végbement, amit Lenin a munkásosztállyal kapcsolatban mondott. Lenin ugyanis prófétai lélekkel meglátta: ha a munkásosztály odaül az egyiptomi húsosfazekak mellé, elveszíti forradalmi dinamizmusát.

A kereszténység teljesen magáévá tette a jóléti társadalom által felkínált lehetőségeket, és elveszítette a Jézus Krisztussal való személyes kapcsolatát. Azok az értékek, amelyek mint a Lélek gyümölcse állnak előttünk a Galatavélben, legfeljebb az igények szintjén jelentkeznek: igényem hogy engem szeressenek, biztosítsanak számomra minden elérhető és elérhetetlennek tűnő örömet, hagyjanak békén, legyenek velem szemben türelmesek, szívélyesek, jóságosak, szelídek. A hűség talán az elvárás szintjén sem jelentkezik. Az önmegtartóztatás pedig mint valami fakíroknak szóló nevetséges elvárás vagy ritkaságszámba menő, hindu vagy buddhista szerzetesek által megvalósított érdekesség szerepel. Pedig ezek gyümölcsök. Azok részesülnek benne, akik Isten kenyerén élnek, a mindennapi és az örök élet kenyerén.

Aki rá meri bízni magát Isten ígéreteire, az nem hal éhen. A mindennapi kenyér, a mai meg a holnap minden biztonnal megadatik nekünk. Nem kell a földön az örökkévalóságra berendezkedni. Igaz, Isten olykor próbára tesz. (Személyes példa, megtapasztalás az Emmaus, amelynek alapkövét 1988 novemberében tettük le, s amelynek „zárlóköve”, a templomszentelés 2005 szeptemberében zárta le az építkezést. Akár egy vagy két év alatt is felépíthető lett volna. De mivel néhányan elhatároztuk, hogy az Úrtól várjuk a támogatást, ő majdnem a pusztai vándorlás időtartamának fele alatt biztosította a ház elkészültét. Nem akarta, hogy tisztességtelen eszközökkel építkezzünk. Sokszor tett próbára, sajnos sok volt a csüggedés is közben.)

A mindennapi kenyér Istentől való biztosítása feltételezi, hogy először Isten országát és annak igazságát keressük, s ami földi életünk mindennapi szüksége, az a ráadás. Soha nem szabad arra gondolnunk, hogy biztosítanunk kell a magunk számára a jólétet a földön, és az örök élet a ráadás.

Jn 6 szerint Jézus arról beszél, hogy ő az élő kenyér, amely a mennyből szállt le: *ha valaki eszik ebből a kenyérből, élni fog örökké.* Jézusról mint élő kenyérről nem csupán a koporsók mellett kell prédikálnunk. Egész szolgálattunknak, az igehirdetésnek és a lelkigondozásnak egyaránt

arra kell irányulnia, hogy az emberek megismerjék: Jézus olyan táplálék, amely megtart az örök életre. Belőle is mindennap kell táplálkoznunk. Nem gondolom, hogy a Miatyánk negyedik kérése az eukarisztiáról szól, mint ahogy azt néhány írásmagyarázó vallja, de afelől meg vagyok győződve, hogy az élet igéjével minden kereszténynek naponként kell élnie. Erre nevelni kell a gyülekezetet. A naponkénti bibliaolvasás és imádkozás része kell, hogy legyen a keresztény ember életének. Jó személyes életünk és mások életének olyan példákra hivatkozni, amelyek arról tanúskodnak, mennyire biztonságos úgy élni, hogy Jézus társává lett mindennapjainknak. Úgy, hogy utat mutat, úgy, hogy oltalmaz, és úgy, hogy táplál. Jelenlétében sokkal hamarabb felfedezzük tévedéseinket, hibáinkat, mulasztásainkat, bűneinket. Sokkal könnyebben jutunk megbánásra, és vágyakozunk a megújító kegyelem után. S mivel egyházunkban egyre inkább gyakorlattá válik a minden vasárnapi úrvacsoravétel, Jézus szavára kell figyelniünk: *Bizony, bizony, mondom néktek: ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok a véré, nincsen élet tibennetek. Aki eszi az én testemet, és issza az én vére, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem igazi étel, és az én vérem igazi ital.* (Jn 6,53–55)

Bozorády Zoltán

Felhasznált irodalom

A Biblia ismerete kommentársorozat. 1. 1Mózes – 5Mózes. Budapest, 1998.
Jeromos Bibliakommentár. 1. Az Ószövetség könyveinek magyarázata.
Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2002.
Hertz, J. H.: *Mózes öt könyve és a haftarák. 2. Exodus.* Budapest, 1984.

Tallózó

Tekintettel arra, hogy a textus egy része 2005-ben Laetare vasárnapján is alapíge volt, a Lelkipásztor 2005/2. számának 76. oldalán olvasható egy tallózó a 11–15. versekhez, ezért most az ott megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.

„(...) hasonlított valamihez, amit Egyiptomban manának neveztek, alkalmazták tehát az ismert nevet az új eledel jelölésére. Az arabok »man«-nak neveznek egy édes, ragadós, mézszerű folyadékot, amely májusban vagy júniusban csepeg egy bokor fájából, amely a Szinaj-félszigeten honos. Ez azonban csak kis mennyiségben fordul elő, és nem felel meg annak a leírásnak (...).” (*Hertz-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Visszasírja a nép az »egyiptomi húsfoszakakat«. Az utóbbi azonban inkább csak a múlt megszépítő távolságából, mint reális emlékből értékelhető. Nem voltak a szolgasorsban levő izráeliek olyan közeli kapcsolatban a húsfoszakak tartalmával (...).” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Inkább jóllakva meghalni, mint éhen – nincs más választásunk! Ezen a körön belül mozog az emberi okoskodás.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„Izrael fiai itt még ugyanazon kegyelem tárgyaiként jelennek meg, amely őket Egyiptomból kivezette, és ezért zúgolódásukra Isten közvetlen segítséggel felel. (...) Emlékezniük kellett volna arra, hogy összehasonlíthatatlanul jobb volt Istennel lenni a pusztában, mint a fáraóval a téglavetők között. De mindezt nem tették meg, mert az emberi szívnek végtelenül nagy fáradtságába kerül, hogy az Isten tiszta és tökéletes szeretetének hitelt adjon. (...) A mennyei mannát naponként frissen kell gyűjtenie. A tegnapi nem jó mára, a mai nem jó holnapra. Naponta kell a szellem új erejével Krisztusból táplálkoznunk, mert különben megállunk a növekedésben. (...) Ha egy izraelita elmulasztotta volna a számára Istentől rendelt élelmet a kora reggeli órákban összegyűjteni, akkor rövidesen erőtlenné vált volna útja folytatására. Ugyanígy van ez velünk is. Ha nem Krisztus a mi lelkünk fő tápláléka, lelki életünk óhatatlanul elgyengül.” (C. H. Mackintosh: *Elmélkedések Mózes 1–5. könyvéről.* Evangéliumi Kiadó)

Illusztráció

GONDOLATOK

(Meghallottam... zúgolódását)

„...ami a testen könnyít, könnyít a lélek bajain is...”

François-Marie Voltaire (1694–1778)
francia filozófus

(Hát azért hoztatok ki bennünket ebbe a pusztába...)

„Túlóságosan megalázzuk a gondviselést, amikor a saját fogalmainkat tulajdonítjuk neki amiatti bosszúságunkban, hogy nem tudjuk megérteni.”

Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij (1821–1881)
orosz író

TÖRTÉNET

(harmat hullott a táborra körös-körül...)

Összeszedni naponként, ami adatik

A kereszténység az öröm vallása. Placid atya, a Gulágot is megjárt öreg bencés szerzetes mesélt egy történetet, amely megmutatta, hogy az ő életében az öröm nagyon szilárd alapokon nyugszik.

A történet arról szólt, hogy több társával együtt megjárták a Gulágot, és ha nem is könnyen, de tudtak örülni. Ez tartotta életben őket.

Bajnokságot rendeztek, ahol az volt a feladat, hogy örömeiket gyűjtsenek. Minden este összegyűltek, és mindenki elmesélte, hogy hányat sikerült találnia. Ne gondoljunk nagy dolgokra; az elmaradt korbácsütések, a néhány morszával több kenyér jelentette az örömet számukra.

Volt társuk, aki nem volt hajlandó erre a gyerekes játékra; nem tért haza a lágérből. Ez volt a túlélési stratégia számukra. Ottani tapasztalatai közül ez számára a legfontosabb.

VERS

Juhász Ferenc: *A sejtelem harangjai* (részlet)

Istenem, fogj meleg szádba,
hogy ne legyek olyan árva,
hogy ne legyek olyan árva.

Nem hittelek, most se hiszlek.
Meg nem öllek, meg sem eszlek.
Hő-áramok feléd löknek.

Kellene már, hogy te fogj meg,
piros nyáladban forgass meg,
elevenen ropogtass meg.

Hogy ne legyek olyan árva
Sírnék szád nagy odújába,
Odvás fogak közé zárva.

Hogy ne legyek olyan árva,
hogy ne legyek olyan árva.

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 8. VASÁRNAP • Ézs 2, 1–5

Homiletikai jellegű előkészítő¹

A legszebb és egyben a legnehezebb szakasza Ézsaiás könyvének, mondják a teológusok, és ezt mi is tapasztalni fogjuk vasárnap a szószéken. Prófétai jövendölés, amelyvel új szakasz kezdődik a próféta, Isten népe és a világ életében. Érdemes összevetni szakaszunkat a kortárs Mikeás szinte azonos üzenetével. A keletkezés körülményeinek vizsgálata helyett arra csodálkozhatunk rá, hogy az adott korban és történelmi helyzetben fontosnak és időszzerűnek érzik az Istentől jövő üzenet átadását.

Nincs kormeghatározás. A látomás Júdáról és Jeruzsálemlről szól. Üdvjövendölés, amely a könyv folytatása alapján a közeli történelmi események értelmezését és a végső idők várakozásának reménységét is magában foglalja. A jövő, az új idő, az új teremtés kora következik. Ezt valós és szimbolikus képek segítségével tolmácsolja.

Súlypontok a szöveghez

Ézsaiás azt mondja el, amit Isten rábíz. Hitvallása arról az Istenről szól, aki véghezviszi akaratát és szándékát népe és a világ életében. A döntés Istentől jön, akinek ez a jövőképe, sőt a programja is. Jó, ha ezt soha nem felejtjük el.

¹ Az exegetikai előkészületekhez lásd De Hulster-Nagy Dorottya írását in: *Ószövetség a szószéken*. Luther Kiadó, Budapest, 2004.

Az „utolsó napokban” kifejezés, amely a napok végét is jelöli, a szövegnek eszkatologikus tartalmat ad. Isten ideje ott kezdődik ebben a világban, ahol az emberé abba-marad. Valami rossz, bizonytalan lezáródik, és valami új jön létre, szilárd, biztos alapokon.

Teljes átalakulás ez, amelynek látható jelei lesznek. Ezt várni kell, sőt tenni is kell érte.

Középpontban az Isten helye, a templomhegy, a Sion áll. Félreeső határhegyből az Isten lakóhelyévé lett, éppen ezért magasodik ki a többi hegy közül. A leghíresebb, a legszentebb a Biblia hegyei között. Isten választotta magának, mint népét is, s ő tudja, miért. A név jelentéstartalma is erre utal: kiváló, kiemelkedő, ragyogó, napos hely.

Ezt látni kell, mert egyedül az Úr az Isten, aki találkozást készít, hogy tanítson igéjével. A hegyről jön a tanítás, az ige. Az igazán fontos és szükséges az élet megéléséhez, ami értékálló és maradandó, ami értelmet és célt ad. Ezért érdemes felmenni az Istenhez azoknak, akik ismerik és tudják, de azoknak is, akik vágnak a megismerésre és találkozássra. A látomás szerint özőnlík, zarándokol hozzá valamennyi nép, nemcsak a kiválasztottak. Így telik meg a föld az Örökkévaló ismeretével.

Ennek oka a vele való találkozás, az a felismerés, hogy Istennél van a válasz, a megoldás minden helyzetre és kérdésre. Igazságot szolgáltat a népeknek, ezen belül először ítélt. Ez a fenyítés azonban más tartalommal bír, mint gondolnánk. Ott van benne a mentő szeretet szándéka, aminek a következménye lehet az újrakezdés. Mert nemcsak felmenni kell az Úrhoz, hanem onnan vissza is kell térni, járni kell az ösvényen. Megítélten, de megváltozva.

A folytatás Isten szándékának következménye, ami onnan, az isteni magaslatokból kínál lehetőséget, annyira szép, hogy szinte felfoghatatlan. Isten azt akarja, hogy megszűnjön a háborúság, az emberi kizsákmányolás, a gyűlölet, s megteljen a világ azzal, amit Isten kínál és ad. Fegyverekből szerszámot készíteni, hadakozás helyett békességre törekedni – ma is hihetetlen és megvalósíthatatlannak tűnő feladat.

Ezért is hozza le a földre az 5. vers felhívása a megszólítottakat, amikor a jelenre vonatkoztatva azt a tanácsot adja: Járjunk az Úr világosságában! Isten népének ebben a fényben kell élnie, hogy Istenre figyelve, rajta tájékozódva a békességet, békét munkálja.

Az igehirdetés felé

Ézsaiás próféciai a mindennapok részeivé lettek. A szorító és múltó idő késztetése, az élet napi megélése, az átélt és megtapasztalt dolgok akkor és ma is kérdések elé állítják az embert. Megvan bennünk a szándék, vágy, hogy életünket, világunkat szebbé, jobbá, de legalább mássá tegyük. Örök emberi akarat ez, s egyben teremtésbeli kötelezettségünk. A hogyan kérdése és lehetősége van előttünk ebben az igében.

Isten azt akarja, hogy megtaláljuk a megoldást. Ezt mu-

tatja meg ott, a Sion hegyén mindenkinek. Mi ez a hatalom, ez az erő, ami ebből a találkozásból származik? Azért kételkedünk, mert sokszor az eredményekben sem tudunk bízni, a megtapasztalásainkat is kételkedés és bizonytalanság veszi körül. Izrael népe sokat harcolt megmaradásáért és Isten ügyéért. Most le kell tenni a fegyvert, és abban az Istenben kell bízni, azt kell követni, aki nem erőszakkal, földi hatalommal, de véghez viszi akaratát és szándékát. Ez az új, a más, az egyetlen lehetőség.

Világosságban való járásra hív! Minket, akik nem csak Ámóc fiának látomását ismerjük. Akiknek fel sem kellett menni a hegyre ahhoz, hogy ez az ismeret a birtokunkba kerüljön. Jézus közénk hozta ezt a tanítást, sőt ami ennél sokkal több, életével hitelesítette azt. Ez nem csupán vízió, utópia a világ egén, hanem járható ösvény, amely célhoz vezet. Kezünkben a Hegyi beszéd tanítása, s a „testé lett ige”, ami több, mint lehetőség korunk embere számára s nekünk. Járjunk vele, vagy legalább engedjük, hogy velünk járjon.

Vázlat

Napok hordaléka – Az ember jelenképe

Utolsó napok. Végző napok. Kritikus napok. Sok mindeért igaznak érezzük ezeket a megállapításokat, ha ma körültekintünk világunkban és életünkben. Ennek etikai következményei is vannak. Napi hírek, amelyeket komolyan veszünk, vagy csak együtt élnek velünk mindennapjainkban, s mintha következmény nélkül történnének meg.

Valahogy minden bizonytalanná lett. Múlt, jelen, jövő terheli gondolatainkat, érzéseinket és szinte egész életünket. Mintha csak a túlélésről szólnának a napok. Csak ezt bírjuk ki, majd csak lesz valahogy. Reformok, útkeresések lehetőségei, amelyek kivezethetnek a sötét alagútból. Erről a tapasztalatról hitelesen tudunk szólni.

Van-e remény, megoldás? Kimozdul-e a világ az ön maga által létrehozott kátyúból?

Ézsaiás látta, hogy sok ember felmegy az Úr házába, megismeri Isten útját, és utána békességben élnek egymással. Ilyen egyszerű lenne? Mi ebben a mi szerepünk? Talán semmi, de a lehetőségünk annál több.

Felmenni a hegyre – Isten jövőképe

Isten a mélységből, a napi gondokból, problémákból, harcainkból, kudarcainkból hív magához. Jöjjetek! Ti, akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve... Vállalkozzatok a nem könnyű útra. Felmenni nehezebb, mint a síkon járni, s menni is nehezebb, mint ülni. Az utat sem mindig ismerjük. S hányan akarnak vezetni, félvezetni! Ígéreteik nem az Úr hegyére, hanem saját jól megtervezett, hegynek látszó halmocskáikra vezetnek. De ezt csak később veszük észre. Talmi ígérekkel próbálják utánozni az igazit, az értékest, a használhatót, azt, amire vágyasz, ami nélkül

lehetetlen a folytatás: élet, egészség, boldogság, békesség, üdvösség.

Tudni kell, hogy kihez mész, s az sem árt, ha tudod, miért. Csak akkor indulj, ha akarsz, ha készen vagy az indulásra. A hívás mellett a biztatásra is szükség van. A magas hegyre egyedül nem mehetsz, kellenek társak, segítők. Azért, hogy odaérjünk a legmagasabb pontra, a találkozás, a tanítás helyére. Itt a mérték már nem az ember szintje, hanem az Isten ígéje. Ott a hegyen, a felhők fölött tisztán lehet látni. Lenézve kitisztulnak életünk, világunk ködös foltjai, vagy csak átértékelődnek a dolgok. Kiderül, mi az igazán fontos és szükséges. A hatalom, a siker, a pénz, a biztonság hegyei eltörpülnek az Isten hegye mellett. (Temetői élményem volt, amikor mi búcsúztunk, a szomszédos házból veszekedés hangjai törték meg a szertartás csendjét. Borzasztó volt az átélt szakadék meglátása, hogy az ember és az Isten lehetősége egészen más.)

Az Úr világosságában járni – Fel-felcsillan a fény

Amikor a megdicsőülés hegyén a három tanítvány átélte, mit jelent ebben a fényben élni, azt mondták: *Jó nekünk itt lenni.* Aki Istennel van, az a világosságban van. Lehet ennek a fénynek hordozója. Az átélt események hatására Isten szándékának engedelmeskedő, akaratát cselekvő gyermekévé lehet. Missziói szolgálat ez, a sötétség legyőzése. Nem erőszakkal, presszióval, hanem a világosságban járással. Ennek az lehet a következménye, hogy már-már hihetetlen dolgok is megvalósulhatnak, amiről a próféta szól népéhez: *Kardokból kapákat, lándzsákból metszőkéseket csinálnak.* Sötétségből világosság lesz. Jézus ezt élte meg. Ezért kell nekünk is így élnünk és szolgálnunk. Ő mondja: *Ti vagytok a világ világossága.* (Mt 5,14–16)

Kis János

.....

Tallózó

„(...) a háború nem Isten akarata, hanem az Istentől elszakadt bűnös emberek műve. (...) Jákób házában már most is az »Úr világosságában« kell járnia (...).” *(Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)*

„Az, hogy ez a prófécia éppen itt van, ahol Ézsaiás Izrael elvetéséről és megítéléséről szól (...); azt igazolja, hogy Izrael széttörése út és előfeltétel a világszombathoz, de az utolsó napokból kibontakozó békeország mégis az üdvtörténeti előfeltételeken: Izraelen és a Sionon valósul meg. Az univerzális Izrael és Sion nem más, mint a lelki Izrael, a lelki Sion. (...) Mindez azáltal megy végbe, hogy a népek megtanulják az »Úr utait«, megismerik Azt, Aki azt mondja: »Én vagyok az Út!«” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata.* Kálvin Kiadó)

„A békesség nem emberi erőfeszítések eredménye lesz, hanem Isten jelenlétének és Jeruzsálemben végzett munkájának következménye.” *(A Biblia ismerete kommentár-sorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)*

„Isten (...) békességet teremt a világban. De nem úgy, hogy világuralkodóvá teszi Izráelt, hanem tervét a próféta által közölte, igazságot tevő *igék* által viszi végbe.” (*Biblia magyarázó jegyzetekkel*. Magyar Bibliatársulat, Kálvin Kiadó)

„Az Úr házának felmagasodó hegye nem az ember képzeltségének jelképe, mint volt a Babel tornya, hanem tájékozódási pont, ahová tanításért, békére ösztönző feddésért áramlanak a népek.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„(...) ez a béke csak akkor válik majd valósággá, amikor a nemzetek hajlandóak lesznek megalázni magukat az ige előtt, amely a *Sionról* hangzik, ahol az egy igaz Isten kijelenti magát. Az a béke, amely más alapokon nyugszik, kegyetlen megtévesztés csupán.” (Barry Webb: *Ézsaiás könyve*. Harmat)

„Az egyik a józan emberi értelem fénye, ebből akarunk emberi gondolkodásmódot kialakítani. A másik a hit világsága. Ez a fény azoknak adatik, akik hisznek Jézusban. Az értelem fényében csak azt láthatjuk, ami van, a hit fényében az is látható, ami lesz. (...) Abban az időben erősen hanyatlott Dávid trónjának dicsősége, és mind magasabbra emelkedtek azok a hegyek, ahol a bálványok voltak. De ő látta az Úr hegyét, ami mindennél magasabb.” (Keken András: *Segítség*. Keken Andrásné)

.....

Illusztráció

TÖRTÉNET

(a *Sionról* jön a tanítás...)

Bor és víz (avagy történet a „világbéke” fundamentumáról)

A lelkész békíteni igyekezett egyik hívét, egy okos, bibliás parasztembert, aki a testvérével volt haragban egy régi sértés miatt. Emlékeztette az öreget Jézus szavaira, hogy addig kell megbékélnünk a másikkal, amíg az úton együtt van velünk.

Az öreg egyszer csak kifakadt, s mint akinek elevenére tapintottak, ömlött belőle a szó:

– Tudja, tisztelendő úr, nekem is eszembe jutott Krisztus Urunknak egy mondata. Amelyikben a vezetők mázsás terheket raknak az emberek vállára, de maguk meg sem érintik azokat. Békéljek meg a testvéremmel, mondják. Tudom, hogy igazuk van. De mozdulni nehéz – s aki megöregedett, még nehezebben mozdul. De mit tettek azért, hogy könnyebbé tegyék a nehezert? Emlékszem, hányszor uszítottak bennünket a papjaink a más hiten lévők ellen. Meglettünk volna egymással, a papok meg bujtogattak. Emlékszem a kiharangozásokra, megvannak a ládában a régi hittankönyvek is. Már másképpen van, de még most is gyorsabban jön a rosszra a rossz, mint a jó. Magára ne vegye tisztelendő úr, de megfordult bennem ez is: nehezen kereshetik meg ezek a mi papjaink a kenyeret, biztos ezért

nem dobják vissza, ha kővel dobják őket – ahogyan pedig elő van írva. Gondolja, hogy az öcsém nincs meggyőződve a maga igazáról? Erősen hiszi. Én is a magamét. Ezért nehéz menni – a magam igaza miatt. De hol a példa, hogy nehéz, de mégis lehet? Most megkérdem: engedett-e az egyházam a magából valaha is, hogy békesség legyen? Egy nyáj és egy pásztor – ahogyan írva vagyon. Előhozzam, hogy miket tanítottak?!

Az öreg az asztalra csapott, aztán a csendre kicsit megcsendesülve folytatta:

– Eszembe jut a mondás is: „Vizet prédikál, bort iszik.” De az egymással igaz békességre jutni nem tudó papokra inkább a fordítottja illik: bort prédikálnak, vizet isznak. Mert nemes bort prédikálnak: megbocsátást, az ellenségem szeretetét, de közben kátyúvizet isznak: csak a magukét akarják megérteni, a másikat nem. A harag idővel mind szorosabban köti a lábat. Tudom, hogy menni kéne, nekem kéne, mert a harag az embert is, a családot is szét-rágja. Azt is tudom, hogy nekem a magam dolgát kell elrendeznem, nem a másét. De nehéz. Mért nem segítenek, mért raknak rám olyan terhet, amit meg se próbáltak fel-emelni? Köszönöm, hogy megint eljött. De olyan példát mondjon nekem, ami segít, hogy menni tudjak.

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 9. VASÁRNAP

• Jer 1,4–10

A hűség vasárnapja

A Szentháromság ünnepe utáni 6–9. vasárnapok Isten sötétségből világosságba hívó szándékát és tervét mutatják be. A négyrészes sorozat négy olyan kincset állít reflektorfénybe, amelyeket Isten felhasznál ahhoz, hogy a sötétségből eljuthassunk a világosságra. A sorozat kincsei: a keresztség, a hit, a szeretet, majd negyedikként a hűség. Vasárnapunk lekiója Lk 16-ból a hamis sáfár bizarr példázata. Bevallom, sokáig egyáltalán nem tudtam mit kezdeni a hűtlen sáfárral a hűség vasárnapján.

Jézus provokatív példázata azonban a hűtlenség leple alatt rejtetten felvillanó apró hűségmorzsát mutatja be. A hűtlen kezelésem tettem ért hamis sáfár életében a fojtogató leleplezés következményeként sejlik fel, hogy valamit változtatni, tenni kell. A hűség mindig azzal kezdődik, hogy a pillanatember kilép a mindenkor pillanat börtönéből, és látni kezdi a következő percet, órát, a holnapot. Gondolni kezd tettei következményére, a jövőre. A hamis sáfár, akinek sorsa ura előtt már megpecsételődött, hivatala utolsó napjait arra használja, hogy ura vagyonából engedményeket tesz az adósoknak, hogy miután hivatalából elmozdítják, legyenek „barátai” vagy inkább lekötözöttjei, akik ezt meghálálva befogadják majd.

A sáfár botrányos viselkedése többségében nem, de egy apró szeptében mégiscsak példa. Abban, hogy nyomorult

helyzetében elkezdd gondolni a jövőre. A maga módján ugyan, de mégiscsak változtat.

A példa nem az, amit és ahogy tesz, hanem a váltás. Az, hogy kilép a pillanat kényszerpályájáról, és talán először gondol arra, hogy a ma a holnapról is szól. A hűség felé vezető út ezzel kezdődik.

Jeremiás elhívási története a hűség vasárnapján

Az igehirdetési alapige Jeremiás elhívásának történetében Isten hűségét rajzolja elénk. Az örök Istent, aki hosszú távon gondolkodik és cselekszik. Ígéretet ad, és azt be is teljesíti. Tervet készít, és azt valóra is váltja. Tervében szerepelnek emberek, akiket kiszemel, akiket rávesz, akiket meggyőz, akiket felkészít, akiknek felajánlja társaságát (veled leszek) és segítségét. Jeremiás próféta elhívási története túlmutat egy őszintén vívódó, kereső szolga útkeresésén vagy szolgálatán.

Az elhívási történetből is egyértelműen látszik, hogy Jeremiás Isten nagy tervének nem a fő-, hanem egy epizód-szereplője. Ez nem csökkenti küldetésének fontosságát, hanem kiemeli Isten hűségének nagyságát. Jeremiás fontos a maga helyén, de csak eszköz a népéhez (nem csak a kiválasztott Izráelhez) hűséges Isten kezében.

A textus szerkezete

A kijelölt alapige három nagyon jól elkülönülő részre tagolódik. Az elsőben az Úr szava szól, amely szerint az Úr Jeremiást már születése előtt a prófétai hivatásra rendelte. A második rész egy alkudozás. A próféta ijedten keresi a kifogásokat, de az Úr valamennyi érvére megválaszol, kifogja a szelet Jeremiás vitorlájából. A harmadik rész már a szolgálatba induló próféta feladatát rajzolja meg.

Gondolatok az igehirdetéshez

Enyém az életem?

Ezt a kérdést egy megdöbbenő színdarab feszegette úgy két évtizeddel ezelőtt. Brian Clark *Mégis kinek az élete?* című színdarabját Budapesten a Madách Színház tűzte műsorra. A főhős, Ken (Budapesten Huszti Péter alakította) lebénul, és csak gépek segítségével tudják életben tartani. Gyógyulási és felépülési esély nélkül vegetál. Ken modern börtönében az élet értelméről és hatáiról tűnődik. Szeretne megszabadulni az őt fogságban tartó „életmentő” gépektől. Környezete az ő életét (?) védi, miközben ő ki szeretné kapcsolni a gépeket (csakhogy bénultságában erre képtelen). Ehhez kér, de nem kap baráti, orvosi, illetve jogi segítséget. Aztán a darabban egy fontossá váló személy (a doktornő) fordulatot hoz Ken szemléletében is...

Mennyire a miénk az életünk?

A demokrácia nevében gyakran hivatkoznak a „ne döntsenek rólam nélkülem” elvre.

Milyen érdekes ez a felvetés.

A földön egyetlen élő ember élete sem saját akaratából jött létre. Az ember mégis azt gondolja normálisnak, hogy öntudatra ébredése után kezébe kell vennie, irányítása alá kell vonnia, ki kell sajátítania (privatizálnia kell) az életét.

Érdekes ebben az összefüggésben is végiggondolni Jézus szavait, aki azt mondja Mt 16,25-ben: *Mert aki meg akarja menteni az életét, elveszíti, aki pedig elveszíti az életét érterem, az megtalálja azt.*

Igénk azt mondja el, hogy Jeremiást az Úr már születése előtt ismerte és prófétájává tette. Ha ez vele kapcsolatban igaz, valószínű igaz ránk is. Ez esetben Istennek van egy életünkre szabott terve. Itt személyesen is feltehetjük a kérdést magunknak és a gyülekezetnek: Kedves testvérem! Gondolkodtál-e azon, hogy alkotó Urad születésed előtt téged milyennek látott, mit gondolt rólad, milyen feladatra vagy hivatásra szánt? Azt végzed-e, amiért itt vagy a földön?

Jeremiás elhívása azt is jelenti, hogy élete nem saját magáról, hanem nagyon sok emberről szólt. Azokról, akikhez rajta keresztül akart szólni, akikkel rajta keresztül akart törődni az Isten.

Feltehetjük ezt a kérdést is magunknak és a gyülekezetnek: Kiről szól a te életed?

Feloldódó kifogások

Jeremiás kifogásokat keres. Szeretne kitérni a megtisztelő megbízatás elől.

Van, akit ebben a jelenetben megragad már az a tény is, hogy Istennél lehet próbálkozni, vitázni, kifogásokat keresni. Ha innen közelítenénk, akkor a történetnek szomorú a vége. Jeremiás kibújási szándéka ugyanis nem járt sikerrel.

Sokkal érdekesebb viszont megfigyelni azt, ahogy a beszélgetésben Isten érvel. „Ne mondd, hogy fiatal vagy” – mondja az Úr. De miért is mondja ezt?

Ne arra gondoljunk, amit az emberek sajnos nem ritkán megtesznek a fiatalokkal, amikor egyszerűen nem osztanak nekik lapot. A régi világban még inkább így volt. Az akkori, alig változó világban a magas életkort megélt embereket azért becsülték sokra, mert hosszú életük alatt a fiataloknál sokkal több használható, praktikus tapasztalatot gyűjtöttek össze. Ezért voltak ők a bölcssek. Szemben a mai világgal, ahol az idős ember nem bölcsnek, hanem elveszettnek érzi magát, mert azt sem tudja, mi hogyan működik körülötte, meg sem érti, amiről a fiatalok beszélnek...

Jeremiás, a zöldfülű ifjú jogosan érezhette értetlennek magát elhívásának idején. Az Úr Jeremiás félelmét is érzékeli. Nem fejmosást, nem lelki fröccsöt ad, hanem bátorítja: „ne félj”!

Az Úr jól tudja, hogy a kifogások önmagukban igazak. A prófétajelöltnek ezer nyomós oka lehet a félelemre. Ám

Jeremiásnak azért nem kell megijednie ifjú korától, tapasztalatlanságától, az ijesztő előjelektől, az ellenséges környezettől, mert nincs egyedül. Maga az Úr ígéri: „veled leszek és megmentelek”.

Itt találjuk meg a nekünk is szóló üzenetet. Nemcsak Jeremiásnak, de nekünk is az a tévhitünk, hogy Isten nélkül sokkal jobb életet tudunk álmodni és élni.

Jeremiás kifogásai lassan feloldódnak. Pontosan úgy, ahogy a bizalmatlan ember görcsét feloldja a bizalom.

Nem Isten a mi hátráltató ellenségünk. Ő hűségesen szerető, gondviselő Atyánk! Mellénk szegődik. Akkor is közel van, amikor mi nem vesszük észre, nem kérdezzük. De kérdezhetjük, és a kezét is megfoghatjuk.

A próféta nehézsége

Amikor a próféta feladat kirajzolódik, újabb okot találunk, ami beindíthatja Jeremiás menekülési ösztönét. A régi próféták és a maiak nehézsége, gyötrelme ugyanott van.

Ha csak plántálni és építeni kéne, de szép is volna! Sajnos az ültetés előtt gyomlálni és irtani is kell. Az építkezésekre csak ritkán kerül sor zöldmezős beruházásban. Sokkal inkább a régi romok helyén, az egykori szemétdombon, vagy éppen ingoványos mocsáron kell rakni a falakat. A kertben és az építkezéseknél a jó előkészítés nemcsak a legpiszkosabb és a legfárasztóbb, de a leghálátlanabb munkája is.

A lelki életben, az Úr szőlőskertjében ugyanígy van. Az irtás, a bontás érdekeket sérthet, fájdalmat okozhat, feszültséget szíthat, ellenségeskedést támaszthat. Márpedig a legtöbben annyira irtóznak a feszültségektől, hogy inkább kihagyjuk a terep előkészítésének kényes fázisát. Csakhogy a gyom és dudva közé vetni, a romhalmaz tetejére építeni nem érdemes...

Igénkből kiviláglik, hogy a próféta akkor teszi a legrosszabbat, ha a könnyebb utat akarja járni. Mert ahogy a gyógyító orvosnak néha érintenie kell a fájó pontot, sőt néha még a szikét is kénytelen használni, úgy a próféta akkor is nevének kell nevezni a bűnt, ha az nem tetszik, ha fáj. A tarthatatlant tarthatatlannak kell mondani, mert különben nem lesz változás. Ha nincs bűnbocsánat, nincs gyógyulás.

A hűséges Isten ugyanis nem kevesebbet kínál népének prófétáin keresztül, mint a gyógyulást és az életet.

Szemerei János

.....

Tallózó

„*kitépj* – Mert Isten szava, amelyet a próféta hirdet, nemzetek és királyságok sorsát határozza meg.

plántálj – Jeremiás tevékenységéhez hozzátartozik az is, hogy előkészítse az újjáéledés útját.” (*Hertz-Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Az elhívó szó olyan összefüggésbe állítja a próféta életét, amely túlmutat földi létének határain, és szolgálatát

Isten örök tanácsvégzésével hozza kapcsolatba. Ez (...) egyszerre erőnek és alázatnak a forrása. (...) A »megszentelni« ige jelentése nem »bűntelenné tenni«, hanem egy bizonyos feladatra elkülöníteni, igénybe venni. (...) Nem szabad úgy értelmeznünk a próféta megbízatását, hogy idői egymásutánról lenne szó: előbb lerombolni és kiszagatni, aztán építeni és plántálni. A kettő egymásba fonódottan történik (...).” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) a száj megérintésével (...) a meggyőződés érvényesül, hogy a próféta érzékelhető módon tapasztalja meg Jahve üzenetének az átadását.” (*Jeromos Bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat*)

„Az a tény, hogy elhívásakor ennyire ellenállt, s később pedig igyekezett hallgatásba burkolózni (20,9), egyértelműen azt tanúsítja, hogy isteni kényszerítésre cselekedett, nem pedig a saját vágyainak engedett. (...) Talán mi is szeretnénk, ha Isten ígéretei mellé kapnánk valami ehhez hasonló, kézzelfogható jelet. De hiszen kaptunk is! (...) kezét vállunkra téve így szól: »Megmosattatok...«; »vegyétek, egyétek... igyátok...« (1Kor 6,11; Mt 26,26–27).” (Derek Kidner: *Jeremiás könyve. Harmat*)

„Isten azzal a mélyértelmű igével küldi ki (10. v.), amely egyformán jelenthet ítéletes és *kegyelmes meglátogatást. Az ítéletben mindig szeretet is van, és a szeretetben ítélet, mert az ige mindig »teher«.* (...) Jeremiásnak az ítélet hirdetése közben tudnia kell, hogy a *próféta bizonyágtétele utolsó szavával nem a halál, hanem az élet üzenetét viszi a világba.* (...) a próféta szolgálat nem manőverezés, hanem csata. Csak így értjük, hogy az ige hallgatói miért utasítják el oly szenvedélyesen Jeremiás próféciáit.” (Pálffy Miklós: *Jeremiás próféta könyvének magyarázata. Evangélikus Sajtóosztály*)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(országok fölé rendellek...)

„Nevetséges, már első pillantásra, hogy emberek gyűlöljék egymást, mert egy másik szigeten laknak, és másik tájszólást beszélnek...”

James Joyce (1882–1941)
ír származású angol író: *Ulysses*

(rombolj, építs)

„A paptól elvárják, hogy két lábon járó vasárnap legyen.”
Samuel Butler (1835–1902) angol író

(Én most a szádba adom igéimet!)

„Az igazság létezik. Csak a hazugságot találják ki.”
Georges Braque (1882–1963) francia festő

VERS

Radnóti Miklós: *Nyolcadik ekloga* (részlet)

KÖLTŐ

Már szóltál. S megmondta az Úr régen szavaidban,
hogy jaj a prédával teli várnak, ahol tetemekből
épül a bástya, de mondd, évezredek óta lehet, hogy
így él benned a düh? ilyen égi, konok lobogással?

PRÓFÉTA

Hajdan az én torz számat is érintette, akárcsak
bölcshozzászólását, szénnel az Úr, lebegő paraszával
úgy vallatta a szívem; a szén izzó, eleven volt,
angyal fogta fogóval s: „nézd, imhol vagyok én, hívj
engem is el hirdetni igédet”, – szóltam utána.
És akit egyszer az Úr elküldött, nincs kora annak,
s nincs nyugodalma, a szén, az az angyali, égeti ajkát.
S mennyi az Úrnak, mondd, ezer év? csak pille idő az!

KÖLTŐ

Mily fiatal vagy atyám irigyellek. Az én kis időmet
mérném szörnyű korodhoz? akár vadsodru patakban
gömbölyödő kavicsot, már koptat e röpke idő is.

PRÓFÉTA

Csak hiszed. Ismerem újabb verseid. Éltet a mérge.
Próféták s költők dühe oly rokon, étek a népnek,
s innivaló! Élhetne belőle, ki élni akar, míg
eljön az ország, amit ígért amaz ifju tanítvány,
rabbi, ki bétöltötte a törvényt és szavainkat.
Jöjj hirdetni velem, hogy már közelít az óra,
már születőben az ország. Hogy mi a célja az Úrnak, –
kérdém? lásd az az ország. Útrakelünk, gyere, gyűjtsük
össze a népet, hozd feleséged s messzibotokat már.
Vándornak jó társa a bot, nézd, add ide azt ott,
az legyen ott az enyém, mert jobb szeretem, ha göcsörtös.

Lager Heidenau, Zagubica fölött a hegyekben
1944. augusztus 23.